

OEBS-ova Kancelarija specijalnog predstavnika i
koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i OEBS-ovo
Odeljenje za upravljanje i finansije

BORBA PROTIV TRGOVINE LJUDIMA U SVRHU RADNE EKSPLOATACIJE U LANCIMA SNABDEVANJA

**Smernice za
nabavke u OEBS-u**

Drugo ažurirano
izdanje

ISBN 978-3-903128-85-9

Objavila OEBS-ova Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora
za borbu protiv trgovine ljudima i OEBS-ovo Odeljenje za upravljanje i finansije

Wallnerstraße 6, 1010 Beč, Austrija

Tel: + 43 1 51436 6664

Faks: + 43 1 51436 6299

E-pošta: info-cthb@osce.org

© 2022 OEBS/Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i
OEBS-ovo Odeljenje za upravljanje i finansije Drugo ažurirano izdanje

Autorsko pravo: „Sva prava zadržana. Sadržaj ove publikacije se može slobodno koristiti i kopirati za obrazovne i druge
nekommercijalne potrebe pod uslovom da se na svakom umnoženom primerku navede OEBS/Kancelarija specijalnog
predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima kao izvor.“ Beč, 2022. godina

Dizajn: Tina Feiertag, Beč

Ilustracije: shutterstock

Citirati kao: OEBS-ova Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i OEBS-ovo
Odeljenje za upravljanje i finansije Borba protiv trgovine ljudima i radne eksploatacije u lancima snabdevanja, Smernice za
nabavke u OEBS-u (Beč, 2022)

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) je panevropsko telo za pitanja bezbednosti sa 57 zemalja učesnica na geografskom području koje se prostire od Vankuvera do Vladivostoka. Kao organizacija regionalnog karaktera prema Glavi VIII Povelje Ujedinjenih nacija, OEBS predstavlja primarni instrument za rano upozoravanje, sprečavanje sukoba, upravljanje kriznim situacijama i postkonfliktni oporavak u tom području. Njegov pristup bezbednosti je jedinstven po tome što je sveobuhvatan i kooperativan: sveobuhvatan po tome što se bavi trima dimenzijama bezbednosti - humanom, političko-vojnom i ekonomskom/ekološkom. Prema tome, bavi se širokim spektrom pitanja bezbednosti, uključujući ljudska prava, kontrolu naoružanja, mere za izgradnju poverenja i bezbednosti, nacionalne manjine, demokratizaciju, strategije rada policije, borbu protiv terorizma i ekonomske i ekološke aktivnosti.

ZEMLJE UČESNICE: Albanija | Andora | Jermenija | Austrija | Azerbejdžan | Belorusija | Belgija | Bosna i Hercegovina | Bugarska | Kanada | Hrvatska | Kipar | Republika Češka | Danska | Estonija | Finska | Francuska | Gruzija | Nemaka | Grčka | Vatikan | Mađarska | Island | Irska | Italija | Kazahstan | Kirgistan | Letonija | Lihtenštajn | Litvanija | Luksemburg | Malta | Moldavija | Monako | Mongolija | Crna Gora | Holandija | Norveška | Severna Makedonija | Poljska | Portugal | Rumunija | Ruska Federacija | San Marino | Srbija | Slovačka | Slovenija | Španija | Švedska | Švajcarska | Tadžikistan | Turska | Turkmenistan | Ukrajina | Ujedinjeno Kraljevstvo | Sjedinjene Američke Države | Uzbekistan

AZIJSKI PARTNERI ZA SARADNJU: Avganistan | Australija | Japan | Republika Koreja | Tajland

MEDITERANSKI PARTNERI ZA SARADNJU: Alžir | Egipat | Izrael | Jordan | Maroko | Tunis

Materijali u ovoj publikaciji su namenjeni samo za potrebe opšteg informisanja i predstavljeni su „onakvi kakvi jesu“, bez garancija bilo koje vrste, uključujući prikladnost za bilo koju namenu. OEBS naročito ne daje nikakve garancije u pogledu tačnosti ili potpunosti informacija u ovoj publikaciji. Stavovi, nalazi, tumačenja i zaključci izraženi u ovoj publikaciji pripadaju autoru ili autorima i ne predstavljaju nužno zvanični stav OEBS-a i/ili njegovih zemalja učesnica. U meri u kojoj je to dozvoljeno zakonom, OEBS ne prihvata nikakvu odgovornost za bilo kakve nastale ili pretrpljene gubitke, štete, odgovornosti ili troškove koji mogu da nastanu kao rezultat korišćenja informacija sadržanih u ovoj publikaciji ili u vezi sa tim.

OEBS-ova Kancelarija specijalnog predstavnika i
koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i OEBS-ovo
Odeljenje za upravljanje i finansije

BORBA PROTIV TRGOVINE LJUDIMA U SVRHU RADNE EKSPLOATACIJE U LANCIMA SNABDEVANJA

**Smernice za
nabavke u OEBS-u**

Drugo ažurirano izdanje

Sadržaj

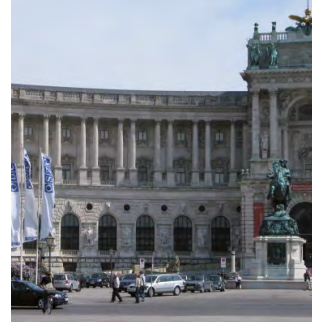
	Spisak akronima	5
	Predgovor	6
	Rezime	7
	Svrha i korišćenje ovih smernica	8
	Uvod	9
Odeljak 1	Rizici od povrede ljudskih prava u lancima snabdevanja	12
	Rizici od povrede ljudskih prava u OEBS-ovim lancima snabdevanja	14
	Borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije	15
	Potencijalne zloupotrebe i faktori rizika	16
Odeljak 2	Dužna pažnja u pogledu ljudskih prava u lancima snabdevanja	18
	Dužna pažnja u pogledu ljudskih prava u lancima snabdevanja	20
	Pokretači i aktivnosti	21
	Primena dužne pažnje u pogledu ljudskih prava u svojstvu službenika za nabavke u OEBS-u	22
Odeljak 3	Odakle početi – mapiranje lanaca snabdevanja radi identifikovanja rizika i određivanje prioriteta u pogledu rizika	22
	Mapiranje lanaca snabdevanja OEBS-a	22
	Razmatranje da li je određen sektor visokorizičan	25
	Određivanje prioriteta u pogledu rizika	27
Odeljak 4	Upravljanje rizicima - korišćenje uticaja u predugovornoj fazi	28
	Šta je uticaj (engl. leverage) i kako se može iskoristiti u postupku nabavki?	33
	Faza planiranja nabavke	35
	Faza raspisivanja tendera – uputstva za ponuđače	36
	Faza dostavljanja ponuda	39
	Evaluacija ponuda	40
	Sastavljanje ugovora	41
Odeljak 5	Upravljanje ugovorima – angažovanje dobavljača i praćenje	40
	Rad sa dobavljačima	45
	Utvrđivanje na koje dobavljače treba obratiti pažnju:	46
	Prikupljanje podataka i procena rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kod dobavljača	47
	Rad sa visokorizičnim dobavljačima	47
	Sastanci za razmatranje učinka prodavca	47
Odeljak 6	Transparentnost, saradnja i kontinuirano poboljšanje	50
Odeljak 7	Preduzimanje akcije kada se pronađu žrtve - zajednički rad na uspostavljanju odgovora	44
	Literatura	46
	Aneksi	58
Aneks I	Dodatni resursi i izvori informacija za procenu rizika	58
Aneks II	Upitnik o proceni rizika dobavljača	51
Aneks III	Kontrolna lista za planiranje nabavke	54
Aneks IV	OEBS-ovi materijali i relevantna dokumenta	56
Aneks V	Kako se MOR-ovi pokazatelji prinudnog rada mogu razmatrati 60 u proceni rizika OEBS-ovih lanaca snabdevanja	58
Aneks VI	Evaluaciona pitanja za nabavku uređaja Apple iOS	60
	Naše publikacije	72

Spisak slika i okvira

Slika 1	Drvo dužne pažnje („due diligence“)	21
Slika 2	Prinudni rad i rodna struktura po sektorima	27
Slika 3	Rizik od trgovine ljudima i sposobnost uticanja na dobavljače	31
Okvir 1	OEBS-ov Kodeks ponašanja za osoblje/članove misije (2003, odlomak)	10
Okvir 2	Visokorizični sektori u nabavkama Misije OEBS-a u Srbiji	16
Okvir 3	Primeri direktnog i indirektnog rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije	19
Okvir 4	Procena rizika od strane Konzorcijuma za nabavke londonskih univerziteta	26
Okvir 5	Analiza podataka o nabavci u pogledu rizika od trgovine ljudima Ključni nalazi iz pilot projekta za Misiju OEBS-a u Srbiji	26
Okvir 6	Globalni indeks ropstva – odabrane kategorije visokog rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije	28
Okvir 7	Gde mogu da pronađem informacije o rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije za određenu kategoriju nabavki?	29
Okvir 8	MOR-ovi pokazatelji prinudnog rada	29
Okvir 9	Uticaj u toku postupka nabavke	34
Okvir 10	Borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije nije samo još jedan zahtev u tenderskom postupku	35
Okvir 11	Upoznajte se sa rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u kategoriji rashoda	35
Okvir 12	Odabrane odredbe iz Kodeksa ponašanja za OEBS-ove dobavljače	36
Okvir 13	Unapred simulirajte efekat metodologije evaluacije koju koristite	37
Okvir 14	Primeri pitanja u vezi sa visokorizičnim uslugama	38
Okvir 15	Tender za uređaje Apple iOS	39
Okvir 16	Šta ko radi?	40
Okvir 17	Pitanja o radnoj snazi za ugovor o uslugama čišćenja	41
Okvir 18	Potencijalne klauzule o sprečavanju trgovine ljudima u OEBS-ovim ugovorima	42
Okvir 19	Izrada akcionog plana za visokorizične dobavljače	47
Okvir 20	Primeri tema za sastanak na kojem se razmatra ugovor	48
Okvir 21	OEBS-ov plan za sprovođenje odredbi	52
Okvir 22	Prijavljivanje slučajeva trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i sumnji na takve slučajeve	56

Spisak akronima

CFA	(OEBS-ov) šef administracije fonda
CIPS	Ovlašćeni institut za nabavku i snabdevanje
CTHB	borba protiv trgovine ljudima
CTHB/LE	borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije
DMF	(OEBS-ovo) Odeljenje za upravljanje i finansije
GLAA	Služba za pitanja posredovanja u zapošljavanju i kršenja radnih prava (UK)
HTRT	Obrazac rizika od trgovine ljudima
IKT	Informaciona i komunikaciona tehnologija
ILAB	Biro za međunarodne poslove u oblasti rada Ministarstva za rad SAD
PzDP	Poziv za dostavljanje ponuda
MKS	Međunarodna konfederacija sindikata
MOR	Međunarodna organizacija rada
ISTAC	Međunarodni savetodavni odbor za žrtve trgovine ljudima
MKS	Međunarodna konfederacija sindikata
LUPC	Konzorcijum za nabavke londonskih univerziteta (UK)
ODIHR	(OEBS-ova) Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
OIO	(OEBS-ova) Kancelarija za interni nadzor
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
OSR/CTHB	(OEBS-ova) Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima
PCU	(OEBS-ova) Jedinica za nabavku i ugovaranje
ZzPP	Zahtev za podnošenje predloga
ZzDP	Zahtev za dostavljanje ponuda
COR	Ciljevi održivog razvoja
SR/CTHB	Specijalni predstavnik i koordinator za borbu protiv trgovine ljudima
THB/LE	borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije
ToR	Opis poslova i zadataka
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNGP	Rukovodeća načela Ujedinjenih nacija o binisu i ljudskim pravima
UNODC	Kancelarija Ujedinjenih nacija za pitanja droge i kriminala
SBUN	Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija
UNTOC	Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj
NERVT	nasilni ekstremizam i radikalizacija koji vode ka terorizmu
SZO	Svetska zdravstvena organizacija

Predgovor

Borba protiv trgovine ljudima u lancima snabdevanja je obaveza koju je OEBS preuzeo na osnovu Odluke Ministarskog saveta br. 6/17 o jačanju napora za sprečavanje trgovine ljudima, kojom se generalnom sekretaru nalaže da „obezbedi da nijedna aktivnost izvršnih struktura OEBS-a, uključujući dodelu ugovora za nabavku roba i usluga, ne doprinese bilo kojem obliku trgovine ljudima“. Odluka Ministarskog saveta br. 6/17 ide uz Ministarsku odluku br. 4/16 o jačanju dobrog upravljanja i unapređenju povezanosti, Odluku Stalnog saveta br. 1107 o Dodatku OEBS-ovom Akcionom planu za borbu protiv trgovine ljudima i Ministarsku deklaraciju br. 1/11 o borbi protiv svih oblika trgovine ljudima.

Postupajući u skladu sa ovim obavezama, OEBS je preuzeo leadersku ulogu u međunarodnoj zajednici u borbi protiv trgovine ljudima u svrhu prinudnog rada, sprečavajući ovu pojavu u sopstvenim lancima snabdevanja. Znanje i stručnost koje razvijamo kroz svoje aktivnosti takođe aktivno delimo sa zemljama učesnicama kako bismo ih podržali u ispunjavanju međunarodnih obaveza, kao i sa svojim partnerima u drugim međunarodnim organizacijama.

Sprovođenje mera za borbu protiv trgovine ljudima u OEBS-ovim nabavkama podrazumevalo je saradnju između naših kancelarija, Kancelarije specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima (OSR/CTHB) i Odeljenja za upravljanje i finansije (DMF) radi usklađivanja mandata OEBS-a i sopstvenih procesa, kao i radi maksimalnog korišćenja odgovarajuće stručnosti OEBS-a u borbi protiv trgovine ljudima i nabavkama. Ove smernice za nabavku sada predstavljaju ključni korak koji se oslanja na ovu saradnju kroz sprovođenje mera za borbu protiv trgovine ljudima u našim nabavkama u čitavom području OEBS-a kako bi se podstakla saradnja između osoblja za borbu protiv trgovine ljudima i osoblja za nabavke u terenskim operacijama OEBS-a, kao i da bi se podstakla dalja saradnja između Sekretarijata i terenskih operacija. Ove smernice će biti podržane radionicama za obuku, analizama rizika nabavki i razvojem lokalnih akcionih planova za svaku terensku operaciju i instituciju, te predstavlja važan korak napred od politike ka sprovođenju OEBS-ovih aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima u svrhu prinudnog rada.

Cilj smernica je da pomognu osoblju za nabavke i borbu protiv trgovine ljudima u OEBS-u pružajući im osnovno znanje za sprovođenje mera protiv trgovine ljudima u našim aktivnostima nabavki u regionu OEBS-a. Njihovo delotvorno sprovođenje zavisi od prilagođavanja lokalnoj sredini i stručnih doprinosa koje mogu da pruže samo praktičari sa dobrim poznavanjem lokalnih prilika, tržišta snabdevanja, rizika od trgovine ljudima i potreba pojedinačnih terenskih operacija za snabdevanjem i nabavkom. Napredak će zavisiti i od naše sposobnosti da međusobno delimo informacije i učimo jedni od drugih.

Sprečavanje trgovine ljudima u svrhe radne eksploatacije u lancima snabdevanja nije jednostavan zadatak i shvatamo da će na tom putu postojati mnogi izazovi i nesavršenosti. Preduzimajući ove prve korake, ne radimo samo na sopstvenim obavezama, učeći i dalje razvijajući stručnost, već i snažno podržavamo svoje kolege u zemljama učesnicama OEBS-a i međunarodnu zajednicu u njihovim stalnim naporima koje ulažu u sprečavanje trgovine ljudima u svrhu prinudnog rada u svojim lancima snabdevanja. Što više radimo zajedno u ovom izazovu i koristimo svaki slučaj nabavke kao priliku za promovisanje prevencije i akcije protiv trgovine ljudima, veća je verovatnoća da ćemo uspeti i poboljšati živote ljudi koji rade u našim lancima snabdevanja.

Izradu i reviziju ovih smernica za nabavku su vodili Julia Rutz, Alexander Trautrimis i Julia Schellhaas iz OSR/CTHB-a, i Niamh Mercer i Balazs Fule iz Jedinice za nabavku i ugovaranje (PCU). Zahvalni smo za doprinosa stručnjaka - naših prijatelja i kolega, a to su: Julia Gin i Vanja Ostojić (MOR), Carsten Hansen (UNDP), Daniel Morris (DIHR), Mihail Maciucă, Boris Topić, Radu Cucos i Maaïke van Adrichem (OEBS), Dragoljub Kelečević (OEBS/ODIHR) i Bukola Oriola (ISTAC). Takođe želimo da zahvalimo autorima konsultantima: Olga Martin-Ortega i Don Bowman.

Valiant Richey

OEBS-ov specijalni predstavnik
i koordinator za borbu protiv trgovine ljudima

Gelfiya Shchienko

Direktorka Odeljenja za upravljanje i finansije

Rezime

U procesu ublažavanja ili konačnog sprečavanja trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja, potrebna je šira perspektiva, ona koja uključuje ljudska prava i pristojne uslove rada. Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije je krajnja tačka spektra radne eksploatacije. U praksi je često teško jasno razlučiti da li je neki težak slučaj ispunio zakonske uslove za takvu kvalifikaciju ili se uprkos tome što ne ispunjava te uslove ipak može smatrati eksploatacijom. Eksploatacija može da uključi kršenje zakonskih ili ugovornih prava radnika ili uslove rada koji su loši ili neprihvatljivi, kao što su neplaćeni prekovremeni rad, naknade za zapošljavanje ili opasni uslovi rada bez odgovarajuće lične zaštitne opreme. Ako loše postupanje prema radnicima i loši uslovi rada ostanu neosporeni, oni se normalizuju i stvara se okruženje koje omogućava veću eksploataciju.

Odluke Ministarskog saveta OEBS-a iz 2011. i 2017. godine, Dodatak OEBS-ovom Akcionom planu za borbu protiv trgovine ljudima iz 2013. godine i Ciljevi održivog razvoja UN 8 i 12 obavezuju OEBS da preduzme mere protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u sopstvenim lancima snabdevanja.

Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije može da se pronađe u gotovo svim savremenim lancima snabdevanja. Iako OEBS ima ograničene resurse i ne može da garantuje da su svi njegovi lanci snabdevanja 100% bez trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, ne možemo da budemo samozadovoljni ili da zaustavimo pokušaje da sprečimo tu pojavu u svojim lancima snabdevanja u najvećoj mogućoj meri. Prvi korak je mapiranje naših lanaca snabdevanja kako bismo identifikovali i odredili prioritetne oblasti sa najvećim rizikom. Iako OEBS ima neke odredbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije uključene u ugovore putem Kodeksa ponašanja dobavljača, oblasti visokog rizika zahtevaju više pažnje. Angažovanje naših dobavljača i uključivanje novih kriterijuma za evaluaciju tendera će podstaći dobavljače da preduzmu mere protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u svojim lancima snabdevanja.

Redovna interakcija sa dobavljačima u vezi sa unapređenjem njihovih aktivnosti protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije će podržati kontinuirano poboljšanje, naročito kada se prijavljuju incidenti trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ili druga kršenja ljudskih prava. Važne su ugovorne klauzule na osnovu kojih se ugovor raskida ako se u lancu snabdevanja nađu slučajevi trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Međutim, naglasak treba da bude na podršci žrtvama i radnicima. Stoga bi raskid ugovora trebalo da bude pokrenut samo ako dobavljač ne uspe da se smisleno angažuje u popravljajući situaciju i ne preduzme mere da spreči njeno ponavljanje.

Sledeći koraci u planu za sprovođenje odredbi za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja OEBS-a uključuju lokalizovane analize rizika, akcione planove za sve terenske operacije OEBS-a i mogućnosti za razmenu iskustava, učenje o izazovima i razvoj najboljih praksi. Centralni dokumenti u regionu OEBS-a i okvirni ugovori sa privrednim subjektima sve više će uključivati odredbe za ublažavanje ili sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja OEBS-a.

Svrha i korišćenje ovih smernica

Ove Smernice za nabavke u OEBS-u su izrađene da pomognu OEBS-ovom osoblju zaduženom za nabavke i sprovođenje programa u Sekretarijatu i njegovim izvršnim strukturama, kao i u OEBS-ovim terenskim operacijama, kako bi se postigli ciljevi i ispunile obaveze u pogledu nabavki preuzete u okviru OEBS-a. Njihov cilj je da OEBS-ovom osoblju za nabavke pomognu da bolje razumeju rizike trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije sa kojima se suočavaju osobe koje rade u lancima snabdevanja OEBS-a i da preispitaju kako se bave takvim rizicima. Na taj način mogu da učestvuju u širim naporima usmerenim na borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja. Najveća efikasnost i najmanji rizici mogu se postići kroz saradnju osoblja za nabavke i nacionalnih kontakt tačaka za borbu protiv trgovine ljudima. Radeći zajedno, vremenom će osoblje OEBS-a biti u mogućnosti da razvije procese dužne pažnje koji će im omogućiti da identifikuju, spreče i ublaže direktne i indirektno rizike. Ovo će doprineti otklanjanju kršenja ljudskih prava u OEBS-ovim transakcijama nabavki, a samim tim i u njegovim lancima snabdevanja. Prvi korak ovog razvoja je predstavljen u ovoj publikaciji.

Iako je u postupcima nabavki najodgovornije osoblje za nabavke, obaveza je svih zaposlenih u OEBS-u da obezbede da se rizici od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije razumeju i ublaže ako je to moguće, te da se poštuju ispravne procedure kada se identifikuju rizici ili slučajevi trgovine ljudima. OEBS-ov Kodeks ponašanja za osoblje/članove misije je veoma jasan u pogledu toga.

Okvir 1: OEBS-ov Kodeks ponašanja za osoblje/članove misije (2003, odlomak)¹

Član 4 - Usklađenost sa prihvaćenim standardima ljudskih prava

OEBS-ovi službenici će se uzdržati od svake vrste ponašanja koje bi moglo da bude štetno po OEBS-ove ciljeve. Ovo uključuje, između ostalog, povezanost sa bilo kojom osobom za koju se sumnja da je umešana u bilo koju aktivnost kojom se krši nacionalni ili međunarodni zakon ili prihvaćeni standardi ljudskih prava, odnosno povezanost sa bilo kojom osobom za koju bi se osnovano moglo sumnjati da je umešana u trgovinu ljudima.

OEBS-ovi službenici moraju biti svesni da korišćenje usluga osobe za koju se sumnja da je žrtva trgovine ljudima doprinosi profitu trgovaca ljudima i šteti žrtvama. OEBS-ovi službenici treba da usvoje model standarda ličnog ponašanja kako bi obezbedili da OEBS doprinosi borbi protiv trgovine ljudima, a ne da pogoršava problem. OEBS-ovi službenici će biti odgovorni nacionalnim vlastima u svojim zemljama, a kada je to potrebno i lokalnim vlastima, za sve nezakonite aktivnosti koje podstiču ovu trgovinu koja je krivično delo ili se ponašaju u suprotnosti sa gorenavedenim standardima.

Slična pravila su usvojile i Ujedinjene nacije. U Ujedinjenim nacijama, za prakse etičkog trošenja takođe su odgovorni svi članovi osoblja. Službenici UN za nabavku obezbeđuju poštovanje načela javnih nabavki u aktivnostima kupovine, usmeravaju nosioce budžeta („klijente“) u izvršavanju odgovarajućih radnji nabavke i daju savete za pravilno upravljanje ugovorima, što je odgovornost klijenta.²

U Smernicama za nabavke u OEBS-u zagovara se pristup rešavanju problema trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja koji je zasnovan na riziku, direktnom i indirektnom. Sadrže i ključne korake za rešavanje problema trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja koji se mogu primeniti na postojeće aranžmane sa dobavljačima ili tokom raspisivanja novog tendera u postupku nabavke. Obavezna OEBS-ova Obuka o javnim nabavkama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja predstavlja dopunu ovim smernicama.³

Bavljenje trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja nije lak zadatak. Ne može se obaviti preko noći niti ga može obaviti jedno telo. Takođe postoje znatne razlike između onoga što osoblje za nabavke može i treba da uradi kada je rizik „blizu kuće“, kada ljudi koji rade za naše direktne dobavljače trpe štetu ili su izloženi riziku, kao i šta da rade kada se takvi rizici pojavljuju dalje u lancima snabdevanja. Mogućnost donošenja odluka, naročito o tome „kada“ i „kako“ se vrši nabavka, može znatno da utiče na uslove rada i živote lica koja proizvode robu ili pružaju tražene usluge. Ovo stavlja osoblje za nabavke na čelo napora u borbi protiv eksploatacije i trgovine ljudima.

1 OEBS-ov Kodeks ponašanja za osoblje/članove misije, Prilog I Pravilnika o osoblju OEBS-a, Odluka Stalnog saveta 550/Corr. 1, 27. jun 2003. godine, dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/31781> (pristupljeno 7. novembra 2022).

2 Priručnik za nabavku Ujedinjenih nacija, ref. br.: DOS/2020.9, primer: https://www.un.org/Depts/ptd/sites/www.un.org.Depts.ptd/files/files/attachment/page/pdf/PM_2019.pdf (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

3 OEBS-ova Obuka o javnim nabavkama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja kreirana je kao obavezna obuka za OEBS-ovo osoblje za nabavke i program. Sastoji se od poludnevne osnovne obuke i dva dodatna modula, jedan o analizi rizika, a drugi o upravljanju nabavkom i ugovorima.

Uvod

Povrede ljudskih prava su prisutne kako u privatnim tako i u javnim lancima snabdevanja, tj. lancima snabdevanja koje svi delimo. Interesovanje medija za sprečavanje ovakvih zlo-upotreba je poraslo u potrošačkom i maloprodajnom sektoru. Ali javni sektor, uključujući međunarodne organizacije, takođe nije imun na rizike eksploatacije u svojim lancima snabdevanja. Sve je veći pritisak na kupce iz javnog sektora da obrate veću pažnju na izvore dobara i usluga koje kupuju, ne samo kako se ta roba proizvodi i isporučuje, već i ko su radnici koji ih prave i isporučuju.

Iako su mnoge privatne kompanije tokom godina razvile strategije odgovornog snabdevanja i pokušavaju da nadgledaju svoje lance snabdevanja, tek nedavno je osoblje za javne nabavke pozvano da pažljivo ispita svoje lance snabdevanja u pogledu rizika po ljudska prava i da deluje na takve rizike kada se otkriju. To nije lako. Zahteva trud i resurse, kao i promene u nekim od naših uobičajenih praksi i razumevanja stvari.

Države i međunarodne organizacije imaju obavezu da poštuju i štite ljudska prava.⁴ Novi međunarodni standardi promovišu posvećenost iskorenjivanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u globalnim lancima snabdevanja. Ovi standardi obuhvataju javnu nabavku. Rukodeća načela Ujedinjenih nacija o biznisu i ljudskim pravima iz 2011. godine⁵ uključuju načela koja regulišu odnos između komercijalnih delatnosti i ljudskih prava. U njima se jasno navodi da su države (a samim tim i međunarodne organizacije) dužne da štite ljudska prava i da je jedan od načina da to urade unapređivanje poštovanja ljudskih prava prilikom obavljanja komercijalnih transakcija. To obuhvata nabavku (Načelo br. 6). Pored toga, Međunarodna organizacija rada (MOR) i Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) jasno upućuju na obavezu kompanije da preduzme aktivno ublažavanje kršenja ljudskih prava.^{6, 7}

Samit Ujedinjenih nacija o održivom razvoju iz 2015. godine usvojio je svoju Agendu za održivi razvoj do 2030. godine, koja uključuje Ciljeve održivog razvoja UN (COR).⁵ Ciljevi održivog razvoja sadrže važne obaveze i potciljeve koji su relevantni za ove Smernice za nabavku u OEBS-u.

Od svih Ciljeva održivog razvoja UN, naročito relevantni za ove smernice su br. 8 i 12:

COR 8: Dostojanstven rad i ekonomski rast

Potcilj 8.7: Preduzeti brze i delotvorne mere za iskorenjivanje prinudnog rada, ukidanje modernog ropstva i trgovine ljudima i za obezbeđivanje zabrane i eliminisanja najgorih oblika dečjeg rada, uključujući vrbovanje i korišćenje dece vojnika, te okončati sve oblike dečjeg rada do 2025. godine.

COR 12: Odgovorna potrošnja i proizvodnja

Potcilj 12.7: Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima.

Zemlje učesnice OEBS-a i sam OEBS⁹ obavezali su se na sprovođenje COR, a samim tim i na preduzimanje koraka za iskorenjivanje prinudnog rada i trgovine ljudima, kao i promovisanja odgovornih praksi javne nabavke.

Ovo pokazuje da su javni organi izričito zaduženi da poštuju i unapređuju ljudska prava, između ostalog i u okviru svojih aktivnosti nabavke.¹⁰ Shodno tome, i cilj osoblja za nabavke u međunarodnim organizacijama mora da bude poštovanje i zaštita ljudskih prava.

4 Međunarodna povelja o pravima, koja je integrisana u Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima uspostavljaju obaveze država da poštuju, štite, ispunjavaju i unapređuju ljudska prava.

5 U Rukovodećim načelima UN o biznisu i ljudskim pravima navodi se da se „od kompanija očekuje da nastoje da spreče ili ublaže negativne uticaje na ljudska prava koji su direktno povezani sa njihovim poslovanjem, proizvodima ili uslugama u njihovim poslovnim odnosima, čak i ako nisu doprineli tim uticajima”.

6 U MOR-ovoj Tripartitnoj deklaraciji o načelima od preduzeća se zahteva da izbegavaju aktivnosti kojima se izazivaju štetni uticaji na ljudska prava ili doprinose takvim štetnim uticajima, kao i da nastoje da spreče ili ublaže štetne uticaje na ljudska prava u svojim poslovnim odnosima koji su direktno povezani sa njihovim poslovnim operacijama, proizvodima ili uslugama. Od kompanija se takođe zahteva da primenjuju dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava.

7 U OECD-ovim Smernicama za primenu dužne pažnje za multinacionalne kompanije i socijalnu politiku ističe se da kompanije moraju ugraditi politike lanca snabdevanja i postupke dužne pažnje (due diligence) u ugovore sa dobavljačima.

8 Ciljevi održivog razvoja su dostupni na linku: <https://sustainabledevelopment.un.org>.

9 OEBS i Ciljevi održivog razvoja, <https://www.osce.org/sustainable-development-goals> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

10 O odnosu između nabavke i ljudskih prava, pogledajte Martin-Ortega and O'Brien (2019) Public Procurement and Human Rights. Opportunities, Risks and Dilemmas for the State as Buyer.

Rezolucijom Saveta bezbednosti UN 2388, §31 (2017) pozivaju se organizacije iz sistema Ujedinjenih nacija da povećaju transparentnost u svojim lancima nabavke i snabdevanja i da pojačaju svoje napore za jačanje zaštite od trgovine ljudima u kompletnoj nabavci za Ujedinjene nacije i da zahtevaju od glavnih dobavljača da uspostave i sprovedu politike borbe protiv trgovine ljudima i da obelodanjuju informacije o merama preduzetim za suzbijanje trgovine ljudima u svojim operacijama i lancima snabdevanja; (...).

OEBS je na čelu međunarodne zaštite od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Ove zloupotrebe se tiču svih zemalja učesnica OEBS-a, pošto su zapravo sve one zemlje porekla, tranzita ili odredišta ili njihova kombinacija.¹¹ OEBS ima 13 terenskih kancelarija,¹² takođe u zemljama u kojima je rizik od trgovine ljudima prilikom nabavke dobara i usluga prilično visok. OEBS se snažno obaveza na sprečavanje trgovine ljudima u vladinim lancima snabdevanja:

U OEBS-ovoj Ministarskoj deklaraciji o borbi protiv svih oblika trgovine ljudima iz 2011. godine¹³ vlade se ohrabruju „da rade sa privrednim sektorom na primeni načela dužne pažnje (due diligence) i transparentnosti u proceni i rešavanju pitanja rizika od eksploatacije u lancima snabdevanja i obezbeđivanju da radnici imaju pristup mehanizmima za pravnu zaštitu i ispravljanje zloupotreba. Podstičemo širenje i primenu novousvojenih Vodećih načela Ujedinjenih nacija o poslovanju i ljudskim pravima. Isto tako, podstičemo vlade da razmotre ugrađivanje sličnih standarda, uključujući politike „nulte tolerancije“, u vladine nabavke dobara i usluga.“

Dve godine kasnije, zemlje učesnice OEBS-a su zadužile generalnog sekretara da obezbedi da u OEBS-ovim lancima snabdevanja nema trgovine ljudima.

Dodatak OEBS-ovom Akcionom planu za borbu protiv trgovine ljudima¹⁴ predviđa sledeće:

„Relevantne izvršne strukture OEBS-a će ažurirati, u okviru postojećih resursa, relevantne interne propise kako bi obezbedile da nikakve aktivnosti izvršnih struktura OEBS-a, uključujući ugovore o robama i uslugama, ne doprinose bilo kom obliku trgovine ljudima.“

U Odluci Ministarskog saveta OEBS-a 6/17¹⁵ zemlje učesnice se pozivaju da

„... zaduže generalnog sekretara da analizira postojeće politike, postupke revizije i izveštavanja i zaštitne mere u vezi sa zapošljavanjem, te da obezbedi da nijedna aktivnost izvršnih struktura OEBS-a, uključujući dodelu ugovora za nabavku roba i usluga, ne doprinese bilo kojem obliku trgovine ljudima, u skladu sa Dodatkom OEBS-ovom Akcionom planu za borbu protiv trgovine ljudima iz 2013. godine (...).“

U tom smislu, rad Kancelarije specijalnog predstavnika i koordinatora OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima (OSR/CTHB) sastoji se od poboljšanja razumevanja trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i mera koje su potrebne za rešavanje i sprečavanje te pojave. To obuhvata rad na rešavanju pitanja povreda u lancima snabdevanja zemalja učesnica i OEBS-a.¹⁶

Ove Smernice za nabavke u OEBS-u su deo ovog OEBS-ovog rada. Izrađene su u okviru Projekta o lancima snabdevanja. Smernice za nabavku u OEBS-u su u skladu sa postojećim OEBS-ovim Modelom smernica o vladinim merama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu eksploatacije u lancima snabdevanja,¹⁷ koji sadrži preporuke za države i njihove aktivnosti nabavke.

Smernice za nabavku u OEBS-u predstavljaju osnov za aktivnosti OEBS-ovog osoblja za nabavku i program, uz pomoć OEBS-ove Obuke o javnim nabavkama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja.

11 OEBS, Borba protiv trgovine ljudima, <https://www.osce.org/secretariat/trafficking> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

12 OEBS na terenu: OEBS-ove terenske Operacije pomažu zemljama domaćinima u sprovođenju obaveza preuzetih u okviru OEBS-a u praksi i podsticanju lokalnih kapaciteta kroz konkretne projekte koji odgovaraju njihovim potrebama. Videti „OEBS na terenu“, <https://www.osce.org/whatistheosce> (pristupljeno 14. novembra 2022. godine).

13 Ministarski savet OEBS-a, Vilnius 2011, MC.DOC/1/11/Corr.1, stav 15.

14 Dodatak OEBS-ovom Akcionom planu za borbu protiv trgovine ljudima: deceniju kasnije iz 2013. godine (Poglavlje III, Akcija za OEBS-ove institucije i tela, stav 2)

15 Ministarski savet OEBS-a 6/17, stav 16.

16 Izveštaj OEBS-ovog specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima: Novi izazovi i nove mogućnosti 2018-2019, dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/439712?download=true> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine)

17 OSR/CTHB, OEBS-ov Model smernica o vladinim merama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja, 2018, dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/371771?download=true> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine)

RIZICI OD POVREDE LJUDSKIH PRAVA U LANCIMA SNABDEVANJA

Rizici od povrede ljudskih prava u OEBS-ovim lancima snabdevanja

Naši lanci snabdevanja se protežu od naših direktnih dobavljača, ljudi koji čiste naša vozila ili rade u hotelima u kojima boravimo tokom službenih putovanja, do fabrika koje proizvode robu koju koristimo, ali i do rudnika iz kojih se vade minerali za proizvodnju naših mobilnih telefona. Prema tome, ljudi na koje utiču naše odluke o kupovini nisu samo osobe zaposlene kod direktnih dobavljača u zemlji u kojoj se nalazimo (dobavljači prvog reda) (u nastavku pogledajte detaljniju definiciju), već i osobe koje rade za naše indirektno dobavljače. Iako mogu biti i lokalni, često su udaljeniji, kao u prethodnom primeru, u zemljama u kojima se vade minerali za naše mobilne telefone. Naša sposobnost da procenimo, sprečimo, ublažimo ili otklonimo trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije kod ovih dobavljača varira. Naše nabavke mogu direktno da utiču na neke dobavljače i lance snabdevanja, na primer kada angažujemo lokalnu uslugu keateringa. Na druge dobavljače i lance snabdevanja teže je uticati. Ovo je naročito slučaj kada su potencijalni rizici u pogledu povrede ljudska prava udaljeni mnogo nivoa od nas, na primer kada uključuju regrutovanje radne snage u udaljenim delovima lanca snabdevanja.

Lanac snabdevanja: skup subjekata (organizacija ili pojedinaca) direktno uključenih u „uzvodne“ i „nizvodne“ tokove proizvoda, usluga, finansija i/ili informacija od izvora do kupca.¹⁸

„Uzvodno“ i „nizvodno“: Zamislite lanac snabdevanja kao reku. „Nizvodno“ se odnosi na stranu potražnje u lancu snabdevanja u kom postoji protok robe. „Uzvodno“ se odnosi na izvor, odnosno na stranu ponude u lancu snabdevanja.¹⁹

Globalni lanci snabdevanja: prekogranična organizacija aktivnosti potrebnih za proizvodnju roba i usluga i njihovo dovođenje do potrošača kroz razne faze razvoja, proizvodnje i isporuke.²⁰

Svi proizvodi i usluge koje kupujemo su proizvedni ili isporučeni putem kompleksnih mreža koje se nazivaju globalni lanci snabdevanja. Lanci snabdevanja se često sastoje od stotina dobavljača i podugovarača, sa hiljadama ljudi koji rade za njih, formalno i neformalno. Neki rade u stabilnim uslovima, dok drugi rade u veoma nesigurnim i rizičnim uslovima. Zbog prirode lanaca snabdevanja koji zahtevaju visok nivo fleksibilnosti da bi se odgovorilo na brzu promenu potražnje, osobe koje rade u takvim lancima snabdevanja često su izložene znatnim rizicima. Pa ipak, potreba za fleksibilnošću i niskim troškovima su stalne karakteristike naših potrošačkih navika. Ovo je posebno izraženo u nabavci dobara ili usluga za javne institucije ili u okviru aktivnosti međunarodnih organizacija, gde su resursi ograničeni, a balans između vrednosti i troškova je od suštinskog značaja. Međutim, u mnogim slučajevima, fleksibilnost i pritisak u pogledu niskih troškova su pokretači zloupotreba. Ta zloupotreba može da ide čak do trgovine radnicima u svrhu radne eksploatacije. Važno je biti svestan činjenice da ono što može da izgleda kao dobra vrednost za novac može da ima skrivenu štetu po ljude u koju je uključena eksploatacija onih koji su radili na proizvodnji roba ili usluga. Postizanje jeftinog aranžmana na osnovu kršenja ljudskih prava nije opcija za OEBS. To je u suprotnosti sa međunarodnim pravom ljudskih prava, kao i sa standardima i vrednostima OEBS-a.

Nivoi (redovi) lanca snabdevanja

Globalni lanci snabdevanja su organizovani u „nivo“ (redove), računajući sa pozicije kupca, odnosno OEBS-a. Termin „dobavljač prvog reda“ se koristi za trgovinske odnose sa našim direktnim dobavljačima. Većina dobavljača prvog reda nabavljaju svoje komponente, a često i radnu snagu, od drugih kompanija. Dobavljači i pružaoci radne snage za dobavljača prvog reda za nas su dobavljači drugog reda. Nivoi se sukcesivno kreću prema gore u trgovinskom lancu do prvog dobavljača. Rizik od kršenja ljudskih prava može da se pronađe na bilo kom nivou. Međutim, radnici su kupcu manje vidljivi na „uzvodnom“ nivou lanca snabdevanja na kojem se nalaze sirovine. Često malo znamo o kompanijama na ovom nivou i njihovoj usklađenosti sa ljudskim pravima i standardima rada.

18 Mentzer et al. (2001), Defining supply chain management, Journal of Business Logistics, 22(2), 1–25.

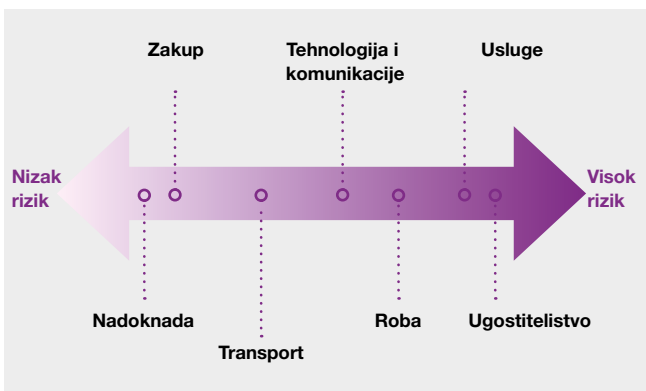
19 Council of Supply Chain Management Professionals, Glossary.

20 Ova definicija obuhvata strane direktne investicije od strane multinacionalnih preduzeća u podređena društva u 100% vlasništvu ili u zajednička ulaganja u kojima multinacionalno preduzeće ima direktnu odgovornost za radni odnos. Videti: MOR, Dostojanstven rad u globalnim lancima snabdevanja, Izveštaj IV (ILC.105/IV), 2016.

Trgovina ljudima i radna eksploatacija

Neki sektori su poznati po visokoj zastupljenosti prinudnog rada i trgovine ljudima. Indirektno smo povezani sa mnogim od ovih sektora. Međutim, trgovina ljudima se takođe odvija bliže kući i radnim situacijama sa kojima smo direktnije povezani, kao što su čišćenje, ugostiteljstvo, reciklaža, lokalne fabrike i farme. U pilot studiji u kojoj smo analizirali rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u nabavkama u jednoj od terenskih misija OEBS-a, otkrili smo visoke rizike u komodizovanim uslugama koje se isporučuju na lokalnom nivou. To je pokazano u Okviru 2.

Okvir 2: Visokorizični sektori u nabavkama Misije OEBS-a u Srbiji

Izvor: OEBS, Analiza podataka o nabavkama za rizik od trgovine ljudima - pilot projekat sproveden za Misiju OEBS-a u Srbiji.

Trgovina ljudima je međunarodno krivično delo. Ono se sastoji od tri ključna elementa: radnje, sredstva i svrhe.

Radnje: vrbovanje, transport, prenos, prihvatanje ili prijem lica;

Sredstva: pretnja/upotreba sile, drugi oblici prinude, otmica, prevara, obmana, zloupotreba moći ili položaja ugroženosti;

Svrha: seksualna eksploatacija, prinudni rad ili usluge, ropstvo, praksa nalik na ropstvo, ropски položaj ili vađenje organa.

Trgovina ljudima je definisana u Protokolu Ujedinjenih nacija za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom („Protokol iz Palerma“²¹) kao što sledi:

Član 3. Definicije termina

Za potrebe Protokola:

(a) „Trgovina ljudskim bićima“ znači vrbovanje, prevoženje, prebacivanje, skrivanje i primanje lica, putem pretnje silom ili upotrebom sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlašćenja ili teškog položaja ili davanja ili primanja novca ili koristi da bi se dobio pristanak lica koje ima kontrolu nad drugim licem, u cilju eksploatacije. Eksploatacija obuhvata, kao minimum, eksploataciju prostitucije drugih lica ili druge oblike seksualne eksploatacije, prinudni rad ili službu, ropstvo ili odnos sličan ropstvu, ropски položaj ili uklanjanje organa.“

(b) Pristanak žrtve trgovine ljudskim bićima na namernu eksploataciju iznetu u podstavu (a) ovog člana je bez značaja u slučajevima u kojima je korišćena bilo koja mera iznetu u podstavu (a); (...).

Krivično delo trgovine ljudima je izvršeno čak i ako je žrtva pristala na eksploataciju. Žrtva je mogla da bude prevarena obećanjem boljeg života ili posla ili je mogla da bude dete koje je odrasla osoba vrbovala. Osim toga, eksploatacija potencijalne žrtve ne mora da se dogodi da bi bilo izvršeno krivično delo trgovine ljudima. Dogovara-

21 Protokol Ujedinjenih nacija za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala („Protokol iz Palerma“).

nje ili olakšavanje vrbovanja ili transporta i sl. sa ciljem zlostavljanja drugog lica u svrhu eksploatacije, bilo seksualne ili neseksualne, već predstavlja krivično delo. Ovo uključuje trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Ove Smernice za nabavku su usredsređene na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije je deo krivičnog dela trgovine ljudima. Izraz se generalno koristi u širokom smislu, a odnosi se na trgovinu ljudima u svrhe prinudnog ili obaveznog rada ili usluga, ropstva ili prakse nalik na ropstvo i ropски položaj. I drugi oblici ekonomske eksploatacije mogu se smatrati takvom svrhom, ako su pokazatelji takvih praksi ili dovode do njih.

Ključni elementi za identifikaciju prinudnog ili obaveznog rada se sastoje od toga da je rad ili usluga iznuđena od lica pod pretnjom kazne i da se to lice nije dobrovoljno ponudilo. U MOR-ovoj Konvenciji o prinudnom radu iz 1930. godine²² prinudni ili obavezni rad se definiše na sledeći način:

Član 2.

1. Za potrebe ove konvencije, termin „prinudni ili obavezan rad“ je svaki rad ili usluga koji su iznuđeni od neke osobe pod pretnjom bilo kakve kazne i koje navedena osoba nije ponudila dobrovoljno.

Ljudi mogu da postanu žrtve trgovine na mnogo načina. Mogu da budu primorani, da im se preti nasiljem prema njima ili njihovim porodicama ili mogu da budu prevareni obećanjima o nepostojećem poslu. Od žrtava trgovine ljudima može se tražiti da plate naknade za zapošljavanje ili prevoz i smeštaj. Kada stignu na odredište, takve naknade mogu da postanu ogromne i efektivno zarobe osobu u prinudni rad sve dok ih ne otplate. To znači da se krivično delo trgovine ljudima može izvršiti čak i ako žrtva pristane na eksploataciju. Odrasla osoba može da vrbuje decu, često im obećavajući obrazovanje, čak i uz saglasnost njihovih porodica.

„Mnogi ljudi koji postanu žrtve trgovine ljudima žele da pobegnu iz siromaštva, poboljšaju svoje živote i pomognu svojim porodicama. Često dobijaju ponudu za dobro plaćen posao u inostranstvu ili u drugom regionu. Često unapred pozajmljuju novac od svojih trgovaca da bi platili organizovanje posla, putovanja i smeštaja.

Kada stignu, vide da posao za koji su se prijavili ne postoji ili da su uslovi potpuno drugačiji. Ali tad je kasno, često im se oduzimaju dokumenta i primorani su da rade dok ne otplate dug.“

Odlomak sa veb sajta organizacije Anti-Slavery International²³

Radna eksploatacija sama po sebi nije međunarodno definisan pravni termin. Termin se uglavnom koristi i za razna kršenja radnih standarda ili zakona koji su ispod nivoa krivičnog dela ili trgovine ljudima, kršenja u kojima poslodavci iskorišćavaju ranjivost radnika i podvrgavaju ih zlostavljačkim uslovima. Ove prakse uključuju krađu zarada, određene vrste opasnih uslova rada i neetičke prakse zapošljavanja.

Lako nema tačnih podataka o prevalenciji trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, Međunarodna organizacija rada (MOR) procenjuje da je 27.6 miliona ljudi podvrgnuto prinudnom radu širom sveta.²⁴

Ove Smernice za nabavku u OEBS-u se naročito bave trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije, kao i radnom eksploatacijom u lancima snabdevanja generalno. Kada govorimo o borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancu snabdevanja, mislimo na niz mera koje međunarodne organizacije, vlade, nacionalne i međunarodne agencije i subjekti i privatne organizacije, uključujući komercijalne organizacije, preduzimaju ili mogu preduzeti da identifikuju, sprečavaju, ublažavaju i ispravljaju zloupotrebe u radu i kršenja ljudskih prava u vezi sa komercijalnim aktivnostima koje preduzimaju.

22 MOR, Konvencija o prinudnom radu, 1930 (br. 29)

23 Anti-Slavery International je jedna od vodećih organizacija civilnog društva koja se bavi borbom protiv trgovine ljudima i prinudnog rada.

Videti: „Šta je trgovina ljudima“, dostupno na: <https://www.antislavery.org/slavery-today/human-trafficking/> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

24 MOR, Prinudni rad, moderno ropstvo i trgovina ljudima, dostupno na: <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Potencijalne zloupotrebe i faktori rizika

Kao što je objašnjeno u Odeljku 1.1., lanac snabdevanja se proteže od direktnih dobavljača do rudnika, polja i zemalja iz kojih dolaze sirovine. Složen karakter lanca snabdevanja, uključujući stotine hiljada dobavljača, predstavlja velik izazov u pokušaju da se spreči trgovina ljudima u lancima snabdevanja. Ogroman broj ljudi radi u ovim dugim lancima, ljudi koji su izloženi mnogim potencijalnim rizicima. Mogli su da budu predmet trgovine pomoću prinude ili obmane, mogli su da budu na dužničkom radu (prinudeni da rade kako bi otplatili dug koji nikada neće moći da otplate i sprečeni da odu korišćenjem nasilja ili drugih sredstava kontrole) ili su možda čak bili deca.

Osim takvih ozbiljnih zloupotreba, radnici, uključujući one koji obezbeđuju robu i usluge OEBS-u, bilo direktno ili indirektno kroz lanac snabdevanja, mogu da budu izloženi drugim rizicima na svom poslu, a to su:

- ograničenja slobode udruživanja i prava na kolektivno pregovaranje;
- loši, nehigijenski ili nebezbedni radni uslovi;
- veoma niska plata koja ne predstavlja prihod dovoljan za život;
- predugo radno vreme i prinudni prekovremeni rad;
- diskriminacija, uključujući seksualno uznemiravanje;
- grub i nehuman tretman.

Ovo može da se odnosi, na primer, na osoblje koje radi u našim službama za čišćenje i obezbeđenje, osobe zaposlene na našim gradilištima, osoblje koje dočekuje goste ili osoblje u hotelima i restoranima koje koristimo za službene potrebe kao što su javni događaji, prijemi ili sajmovi. Neke od ovih zloupotreba je potencijalno lakše identifikovati, na primer kada se dešavaju u prostorijama OEBS-a ili kada im lično prisustvuje osoblje OEBS-a. Međutim, žrtvama trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije će biti teško da otkriju svoju situaciju. Razlog tome mogu da budu pretnje ili nasilna kontrola od strane učinioca, osećanja sramote ili neizvesnosti u vezi sa posledicama otkrivanja, kao što je sprovođenje zakona o imigraciji ili povreda članova porodice.

Primeri situacija koje bi odmah trebalo da izazovu zabrinutost:

- kretanje radnika izgleda ograničeno;
- radnik je često izolovan od ostalih;
- uslovi rada ili života koji su ispod standarda;
- radnik koji pokazuje znake stalnog umora ili gladi;
- radnik koji pokazuje znake zastrašivanja, pretnji ili fizičkog zlostavljanja.

Mnogo je teže znati šta se dešava dalje „uzvodno“ u lancu snabdevanja, u drugim zemljama ili u veoma složenim privrednim granama sa stotinama dobavljača. Međutim, to ne znači da možemo da zatvorimo oči pred zloupotrebama koje radnici trpe, jer su i oni deo našeg lanca snabdevanja. Naime, OEBS nabavlja robu i usluge iz sektora u kojima su radna eksploatacija i zlostavljanje veoma verovatni.²⁵ Moramo da razumemo šta se može desiti radnicima u ovim sektorima i kojim rizicima su izloženi.

→ **Treći odeljak je usredsređen na to kako identifikovati rizike i povezane faktore prilikom procenivanja da li neko u lancu snabdevanja OEBS-a može da bude izložen riziku od eksploatacije, bilo u OEBS-ovim prostorijama ili u udaljenim fabrikama.**

Postoji jasan rizik po OEBS-ovu reputaciju ako ne bude delovao protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u svojim lancima snabdevanja. OEBS je posvećen zaštiti ljudskih prava i demokratskih načela. Ovo se mora odraziti na to kako upravljamo lancima snabdevanja OEBS-a. Ako se otkriju problemi u našim lancima snabdevanja, a mi nismo reagovali, to može da nanese znatnu štetu reputaciji OEBS-a.

→ **Treći odeljak pruža smernice o tome kako da znamo da li ovi rizici mogu da budu prisutni u proizvodima ili uslugama koji su predmet nabavke.**

²⁵ Videti na primer: Globalni indeks ropstva - analiza uvoza u G20, dostupno na: www.globallslaveryindex.org/2018/findings/importing-risk/overview/ (pristupljeno 7. novembra 2022. godine). Videti i resurse specifične za sektor koje obezbeđuje Služba za pitanja posredovanja u zapošljavanju i kršenja radnih prava (GLAA),

Okvir 3: Primeri direktnog i indirektnog rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije

Direktan rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije

Svim ovim radnicima je zajedničko to što su za nas uglavnom „nevidljivi“ u svakodnevnom dolasku i odlasku na posao.

Usluge čišćenja

Na primer, usluge čišćenja kancelarija ili voznog parka. Osobe koje ulaze u kancelarije i prostorije OEBS-a radi čišćenja generalno nisu direktno zaposleni, već se zapošljavaju kroz nekoliko nivoa podugovaranja. Time se povećava rizik od eksploatacije. Važno je napomenuti da bez obzira na to da li vozni park od 800 OEBS-ovih automobila čisti nekoliko lokalnih dobavljača ili samo jedan dobavljač čisti nekoliko automobila, nivo rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije je isti.

Ugostiteljske usluge, uključujući catering

Oni koji pružaju ugostiteljske usluge, uključujući osobe koje pružaju usluge cateringa, mogu da budu izložene potencijalnom zlostavljanju. Ovo takođe može da bude slučaj sa osobama koje rade na eksternim događajima kojima prisustvujemo ili u hotelima ili restoranima koje koristimo u službenom svojstvu.

Izgradnja novih objekata i održavanje objekata

Građevinski radnici često rade u opasnim uslovima na kratkoročnim poslovima. Često su primorani da ostanu na licu mesta dok rade ili im regruteri ili poslodavci obezbeđuju uslove života koji su nesigurni ili nehygienički.

Indirektan rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije

Ono što je zajedničko ovim radnicima je to što su udaljeni od nas. Iako je teško pratiti njihove uslove rada, njihov rad je ipak povezan sa nama.

IKT hardver

Elektronska oprema koju je kupio OEBS možda je proizvedena u uslovima eksploatacije, pa stoga IKT hardver predstavlja rizik u lancu snabdevanja OEBS-a.

Industrija hrane

Kada OEBS ugovori usluge cateringa, isporučena hrana može da dođe iz lanaca snabdevanja koji su poznati kao visokorizični, kao što je industrija morske hrane ili proizvodnja, berba i transport svežeg povrća. Proizvodnja kafe i čaja takođe predstavlja visok rizik od eksploatacije i dečjeg rada.

Građevinski materijali

Kada se radi o kamenu i ciglama, veoma je visok rizik od toga da će ih proizvesti radnici koji su eksploatisani. Ako se takvi materijali koriste za izgradnju naših novih zgrada, oni koji pate u njihovoj proizvodnji su takođe deo našeg lanca snabdevanja.

DUŽNA PAŽNJA U POGLEDU LJUDSKIH PRAVA U LANCIMA SNABDEVANJA

Borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije je odgovornost svih zaposlenih u OEBS-u. Da bi podržali napore OEBS-a u celini, osoblje za nabavke i programe mora da razvije strategije za dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava.

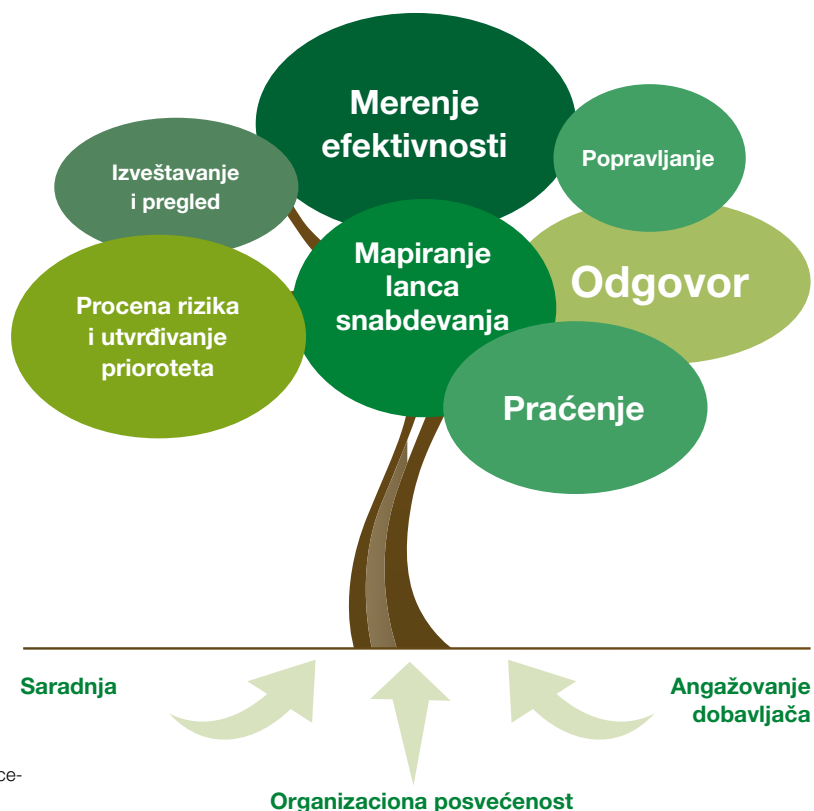
Dužna pažnja u pogledu ljudskih prava (engl. Human Rights Due Diligence) u lancima snabdevanja

Dužna pažnja u pogledu ljudskih prava u lancu snabdevanja odnosi se na procese za identifikaciju, prevenciju, ublažavanje ili otklanjanje kršenja ljudskih prava povezanih sa komercijalnim delatnostima i poslovnim partnerstvima. Ona obuhvata kreiranje i primenu skupova mera kako bi se razumelo kojim rizicima mogu da budu izloženi ljudi koji prave proizvode koje kupujemo ili pružaju usluge koje ugovorimo.

Dužna pažnja u pogledu ljudskih prava je prvi put definisana u Rukovodećim načelima Ujedinjenih nacija o biznisu i ljudskim pravima o kojima smo prethodno govorili. Odnosi se na privatne komercijalne organizacije, kao i na javne kupce, a samim tim i na one koji kupuju u ime međunarodnih organizacija. Najsveobuhvatnije smernice o dužnoj pažnji u pogledu ljudskih prava izradio je OECD: OECD-ove Smernice za dužnu pažnju u pogledu odgovornog poslovnog ponašanja (2018).²⁶

Osoblje OEBS-a treba da planira i organizuje kako da upravlja rizicima sa kojima se suočava u nabavci proizvoda i usluga, bilo iz globalnih lanaca snabdevanja ili u lokalnim komercijalnim delatnostima. Unapređivanje poštovanja ljudskih prava u lancima snabdevanja nije samo pitanje usklađenosti. Od organizacija se zahteva da preduzmu proaktivne korake da upoznaju svoje lance snabdevanja, identifikuju rizike za ljudska prava koji su u njih uključeni i reaguju na otkrivene probleme. Kupci iz OEBS-a – osoblje za nabavke, uz podršku kolega iz programa – moraju da ulože sve opravdane napore da primene dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava u svakoj odluci o kupovini i akciji kupovine, te da obezbede da OEBS, u svojim aktivnostima nabavke, ne povećava rizik od eksploatacije ljudi.

Slika 1:
Drvo dužne pažnje („due diligence“)²⁷

²⁶ Dostupno na: <https://www.oecd.org/investment/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm>

²⁷ CIPS (2017) Protecting Human Rights in the Supply Chain. A Guide for Public Procurement Practitioners.

Pokretači i aktivnosti

Osnovni elementi za definisanje i razvoj pristupa organizacije dužnoj pažnji o ljudskim pravima ukorenjeni su u organizacionoj posvećenosti i angažovanju. Iako je OEBS jasno razvio ciljeve i politike u ovoj oblasti, mora se obezbediti da osoblje i dobavljači OEBS-a razumeju ove obaveze i na koji način one uključuju ugovorne odnose o nabavkama.

Uspješno sprovođenje svakog postupka dužne pažnje u pogledu ljudskih prava zasnovano je na nizu organizacionih pokretača, koji se preduzimaju pre primene delotvorne dužne pažnje u pogledu ljudskih prava. Ovi pokretači su: organizaciona posvećenost, angažovanost dobavljača i saradnja. Ovo su tri korena Drveta dužne pažnje - „due diligence“ (Slika 1 u nastavku). Ovi pokretači zatim obezbeđuju resurse, energiju i podsticaj koji su potrebni za sve aktivnosti dužne pažnje.

U sledećem pododeljku objašnjeni su ovi pokretači generalno i specifične aktivnosti uključene u procese dužne pažnje. U sledećem pododeljku istraženo je naročito kako OEBS-ovo osoblje za nabavke može da razvije ove procese u svom profesionalnom kontekstu.

Opšte aktivnosti su:

- Razumevanje lanca snabdevanja (uključujući mapiranje) i uspostavljanje načina za njegovo praćenje;
- Procena rizika i utvrđivanje prioriteta akcija za one koje možemo da rešimo u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu;
- Odgovor na identifikovane rizike kroz akcione planove i specifične strategije, uključujući saradnju sa našim dobavljačima;
- Merenje efekata naših akcija;
- Praćenje i izveštavanje o našem napretku;
- Uključivanje u ispravljanje nanesenih povreda žrtvama;
- Isticanje identifikovanih problema i izveštavanje o njima.

Aktivnosti se ne sprovode nužno jedna za drugom, već se mogu odvijati istovremeno, paralelno jedna sa drugom. Ograničeni resursi znače da će osoblje koje se bavi nabavkama morati da odredi prioritete u pogledu toga šta i kako da rade, u zavisnosti od težine rizika i dostupnosti resursa za dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava u lancu snabdevanja.

28 Na osnovu OEBS-ove Ministarske deklaracije br. 6 [MC.DEC/6/17] generalni sekretar se zadržuje da „obezbedi da nijedna aktivnost izvršnih struktura OEBS-a, uključujući dodelu ugovora za nabavku roba i usluga, ne doprinese bilo kojem obliku trgovine ljudima“.

Primena dužne pažnje u pogledu ljudskih prava u svojstvu službenika za nabavke u OEBS-u

Osoblje za nabavke koje radi za OEBS u privilegovanom je položaju zbog nivoa posvećenosti i prioriteta koje OEBS daje ovom problemu. Ove Smernice za nabavke u OEBS-u predstavljaju deo napora da se podrži, razume i zahteva rešavanje problema trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i njeno sprečavanje.

Osoblje koje se bavi nabavkama u OEBS-u ima dodatnu korist od podrške koju dobija od kontakt tačke za borbu protiv trgovine ljudima koja postoji u svakoj OEBS-ovoj terenskoj misiji i koja održava protok informacija sa Kancelarijom specijalnog predstavnika i koordinatora OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima i kontinuirano pruža ekspertizu i opšte informacije o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije, uključujući lokalne rizike od te pojave. Ovu ekspertizu mogu da koriste i pojedinačni timovi za nabavke u terenskim misijama. U početku će možda biti potrebno da se uspostavi zvanična saradnja sa svakom od terenskih misija (videti i Okvir 9: Šta ko radi?).

OEBS je već postigao napredak u pozitivnom i aktivnom saopštavanju svojih očekivanja u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije svojim dobavljačima. Ova očekivanja se nalaze u Kodeksu ponašanja za OEBS-ove dobavljače u kojem se razmatraju glavni rizici sa kojima se suočavamo. OEBS-ova saradnja sa sadašnjim i potencijalnim dobavljačima će se nastaviti i pojačati. Iako je dužnost dobavljača da se pridržavaju normativnih okvira²⁸ i novih nacionalnih zakona²⁹, osoblje za nabavke može da poboljša informisanost dobavljača i njihovo poštovanje propisa. Važno je da osoblje koje se bavi nabavkama u OEBS-u, bilo u njegovim izvršnim strukturama ili u terenskim misijama, jača i prati ugrađivanje načela borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u proces upravljanja nabavkama kako kod postojećih tako i kod novih dobavljača.

U narednim odeljcima Smernica objašnjava se kako to da uradite iz različitih perspektiva.

- Kako mapirati lance snabdevanja, identifikovati i odrediti prioritete u pogledu rizika (Odeljak 3);
- Kako upravljati rizicima u postupku nabavke i koristiti uticaj (engl. leverage) (Odeljak 4);
- Kako upravljati ugovorima, angažovanjem dobavljača i praćenjem (Odeljak 5);
- Kako obezbediti transparentnost i kontinuirano poboljšanje (Odeljak 6);
- Kako preduzeti mere kada se pronađu žrtve (Odeljak 7).

29 Pogledajte pregled postojećeg nacionalnog zakonodavstva o korporativnoj odgovornosti u OEBS-ovoj zbirci relevantnih referentnih materijala i resursa o etičkoj nabavci i sprečavanju trgovine ljudima u lancima snabdevanja. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/450769>, poglavlje A, str. 14–86 (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

ODAKLE POČETI MAPIRANJE LANACA SNAB- DEVANJA KAKO BI SE IDEN- TIFIKOVALI RIZICI I ODREDILI PRIORITETI U POGLEDU RIZIKA

Samo ako organizacija zna sa kakvim rizicima se suočava, može ih rešavati. Da bismo mogli da identifikujemo rizike u svojim lancima snabdevanja, važno je da znamo ko su naši dobavljači, kao i ko njih snabdeva. Da bismo razumeli lance snabdevanja proizvoda koje je kupio OEBS, moramo da znamo odakle su proizvodi nabavljeni, gde su proizvedeni i ko ih je proizveo. Što se tiče lanaca snabdevanja uslugama koje OEBS koristi, moramo da znamo kako se sklapaju ugovori i angažuju podugovarači, ko sprovodi postupak regrutovanja i ko na kraju obavlja posao. Stoga je mapiranje lanaca snabdevanja prvi korak u identifikovanju rizika u pogledu ljudskih prava, uključujući trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije. Mapiranje počinje sa dobavljačima prvog reda. U početku to može da bude okvirni pregled, ali može kontinuirano da se ažurira, proširuje i može da se doda više pojedinosti.

Mapiranje lanaca snabdevanja OEBS-a

Mapiranje lanca snabdevanja je dobra polazna tačka za identifikovanje rizika u lancu snabdevanja i za određivanje prioriteta na koje treba odgovoriti. Mapiranje pruža pregled dobavljača i lokacija sa kojih posluju. Mapiranje takođe može da otkrije koliko nivoa ima lanac snabdevanja, kao i gde se nalaze kompanije na svakom nivou. Korisno je početi mapiranje kategorizacijom dobavljača prema vrsti delatnosti i zemlji porekla. Verovatnoća da trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije postoji u određenim zemljama ili među određenim dobavljačima može se zatim proceniti i mogu se identifikovati rizici u lancu snabdevanja.

U nastavku predstavljamo dva primera mapiranja. U Okviru 4 je prikazana procena rizika koju je sproveo Konzorcijum za nabavke londonskih univerziteta (LUPC).³⁰ LUPC je izvršio procenu 2019. godine identifikujući zemlje u kojima se njegovi dobavljači nalaze ili obavljaju proizvodnju i procenjujući rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije koji se pojavljuje kod ovih dobavljača na osnovu informacija sadržanih u Globalnom indeksu ropstva.³¹ Rezultati su objavljeni u LUPC-ovoj Izjavi o ropstvu i trgovini ljudima iz 2019. godine iz koje su preuzeta sledeća dva grafikona.³²

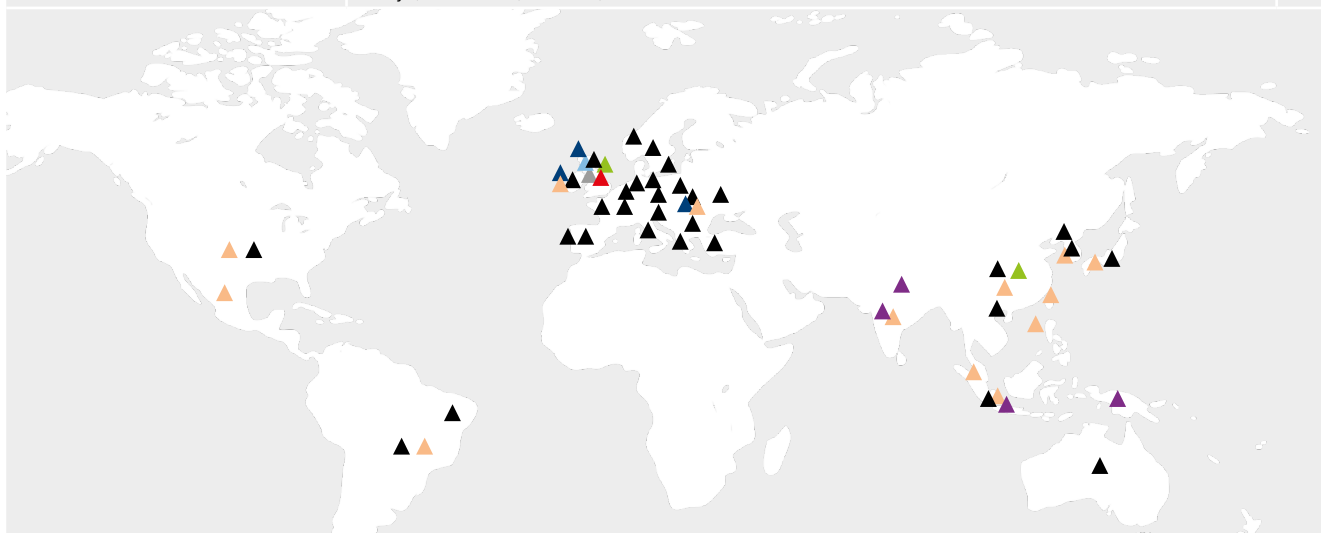
³⁰ LUPC je neprofitna organizacija za nabavke u Ujedinjenom Kraljevstvu koja ima preko 80 članova u sektoru visokog obrazovanja, uključujući istraživačke institute, muzeje, galerije, pozorišta i dobrotvorne organizacije.

³¹ Globalni indeks ropstva, dostupno na: <https://www.globalslaveryindex.org> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

³² LUPC Slavery and Human Trafficking Statement: Year Five: A Review of August 2018 to July 2019, dostupno na: <https://www.lupc.ac.uk/sites/default/files/LUPC%20MSS%20-%20August%20202018-%20Jul%202019%20Final%20.pdf> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Okvir 4: Procena rizika od strane Konzorcijuma za nabavke londonskih univerziteta

Kategorije	Land	
Laboratorijski potrošni materijal, uključujući rukavice	Malezija, Indonezija, Indija, Pakistan	▲
Oprema IKT	Kina, Indija, Meksiko, Tajvan, Brazil, Poljska, Republika Češka, Malezija, SAD, Irska, Filipini, Japan, Vijetnam, Tajland, Južna Koreja	▲
Usluge čišćenja	UK	▲
Usluge obezbeđenja	UK	▲
Usluge kateringa	UK	▲
Akadske odore	UK, Kina	▲
Nameštaj	UK, Poljska, Republika Irska	▲
Kancelarijski, računarski i bibliotekarski pribor	Austrija, Australija, Belgija, Brazil, Bugarska, Kina, Estonija, Danska, Finska, Salvador, Republika Češka, Francuska, Nemačka, Grčka, Hong Kong, Indija, Irska, Italija, Malezija, Poljska, Portugal, Španija, Holandija, Južna Koreja, Republika Koreja, UK, SAD, Japan, Srbija, Švedska, Turska, Norveška	▲

Drugi primer je OEBS-ov pilot projekat za analizu lanaca snabdevanja Misije u Srbiji i rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u njima. U sledecem Okviru 5 prikazani su neki od ključnih nalaza iz pilot projekta:

Okvir 5: Analiza podataka o nabavci u pogledu rizika od trgovine ljudima. Ključni nalazi iz pilot projekta za Misiju OEBS-a u Srbiji

Ključni nalazi³³

- Misija je 2017. godine izdala 2.667 narudžbenica u ukupnoj vrednosti od 2.212.177 EUR;
- Imala je 480 dobavljača iz 24 zemlje;
- Aktivnosti nabavke su u velikoj meri bile koncentrisane u Srbiji;
- Od 480 dobavljača, 403 su imali sedište u Srbiji, što je 91% od ukupnog troška;
- Svih 77 međunarodnih dobavljača su imali sedište u zemljama sa relativno niskim nivoom rizika, ali nisu bile dostupne informacije o lokacijama dobavljača koji nisu dobavljači prvog reda.

Mapiranje lanca snabdevanja je korisno, jer ne samo da pomaže da se identifikuje odakle proizvodi dolaze, već i ko su podugovarači dobavljača, ko podugovara koju delatnost i – u smislu ljudskih prava – gde se nalaze najslabije karike u lancima koji su ponekad veoma dugi.

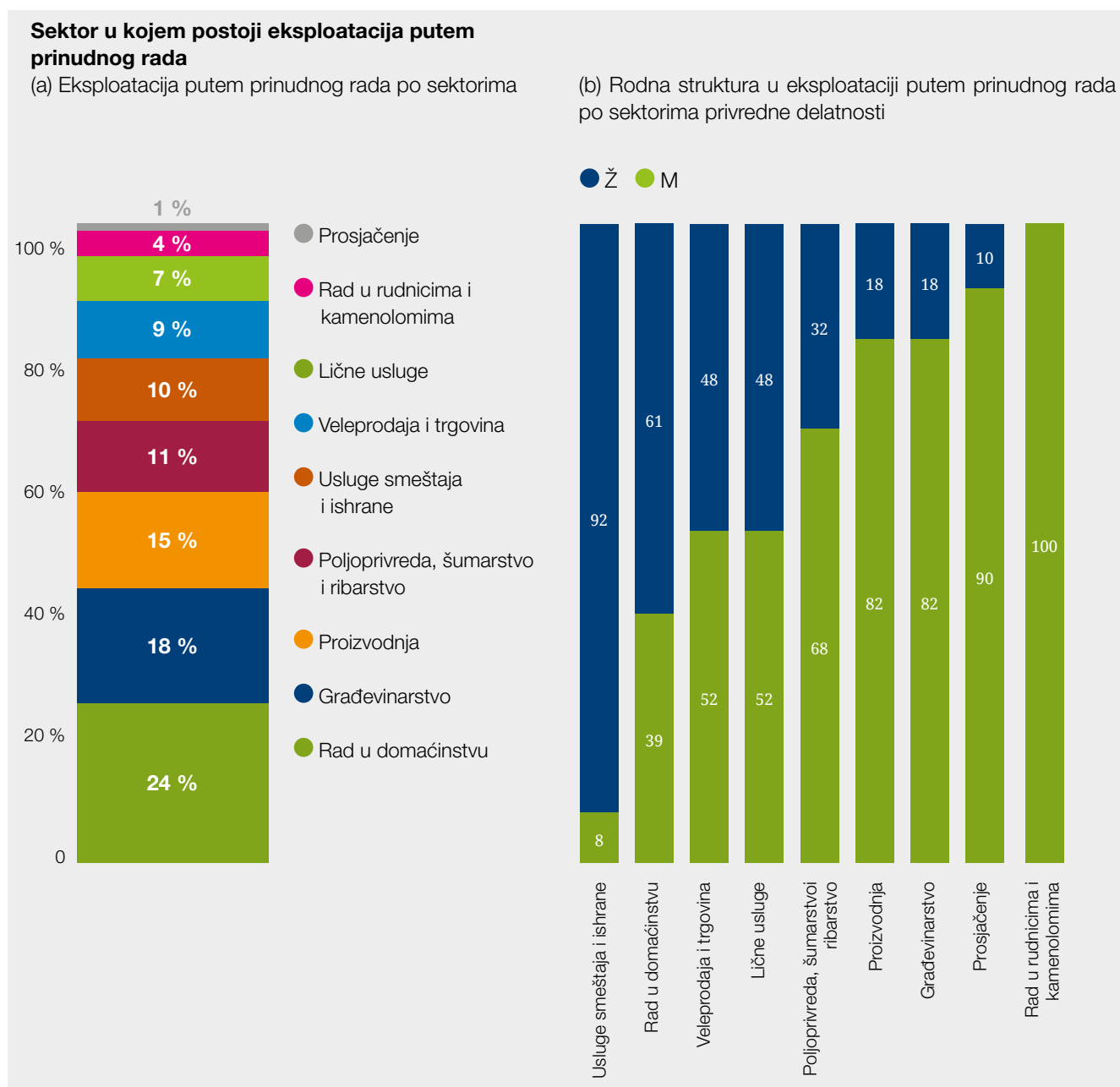
Mapiranje dobavljača prvog reda je prvi korak. Međutim, mapiranje lanca snabdevanja za određeni ugovor se ne koristi samo za utvrđivanje rizika povezanih sa direktnim dobavljačima, već i u lancima snabdevanja tih dobavljača. Iz tog razloga, direktni dobavljači takođe treba da budu uključeni u proces mapiranja, pošto će razumeti sopstveni sektor i lance snabdevanja bolje od bilo koga drugog. Korisno je prikupljati informacije od dobavljača o njihovim dobavljačima (njihovim dobavljačima prvog reda koji su OEBS-ovi dobavljači drugog reda). Rad sa dobavljačima na ovaj način omogućava bolje razumevanje naših lanaca snabdevanja i pomaže u identifikovanju rizika i određivanju prioriteta u pogledu rizika.

Razmatranje da li je neki sektor visokorizičan

U nekim sektorima ima više rizika nego u drugim sektorima. To zavisi od vrste delatnosti, prirode posla, strukture radne snage i konteksta u kojem dobavljač funkcioniše, kao na primer od toga da li su radna prava zaštićena u toj zemlji.

Alijansa 8.7, zajedno sa MOR-om i fondacijom Walk Free Foundation, dala je procenu broja žrtava trgovine ljudima u pojedinačnim sektorima, kao i podatke o rodnoj strukturi žrtava u ovim sektorima. Na sledećem grafikonu prikazani su ovi rezultati.

Slika 2:
Prinudni rad i rodna struktura po sektorima³⁴

³³ Analiza podataka o nabavkama u vezi sa rizicima od trgovine ljudima. Pilot projekat za Misiju OEBS-a u Srbiji, dostupan na <https://www.osce.org/secretariat/450775> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

³⁴ Videti: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Osoblje za nabavke treba da pokrene dodatnu kontrolu ako postoje sledeće karakteristike u određenoj kategoriji potrošnje:

- Proizvodne lokacije se nalaze u zemljama sa niskim nivoom poštovanja ljudskih prava;
- Proizvodnja je zasnovana na radu koji obavlja uglavnom niskokvalifikovana radna snaga koja je lako zamenjiva;
- Sektor sa velikim brojem radnika migranata ili radnika iz marginalizovanih zajednica;
- Proizvodnja koja može da uključuje rad u opasnim uslovima;
- Većina ugovora o radu je dogovorena preko regrutera, agenata ili drugih posrednika.

Ponekad se navedene karakteristike kriju u proizvodima ili uslugama koje su povezane sa glavnim proizvodom ili uslugom. Primer je reciklaža elektronskog otpada uključena u ugovor o kupovini novog uređaja. Stoga je važno detaljno razumeti sektor u fazi planiranja ugovora o kupovini.

Okvir 6: Globalni indeks ropstva – odabrane kategorije visokog rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije³⁵

Vrsta delatnosti	Vrsta radne snage	Okruženje u kojem dobavljač posluje
Delatnosti visokog rizika zbog karakteristika posla (često rad koji uključuje sirovine ili je radno intenzivan) su sledeće:	Delatnosti visokog rizika koje su povezane sa vrstom radne snage su sledeće:	Delatnosti visokog rizika koje su povezane sa radnim okruženjem su sledeće:
<ul style="list-style-type: none"> → Građevinarstvo; → Proizvodnja i elektronika; → Proizvodnja odeće i tekstila, uključujući i obuću; → Prerada hrane; → Usluge, uključujući ugostiteljstvo, usluge obezbeđenja, čišćenje i katering; → Logistika, uključujući skladištenje i transport; → Zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, bilo u kući ili u ustanovi; → Rad u domaćinstvu. 	<ul style="list-style-type: none"> → Oslanjanje na niskokvalifikovanu ili nekvalifikovanu radnu snagu: obično rad koji je slabo plaćen i potcenjen, a često ga obavljaju ugroženi radnici; → Veliki broj privremenih, sezonskih ili agencijskih radnika: ugroženost radnika je pojačana neizvesnošću u pogledu zapošljavanja, posebno su ugrožene žene i deca radnici; → Opasan ili fizički zahtevan rad: izolacija radnika, rad na ruralnim lokacijama, u kućnim, nenadgledanim i/ili nereguliranim okruženjima. 	<ul style="list-style-type: none"> → Neadekvatni zakoni i propisi o radu u zemlji porekla, odnosno loše ili nikakvo sprovođenje takvih zakona. → Prisustvo jeftine radne snage i veliki broj ugroženih radnika, uključujući žene, decu, mlade, migrante, manjine, grupe sa istorijom diskriminacije ili radnike sa invaliditetom; → Nepostojanje delotvornih mehanizama za pritužbe ili reprezentativnih sindikata i/ili kolektivnih sporazuma; → Radnici su obeshabreni ili sprečeni da se učlanjuju u samostalne sindikate ili su kolektivni sporazumi dogovoreni između sindikata i poslodavca bez konsultacija sa radnicima — poznati kao ugovori o zaštiti; → Nedostatak poslovne i/ili vladine odgovornosti; → Široko rasprostranjena diskriminacija pojedinih grupa, na primer žena ili određenih etničkih grupa; → Ratovi/sukobi, visok stepen siromaštva i nezaposlenosti.

³⁵ Videti: <https://www.globallslaveryindex.org/2018/data/maps/#prevalence> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine). Ključne informacije u vezi sa određenim kategorijama ili delatnostima takođe su sadržane u MOR-ovim pokazateljima prinudnog rada, dostupno na: <https://www.ilo.org/global/standards/subjects-covered-by-international-labour-standards/forced-labour/lang--en/index.htm> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Ako se sektor smatra visokorizičnim, važno je prikupiti dodatne informacije kako bi se utvrdilo gde je prijavljeno kršenje radnih prava u tom sektoru, da li su određeni dobavljači povezani sa tim kršenjem radnih prava i kako se bilo koje identifikovano kršenje radnog prava može sprečiti i/ili otkloniti. Generalno, što je veći rizik u sektoru, to više truda treba uložiti u procenu rizika njegovog lancu snabdevanja. Ovo uključuje potrebu da se pronađu specijalizovani izvori informacija i da se istraže specifični rizici u vezi sa proizvodom ili uslugom koja se kupuje.

Okvir 7:

Gde mogu da pronađem informacije o rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije za određenu kategoriju nabavki?

- Razgovarajte sa kontakt tačkom za borbu protiv trgovine ljudima;
- Uključite kontakt tačku za borbu protiv trgovine ljudima u prikupljanje informacija o lokalnim uslovima, naročito informacija o pitanjima ljudskih prava u relevantnom lancu snabdevanja;
- Koristite eksterne resurse, kao što su izveštaji NVO-a, stručnih tela, sektorskih udruženja, medija i organa koji se bave pravima radnika.
- Koristite lokalne obaveštajne podatke za direktne dobavljače koji se nalaze u istoj zemlji: takvi obaveštajni podaci mogu da budu dostupni preko sindikata, izveštaja drugih korisnika koji su u interakciji sa istim dobavljačem ili izveštavanja lokalnih medija. Kada se radi sa direktnim dobavljačima, obično je lakše da se prikupe informacije o uslovima radnika.

→ **Aneks I sadrži korisne izvore i alate za traženje informacija za procenu rizika u lancu snabdevanja.**

→ **Aneks II**

MOR-ovi pokazatelji prinudnog rada su korisni za rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije koji uključuju radnike sa kojima OEBS-ovo osoblje ima direktnu interakciju, kao što su radnici koji pružaju usluge ili dostavljaju proizvode OEBS-u. MOR-ovi pokazatelji su namenjeni za pomoć organima za sprovođenje zakona, inspektorima rada, predstavnicima sindikata, osoblju NVO-a i drugima u identifikovanju lica koja mogu da budu žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Pored toga, GLAA iz Ujedinjenog Kraljevstva je proizveo sveobuhvatnu listu pokazatelja kada postoji interakcija sa potencijalnim žrtvama.³⁶ U Odeljku 7 u nastavku navodi se više smernica o mogućim akcijama kada se otkriju sumnjivi slučajevi trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u OEBS-ovim operacijama ili lancima snabdevanja.

Okvir 8:

MOR-ovi pokazatelji prinudnog rada³⁷

- 1 Zloupotreba ranjivosti
- 2 Obmana
- 3 Ograničavanje kretanja
- 4 Izolacija
- 5 Fizičko ili seksualno nasilje
- 6 Zastrašivanje i pretnje
- 7 Zadržavanje identifikacionih dokumenata
- 8 Zadržavanje zarade
- 9 Dužničko ropstvo
- 10 Zlostavljački uslovi života i rada
- 11 Preterani prekovremeni rad

³⁶ Videti: <https://www.gla.gov.uk/who-we-are/modern-slavery/who-we-are-modern-slavery-spot-the-signs> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

³⁷ Međunarodna kancelarija rada, MOR-ovi pokazatelji prinudnog rada (Ženeva, 2012), dostupno na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---dec- laration/documents/publication/wcms_203832.pdf (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Određivanje prioriteta u pogledu rizika

Kao što je prikazano u prethodnom pododjeljku, u svakoj kategoriji proizvoda ili usluga koje je nabavio OEBS može da postoji rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Iako postoji težnja da budemo u stanju da rešavamo sve rizike povezane sa našim lancima snabdevanja, realnost je takva da vreme i resursi ne dozvoljavaju da se na sve rizike odgovori odmah.

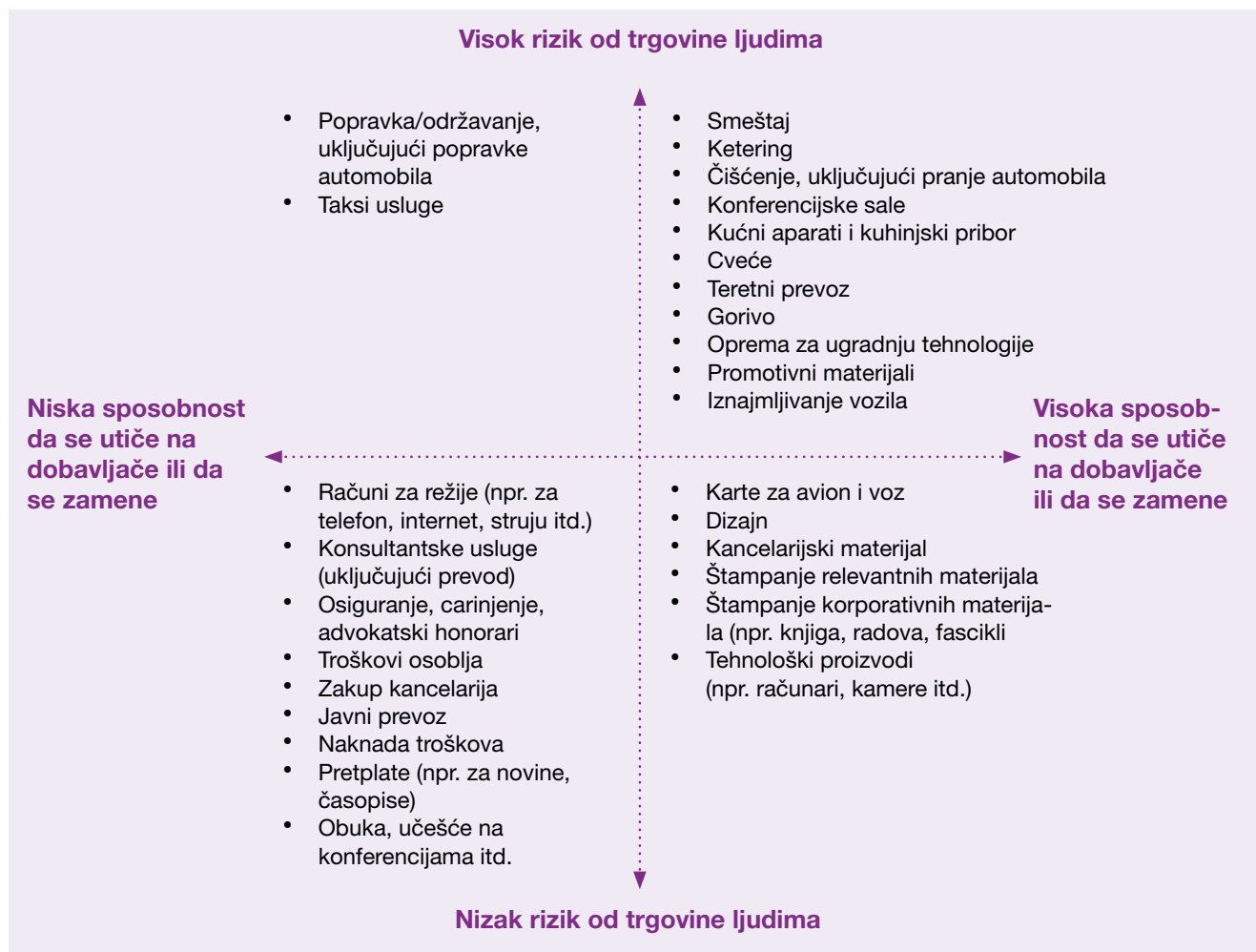
Stoga moramo dati prioritet određenim kategorijama nabavki, odnosno roba i usluga na kojima želimo prvo da radimo. Zatim moramo kreirati delotvorne postupke za upravljanje njima.

Dobar način da se počne sa određivanjem prioriteta je da se razume koji kategorije nose povećan rizik. Zatim mogu da se identifikuju određene visokorizične robe i usluge u okviru ovih kategorija. Kada tražite rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, treba uzeti u obzir ugroženost radnika, jer ugroženost često vodi do osobe koja postaje žrtva trgovine ljudima.

Prilikom određivanja prioriteta treba zatim uzeti u obzir da li se na dobavljača može odmah uticati i gde su najveći rashodi. Korisno je usredsrediti se na kategorije sa većom potrošnjom u nabavkama OEBS-a u okviru identifikovanih visokorizičnih sektora. Takođe može da se razmotri u kojoj meri je moguće lako uključiti dobavljača ili uticati na njega. Primer iz pilot projekta za Misiju OEBS-a u Srbiji predstavljen je u Slici 3.

Važno je napomenuti da su upravo naši dobavljači odgovorni za razumevanje i rešavanje pitanja rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u svojim lancima snabdevanja. Očekujemo da u proizvodima i uslugama koje kupujemo nema trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Slika 3:
Rizik od trgovine ljudima i sposobnost
uticanja na dobavljače³⁸

³⁸ Izvor: Analiza podataka o nabavkama u vezi sa rizicima od trgovine ljudima. Pilot projekat za Misiju OEBS-a u Srbiji, dostupan na <https://www.osce.org/files/f/documents/3/1/450775.pdf> pristupljeno 7. novembra 2022).

UPRAVLJANJE RIZICIMA KORIŠĆENJE UTICAJA U PREDUGOVORNOJ FAZI

U ovom odeljku se detaljno objašnjavaju procesi koje treba usvojiti prilikom nabavke kategorija dobara i usluga koje su identifikovane kao visokorizične. Rizici mogu da se nađu kod dobavljača svih veličina i nabavki bilo kog obima.

U primeni ovih smernica za nabavke u OEBS-u, osoblje mora obezbediti da svaka preduzeta radnja bude srazmerna obimu predloženog ugovora i veličini dobavljača. Mali dobavljač neće imati iste resurse ili kapacitete da rešava pitanje rizika kao veliki dobavljač. Osim toga, ako je vrednost predloženog ugovora veoma mala, trud koji se ulaže u podnošenje ponuda treba da bude srazmeran tome. Trebalo bi da bude jasno da kada saopštavamo OEBS-ove prioritete u borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u njegovom lancu snabdevanja, prepoznamo praktične aspekte nabavke u pogledu tržišne konkurencije i srazmernosti.

Uticao treba koristiti u svim fazama postupka nabavke, ali se mehanizmi i snaga svakog korišćenog uticaja razlikuju u zavisnosti od nivoa saradnje sa dobavljačem. U Okviru 9 prikazano je kako se uticaj menja tokom saradnje sa dobavljačem.

U predugovornoj fazi kupci mogu da upravljaju rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancu snabdevanja tako što će formulisati specifična očekivanja i relevantne obaveze prema svojim dobavljačima, uzimajući u obzir rizike identifikovane za ove dobavljače u fazi mapiranja. Teže je upravljati novoidentifikovanim rizicima u postojećim ugovorima. OEBS ovde može da ima manje uticaja na uvođenje ili implementaciju promena kojima se rešava pitanje ovih rizika. Ipak, nije nemoguće. Promenama postojećih ugovora bavi se Odeljak 5 o upravljanju ugovorima.

Šta je uticaj (engl. leverage) i kako može da se koristi u postupku nabavki?

Uticaj na dobavljače se odnosi na moć i sposobnost kupca da utiče na radnje i aktivnosti svog dobavljača tokom njihovog poslovnog odnosa. Ovaj uticaj može da se razmatra zajedno sa rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kao što je prikazano na Slici 3. Borba protiv trgovine ljudima u OEBS-ovom lancu snabdevanja zahteva rad sa dobavljačima i menjanje ponašanja u lancu snabdevanja, a za to je primena uticaja ključna.

Sposobnost uticaja na dobavljače ili na uslove u lancima snabdevanja se razlikuje u zavisnosti od faza pristupka nabavke. Izgradnja temelja za uticaj u borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije može se posebno preduzeti u fazi planiranja tendera. Prilikom izrade tehničkih specifikacija, kriterijuma za dodelu ugovora i

uslova za sprovođenje ugovora, neophodno je definisati parametre budućeg odnosa sa dobavljačem. Šalje se snažna poruka o OEBS-ovoj posvećenosti u borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ako konkursna dokumentacija i komunikacija jasno pokazuju da je borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije deo OEBS-ovog postupka izbora dobavljača.

Međutim, iako je uključivanje kriterijuma koji se odnose na borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije važno, nivo uključenosti mora biti u ravnoteži sa drugim aspektima, kao što su obezbeđivanje dovoljne ponude i tržišta snabdevanja, sposobnosti relevantnih dobavljača, hitnost snabdevanja, raspoloživi kapaciteti u odeljenjima za nabavke i lokalne okolnosti. Razumevanje uticaja znači biti realističan u vezi sa takvim aspektima i prepoznati ograničenja, a istovremeno biti ambiciozan u nastojanju da OEBS-ovi dobavljači poboljšaju odredbe o borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Osnova za uticaj i saradnju sa dobavljačima se gradi tokom faza planiranja, tendera i dodele ugovora, ali saradnja treba da se nastavi i nakon što dobavljač stupi u ugovorni odnos sa OEBS-om. OEBS ima pravo da očekuje određeno ponašanje na osnovu ugovornih obaveza, naročito kada ima dug i stabilan odnos sa dobavljačem. Ovde uticaj OEBS-a postaje najopipljiviji. U ugovore se moraju uključiti pažljivo formulisani uslovi kojima se jasno utvrđuje odnos između dobavljača i OEBS-a i koji sa drže zahteve u vezi sa dužnom pažnjom u pogledu ljudskih prava u lancu snabdevanja i objašnjavaju kako ona treba da se sprovodi tokom trajanja ugovora. Treba da se uključi i odredba kojom se utvrđuje da kršenja u vezi sa trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije mogu da dovedu do raskida ugovora.

Okvir 9: Uticao u toku postupka nabavke

Uticao i kako ga primenjivati

Priprema za tender	→ Važan proces za definisanje potreba, ali i uslova u skladu sa kojima će se dodeljivati i sprovoditi ugovori	→ Šalje se važna poruka Uspostavlja se budući uticao
Tenderski postupak	→ Dobavljači se obično „samo slože“	→ Šalje se važna poruka Određeni stepen uticaja
Dodeljivanje ugovora	→ Kratak i rigidan proces Omogućava malo angažovanja	→ Šalje se važna poruka Određeni stepen uticaja
Sastavljanje ugovora	→ Ključna faza: ugovorne klauzule će odrediti prava kupaca i obaveze dobavljača u vezi sa dužnom pažnjom u pogledu ljudskih prava tokom trajanja ugovora	→ Šalje se važna poruka Uspostavlja se budući uticao
Sprovođenje ugovora i upravljanje ugovorima	→ Dug i stabilan proces Razmatranje učinka Visok nivo angažovanja	→ Korišćenje uticaja Kontinuirani odnos
Raskid ugovora	→ Skupo i nije lako (pravni rizici)	→ Šalje najsnažniju poruku Uticao se završava Krajnja mera

Predugovorna faza, naročito konkurentski tenderski postupak, predstavlja ranu i ključnu priliku za izgradnju temelja za uticao u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Dok u svim ostalim fazama mogu da postoje mogućnosti za uticao, u ovoj fazi će to biti slučaj samo ako su ugrađeni relevantni temelji u najranijim fazama poslovanja sa dobavljačem. Politika i strategija se mogu saopštiti ponuđačima; evaluacija kriterijuma za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije mogu se navesti u propratnom pismu. Konkursna dokumentacija može da uključuje klauzule kojima se od dobavljača zahteva da potvrde posvećenost unapređivanju poštovanja ljudskih prava i da aktivno saraduje sa OEBS-om u primeni dužne pažnje u svojim lancima snabdevanja.

Okvir 10:
Borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije nije samo još jedan zahtev u tenderskom postupku³⁹

Nemojte da stavljate zahteve u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u tenderski postupak u poslednjem trenutku ili da ih dodajete naknadno. Zahtevi u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije moraju se strateški planirati i implementirati. Postoji nekoliko faktora koji mogu da ometaju ispunjavanje zahteva u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

- Tržište snabdevanja možda nije spremno: Mnoga tržišta koja snabdevaju javni sektor verovatno nisu spremna da pokažu sposobnost za primenu stvarne dužne pažnje u pogledu ljudskih prava u svojim lancima snabdevanja.
- vremenskog perioda u kojem se odvija uobičajeni tenderski postupak, jedino je moguće posmatrati površinski deo dužne pažnje dobavljača. U najboljem slučaju, kupac treba da teži razumevanju sposobnosti dobavljača i stvarne prakse dužne pažnje u sopstvenom upravljanju nabavkom i lancem snabdevanja.
- Postoji mnogo konkurentskih prioriteta: Tokom faza tendera kupci iz javnog sektora su zauzeti mnogim obavezama, kao što je procena tehničkih ili finansijskih mogućnosti dobavljača ili njihova poslovna istorija u pogledu jednakosti, održivosti i društvene vrednosti. Dodavanje još jednog kriterijuma za dodelu ugovora podstiče pristup ispunjavanja „puke formalnosti“ od strane kupaca. Ovo ne bi rešilo problem i verovatno neće pomoći u zaštiti radnika od eksploatacije. Javni sektor treba da radi sa tržištima da bi se razvile sopstvene sposobnosti dobavljača za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.
- Kupci nemaju ni vremena ni resursa za samostalnu primenu dužne pažnje u pogledu ljudskih prava za svaku kategoriju. Kada se radi sa velikom grupom ponuđača u tenderskom postupku, dužna pažnja se mora primeniti u bliskoj saradnji sa dobavljačima. Osim toga, da bi se ograničeni resursi delotvorno iskoristili, kupci iz javnog sektora treba da se bave kategorijama potrošnje na osnovu rizika, dajući prioritet kategorijama sa najvećim rizikom. Biće teže baviti se dužnom pažnjom ako se konkursna dokumentacija pregleda onim redosledom kojim dolazi na red za dodelu ili obnavljanje ugovora.

Faza planiranja nabavke

Kada se suočite sa novom potrebom za nabavkom, veoma je važno razumeti tržište, bazu snabdevanja i mogućnosti dostupne kupcima.

Okvir 11:
Upoznajte se sa rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u kategoriji rashoda

Povežite se sa tačkom kontakta za borbu protiv trgovine ljudima. To su stručnjaci za borbu protiv trgovine ljudima koji su upoznati sa ranjivostima i rizicima od trgovine ljudima u vašem regionu i u kategoriji potrošnje. Razumevanje ranjivosti radnika u kombinaciji sa kategorijom potrošnje u lancu snabdevanja predstavlja korisnu osnovu.

Za neke delatnosti moguće je pronaći smernice o rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije koji su specifični za različite sektore. Takve smernice, koje često izrađuju stručnjaci iz različitih delatnosti, profesionalna tela ili dobrovoljne organizacije, prilagođenije su sektoru nego opšte smernice i pomoći će vam da bolje razumete detalje rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Na primer, smernice o rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije specifične za hotelski sektor možete pronaći u Okviru mreže hotelske industrije za rad sa dobavljačima, koji je dostupan na: http://www.stopslaverynetwork.org/wp-content/uploads/2018/03/SF17_SHIN_framework_dec17-11-links-RGB-min-1.pdf

Relevantni resursi se mogu naći u OEBS-ovoj Zbirci relevantnih referentnih materijala i resursa o etičkoj nabavci i sprečavanju trgovine ljudima u lancima snabdevanja: <https://communities.osce.org/display/CTHBSOURCE>

U fazi planiranja, važno je sprovesti istraživanje tržišta da bi se procenio rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u određenom sektoru dobara ili usluga koje treba nabaviti. Ovo mora biti relevantno za bazu potencijalnih dobavljača i srazmerno tržištu. Kao što je prethodno navedeno, osoblje za nabavku i kontakt tačke za borbu protiv trgovine ljudima treba da rade zajedno na početku faze planiranja.

Kontrolna lista za planiranje nabavki koja se može prilagoditi specifičnim nabavkama OEBS-a nalazi se u Aneksu III. Za potrebe izveštavanja i dokumentacije, ova Kontrolna lista za planiranje nabavki, ako se koristi, treba da bude dostavljena zajedno sa evidencijom nabavke.

Ako se preduzimaju aktivnosti nabavke da bi se privukao veliki broj dobavljača koji će dostaviti ponudu, biće više angažovanja sa bazom snabdevanja. To može da pruži više mogućnosti da se širi poruka da OEBS vidi borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kao visoki prioritet i da će biti oprezan u vezi sa problemima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije koji su povezani sa relevantnim tržištem. Na primer, ako dobavljač ukazuje na to da postoji potencijalni rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u regrutovanju radnika za nešto što treba da isporuče, osoblje za nabavke treba da razmotri mogućnost postavljanja pitanja drugim potencijalnim dobavljačima zašto nisu spomenuli taj rizik.

³⁹ CIPS (2017) Protecting Human Rights in the Supply Chain. A Guide for Public Procurement Practitioners.

Faza raspisivanja tendera – uputstva za ponuđače

Mapiranjem i istraživanjem tržišta će se identifikovati rizici od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije koji su relevantni za predloženi ugovor. OEBS-ovo osoblje za nabavke tada mora obezbediti da se rešava pitanje ovih rizika tokom tenderskog postupka, u dogovoru sa programskim osobljem koje je podnelo zahtev za nabavku (podnosilac zahteva).

Određeni OEBS-ovi dokumenti, kao što je Kodeks ponašanja za OEBS-ove dobavljače, naročito se odnose na rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Odabrane odredbe o borbi protiv trgovine ljudima iz Kodeksa ponašanja za OEBS-ove dobavljače prikazane su u Okviru 12.

Okvir 12: Odabrane odredbe iz Kodeksa ponašanja za OEBS-ove dobavljače

5. Prinudni ili obavezni rad

OEBS očekuje od svojih dobavljača da zabrane sve oblike prinudnog ili obaveznog rada.

6. Dečji rad

OEBS očekuje od svojih dobavljača da ne zapošljavaju: (a) decu mlađu od 14 godina ili, ako su starija od tog uzrasta, da minimalna starosna dob za zapošljavanje bude ona koja je dozvoljena zakonom zemlje ili zemalja u kojima se sprovodi ceo ugovor ili njegov deo ili da se minimalna starosna dob za zapošljavanje podudara sa završetkom obaveznog školovanja u toj zemlji ili zemljama, odnosno da to bude ona koja je veća, i (b) lica mlađa od 18 godina za rad koji, po svojoj prirodi ili okolnostima u kojima se obavlja, može da naškodi zdravlju, bezbednosti ili moralu takvih lica.

10. Ljudska prava

OEBS očekuje od svojih dobavljača da podržavaju i poštuju zaštitu međunarodno proklamovanih ljudskih prava i da obezbede da ne budu saučesnici u kršenjima ljudskih prava. Naročito, OEBS-ovi dobavljači i njihovo osoblje neće, direktno ili indirektno, učestvovati u bilo kakvoj praksi koja je u suprotnosti sa međunarodnim zakonima o ljudskim pravima i standardima ljudskih prava koji sprečavaju, između ostalog, dečji rad, seksualnu eksploataciju i trgovinu ljudima.

11. Uznemiravanje, grubo ili nečovečno postupanje

OEBS očekuje od svojih dobavljača da stvaraju i održavaju okruženje u kojem se postupa dostojanstveno i s poštovanjem prema svim zaposlenima i u kojem se neće koristiti nikakve pretnje nasiljem, seksualna eksploatacija ili zlostavljanje, verbalno ili psihičko uznemiravanje ili zlostavljanje. Ne toleriše se bilo kakvo grubo ili nečovečno postupanje, prinuda ili telesno kažnjavanje bilo koje vrste, kao ni pretnja takvim postupanjem.

Sekretarijat će na centralnom nivou menjati ili je već menjao ostale OEBS-ove dokumente kako bi uključio literaturu o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije, kao što su Uputstva za ponuđače i Opšti uslovi ugovora (za robe i usluge). Ostala dokumenta, pozive za podnošenje ponuda (PzPP), zahteve za podnošenje predloga (ZzPP) ili zahteve za dostavljanje ponuda (ZzDP) uključujući, po potrebi, specifikacije, opise poslova i zadataka, tehničke specifikacije ili obim radova potrebno je izmeniti na lokalnom nivou, po potrebi. To može da bude urađeno u konsultaciji sa Jedinicom za nabavku i ugovaranje (PCU) Sekretarijata, po potrebi, i treba uzeti u obzir vrednost i rizike u vezi sa zahtevom za nabavku i sposobnost tržišta da odgovori.

Kompletan ili, po potrebi, izmenjen Upitnik za procenu rizika iz Aneksa II može da se dostavi dobavljaču kao deo konkursne dokumentacije. Upitnik može da obezbedi bavljenje ključnim pitanjima u vezi sa radom u okviru postupka nabavke. Tražene informacije mogu da obuhvate sledeće:

- Operativne politike i postupke za ublažavanje rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije;
- Otkrivanje procesa dužne pažnje u pogledu ljudskih prava;
- Dokaz o usklađenosti sa važećim radnim zakonima i zakonima o zapošljavanju;
- Ako je primenljivo, preduzete/planirane akcije za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u poslovanju dobavljača, uključujući i u okviru lanaca snabdevanja uključenih u ugovor.

Prilikom utvrđivanja metodologije evaluacije, osoblje za nabavke, u saradnji sa programskim osobljem, treba pažljivo da razmotri mogućnost formulisanja tačaka evaluacije koje uključuju rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Moguće je proveriti u OEBS-ovoj kancelariji za nabavke u Sekretarijatu da li su dostupni dokumenti iz prethodnih sličnih tendera. Međutim, osoblje u OEBS-ovim terenskim misijama je u najboljoj poziciji da uzme u obzir lokalne okolnosti i da shodno tome prilagodi metodologiju evaluacije. Pojedinačne terenske misije imaju različite profile potrošnje i rade u različitim okruženjima; važno je prilagođavanje zahteva u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije svakoj zemlji i lokaciji.

Treba odlučiti da li će se usvojiti metod evaluacije zasnovan na najmanjem trošku ili na kvalitetu, u skladu sa Zajedničkim regulatornim sistemom upravljanja (ZRSU). Tehnički prihvatljive ponude sa najnižim troškovima su pogodnije za standardizovanu robu i usluge, kao i kada je napor u nabavci visok u poređenju sa troškom. Međutim, kod ove robe i usluga često postoji cenovna konkurencija koja samo povećava rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancu snabdevanja.

Osnovni kriterijumi za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije mogu da budu uključeni u preliminarna pitanja kako bi se isključili dobavljači koji ne ispunjavaju osnovna očekivanja. Kada se koristi bodovanje, mora postojati dovoljan podsticaj koji će stimulirati ponuđače da ponude društveno odgovorno upravljanje lancem snabdevanja; ovo bi trebalo da bude jasno navedeno i u njihovim predlozima troškova. Kada je to izvodljivo, preporučljivo je tražiti i primere delovanja, a ne samo dokumente o praktičnoj politici (pitanja kao što su sledeća: Koliki procenat vaših radnika imaju ugovore o radu na neodređeno vreme? Gde biste, u sprovođenju ovog ugovora, koristili radnike od podugovarača ili agencija za zapošljavanje ili radnike koji nisu direktno zaposleni u vašoj kompaniji?). Kriterijumi za evaluaciju treba da budu ponderisani na odgovarajući način. Prilikom proveravanja svog okvira za evaluaciju, nastojte da sprečite da dobavljači sa lošim rezultatima u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ipak imaju mogućnost da dobijaju ugovore zbog veoma niskih cena, npr. postavljanjem praga minimalnih troškova.

Okvir 13: Unapred simulirajte efekat metodologije evaluacije koju koristite

Ako je moguće, testirajte svoju metodologiju evaluacije da biste se uverili da dobavljač nije mogao da dobije ugovor zbog veoma niske cene uprkos tome što ne priznaje rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Ako je relevantno, moguće je navesti određene standarde kao tehnički standard za tendere. Međutim, kada to radite, važno je ne favorizovati određeni sistem sertifikacije bez dozvoljavanja ekvivalentnih standarda. Na primer, ne navodite pravičnu trgovinu kao tehničku specifikaciju ne dozvoljavajući druge standarde koji su ekvivalentni.

Tipičan primer za pretkvalifikacioni kriterijum u tenderima, naročito za predložene visokorizične ugovore, je obaveza svakog dobavljača da pruži dokaze da su primenili standarde ljudskih prava u svojim lancima snabdevanja ili da će obezbediti primenu tih standarda, uz opis kako će to uraditi. Iako se često čuje kritika da takvi pretkvalifikacioni zahtevi nemaju trenutni efekat na borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, oni su ipak važan alat za komunikaciju. Pomoću njih se gradi uticaj za zahtevnu remedijaciju i poboljšanje ako se trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije nađe u dobavljačevom lancu snabdevanja, jer u suprotnom ugovor može da bude raskinut.

40 OSR/CHTB, OEBS-ov Model smernica o vladinim merama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja, 2018, dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/371771> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine)

41 Upravljajčko telo MOR-a je identifikovalo osam osnovnih konvencija koje obuhvataju načela i prava koji se smatraju fundamentalnim za radnike. Ta načela i prava su sadržana i u MOR-ovoj Deklaraciji o osnovnim načelima i pravima na radu (1998).

Studija slučaja iz OEBS-ovog Modela smernica – odeća⁴⁰

Godine 2009. grad San Sebastijan je uključio socijalne klauzule u tehničke specifikacije javne nabavke odeće i obuće. Socijalne klauzule su obuhvatale usklađenost sa standardima MOR-a i verifikaciju. Ako ponuđači nisu u stanju da obezbede usklađenost, isključeni su iz postupka. Ponuđači moraju da dostave izjavu kojom garantuju da je proizvodnja u celokupnom lancu snabdevanja u skladu sa standardima iz osnovnih MOR-ovih konvencija koje se odnose na slobodu udruživanja i efektivno priznavanje prava na kolektivno pregovaranje, eliminisanje svih oblika prinudnog ili obaveznog rada, efektivno ukidanje dečjeg rada i eliminisanje diskriminacije u vezi sa zapošljavanjem i zanimanjem.⁴¹ Pored toga, ponuđači moraju da otkriju svoje podugovarače i dobavljače.

Ponekad je u specifikacije moguće uključiti standarde rada ili zapošljavanja specifične za sektor koji se primenjuje na ugovor. Takođe je moguće uključiti usklađenost kao uslov ugovora, kao što je primena MOR-ovih standarda rada.

Na primer, ugovori o uslugama (uključujući sektore kao što su čišćenje, bezbednost i ugostiteljstvo) često su oblasti visokog rizika u pogledu trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Radnici su često najranjiviji u trenutku zapošljavanja. Može da dođe do praksi kao što je naplaćivanje radnicima naknade za zapošljavanje i oduzimanje ličnih dokumenata, čime se radnici primoravaju na dužničko ropstvo i prinudni rad. Znanje o tome odakle dolaze radnici dobavljača i o dobavljačevim metodama zapošljavanja predstavlja ključ za smanjenje rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Okvir 14: Primeri pitanja za dobavljače u vezi sa visokorizičnim uslugama

- Navedite dokaze o politici zapošljavanja koja se koristi ili će se koristiti za zapošljavanje radnika koji će sprovesti ugovor.
- Ako se za sprovođenje ugovora koriste radnici preko agencije ili podugovarači, opišite kako ćete obezbediti pravične radne prakse za ove radnike.
- Dostavite dokaz da su svi radnici koji sprovode ugovor plaćeni u pravičnom iznosu (u odnosu na relevantni nacionalni kontekst) i da na to ne utiču preterano naknade za smeštaj, prevoz itd.
- Da li imate politiku u kojoj se jasno navodi minimalna starosna dob za zapošljavanje radnika koji će sprovesti ugovor?

Okvir 15: Tender za uređaje Apple iOS

Jedinica za nabavku i ugovaranje Sekretarijata OEBS-a (SEC PCU) raspisala je 2021. godine tender za nabavku uređaja Apple iOS, uključujući usluge popravke i održavanja, kao i programe reciklaže starih uređaja, koji je pokrивao 18 zemalja. Planirano trajanje korporativnog ugovora je pet godina. Za OEBS je to bio značajan i važan ugovor, ali jasno je da je za proizvođača opreme ugovor verovatno bio jednako ili manje značajan od mnogih njihovih ugovora sa sličnim kupcima. Ovo je bilo važno u fazama planiranja kada je OEBS procenio vrednost ovog tendera za ovaj tržišni sektor i potencijalni uticaj koji je OEBS imao u pregovaranju o uslovima. Problemi sa trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancu snabdevanja elektronikom su dobro dokumentovani. Stoga je Jedinica za nabavku i ugovaranje Sekretarijata OEBS-a identifikovala kategoriju elektronike i ovaj predstojeći tender kao prioritet za implementaciju borbe protiv trgovine ljudima. OEBS nema direktan ugovor sa proizvođačem opreme, ali radi sa regionalnim ovlašćenim preprodavcima koji mogu da pružaju usluge popravke, održavanja i reciklaže u 18 zemalja.

Da bi rešavao probleme trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u industriji elektronike, OEBS se pridružio neprofitnoj organizaciji Electronics Watch koja radi na poboljšanju uslova rada u lancima snabdevanja elektronskom opremom. Zajedno sa organizacijom Electronics Watch, OEBS-ova Jedinica za nabavku je prilagodila situaciji OEBS-a kriterijume „najbolje prakse“ za evaluaciju ponuda. Tenderska pitanja su obuhvatila dve oblasti rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije: samu nabavku proizvoda, kao i opšte prakse nabavke i politiku potencijalnih ponuđača.

U pripremi za tender, OEBS je otvoreno saopštio svoje planove u pogledu uključivanja kriterijuma za borbu protiv trgovine ljudima na tržište elektronske opreme. U tenderskom postupku, kriterijumi za borbu protiv trgovine ljudima su doprineli visokom udelu tehničke evaluacije. Pored tehničke evaluacije, postavljen je najniži bodovni prag za kriterijume evaluacije borbe protiv trgovine ljudima da bi se predlog smatrao prihvatljivim za finansijsku evaluaciju. Neispunjenje kriterijuma u pogledu borbe protiv trgovine ljudima ne može se zameniti većim brojem bodova dobijenih na osnovu drugih kriterijuma.

Kao rezultat opsežnog istraživanja tržišta, OEBS-ova Jedinica za nabavke je kontaktirala sa potencijalnim dobavljačima kako bi ih obavestila o tenderu i istakla nove kriterijume. Svi ostali kriterijumi za evaluaciju ponuda su ostali slični prethodnim tenderima za dodelu ugovora. U uvodnom tekstu konkursne dokumentacije, uvedeni su novi stavovi koji sadrže podatke o borbi protiv trgovine ljudima kako bi se pažnja ponuđača usmerila na nova tenderska pitanja i na to zašto su ona važna za OEBS. Po završetku faze poziva na dostavljanje ponuda, ponude je dostavio veći broj ponuđača nego na prethodnim tenderima za dodelu sličnog ugovora. To je bio rezultat aktivnog angažovanja OEBS-ove Jedinice za nabavke sa pozvanim ponuđačima, kako bi se obezbedilo da svi u potpunosti razumeju nove zahteve tendera koji se odnose na borbu protiv trgovine ljudima. Trećina ponuđača nisu prošli na tehničkoj evaluaciji. Od preostalih ponuđača, polovina nije dostigla prag u pogledu zahteva koji se odnose na borbu protiv trgovine ljudima. Jedan od prethodnih redovnih ponuđača je odlučio da ne podnosi ponudu u ovom krugu, jer nije mogao da zadovolji nove kriterijume za evaluaciju borbe protiv trgovine ljudima.

Kriterijumi za evaluaciju borbe protiv trgovine ljudima za ovaj ugovor sadržani su u Aneksu VI.

Što se tiče tehničkih uslova, ponuđačima treba postaviti pitanja koja su relevantna za predmet ugovora. Oni treba da se bave tim kako se proizvode proizvodi ili pružaju usluge, kao i uticajem uslova rada ili korišćenih materijala na radnu snagu.

Očekivanja OEBS-a u pogledu ljudskih prava u lancima snabdevanja su obuhvaćeni Kodeksom ponašanja za OEBS-ove dobavljače. Obavezno je da svi dobavljači kojima se dodeli ugovor potpišu Kodeks ponašanja dobavljača; odbijanje da se to učini je valjan razlog za isključenje. Informacije o rezultatima u vezi sa ljudskim pravima i kriterijumi koji se odnose na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije takođe se mogu pružiti neuspešnim ponuđačima nakon zatvaranja tenderskog postupka.

Ako sektor nije navikao da se bavi rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, nije još spreman na to ili ima širok spektar praksi, možda bi bilo prikladno početi sa osnovnim kriterijumima za evaluaciju i očekivanjima. Moglo bi da se razmotri ugrađivanje kontinuiranog procesa poboljšanja u ugovor, naročito kada se radi o dugoročnim ugovorima, pri čemu dobavljač može da pokaže napredak u odnosu na određene ključne zahteve. Vremenom će to dovesti do unapređenja dobavljača u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, a samim tim i tržišta snabdevanja u celini.

Faza dostavljanja ponuda

Ranije faze postupka nabavke su ključni za uspostavljanje osnove za ostvarivanje budućeg uticaja. Međutim, u praksi one ne daju nužno kupcima mnogo uticaja na ponašanje dobavljača. Iz tog razloga, mora se pronaći ravnoteža između ambicije u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i napora koje osoblje za nabavku i dobavljači moraju da ulože. U fazi dostavljanja ponuda, osoblje za nabavke treba da vodi računa o tome da ne odvrća ponuđače ili ih preopterećuje preteranim zahtevima u pogledu podatka i informacija. Postoji rizik da manji dobavljači budu preopterećeni složnošću OEBS-ovog postupka nabavki i stoga da budu isključeni.

U kriterijumima za isključenje mora se uzeti u obzir tržište. Osim toga, mora se održavati konkurencija u tenderskom postupku. Ako se isključenje čini prestrogo, osoblje za nabavku bi moglo da pita dobavljača koje mere bi mogao uvesti da bi se primenio minimalni standard iz osnovnih konvencija MOR-a u njihovim lancima snabdevanja. Njihove akcije zatim mogu da se prate da bi se proverilo da li su to uradili.

U fazi dodele ugovora, važno je biti pragmatičan i srazmeran, te razmotriti da li preduzeća svih veličina i vrsta mogu da ispune zahteve u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. To će se naravno razlikovati u različitim terenskim operacijama u zavisnosti od uslova lokalnih tržišta snabdevanja.

U fazi dostavljanja ponuda, službenici za nabavku mogu da provere izveštaje o poslovanju pojedinačnih dobavljača. Ponuđači koji su u prošlosti bili povezani sa krivičnim delima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije moraju biti isključeni, osim ako dobavljač ne pruži dokaz da je od tada sprovedeno konkretno i delotvorno ispravljanje posledica i da je ostvareno poboljšanje. Ako izveštaj o poslovanju uključuje navode o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije ili lošim uslovima rada u širem smislu, od dobavljača treba tražiti slične dokaze i treba biti oprezan prilikom izbora.

Okvir 16: Šta ko radi?

- OEBS-ovo programsko osoblje (najbolje bi bilo da je to kontakt tačka za borbu protiv trgovine ljudima) može da pomogne u proceni tehničkih delova ponude koji se odnose na borbu protiv trgovine ljudima i da savetuju u vezi sa tim da li su ponude tehnički prihvatljive ili ne.
- OEBS-ovo osoblje za nabavke vodi postupak nabavke i definiše uloge i dužnosti tima za evaluaciju.
- OEBS-ovo programsko osoblje može da pomogne u proceni Izveštaja dobavljača o dužnoj pažnji.
- OEBS-ovo osoblje za nabavke je „vlasnik“ odnosa sa dobavljačem. Sva komunikacija se mora odvijati preko relevantnog tima za nabavke.
- OEBS-ovo osoblje za nabavke obezbeđuje stručnjake za lokalno tržište snabdevanja.
- U slučaju neispunjavanja zahteva u pogledu borbe protiv trgovine ljudima, to se dokumentuje u izveštaju o tehničkoj evaluaciji; osoblje za nabavke obezbeđuje usklađenost izveštaja o evaluaciji sa zahtevima postupaka nabavke i konkursnom dokumentacijom.

Evaluacija ponuda

Nakon prijema ponuda, mora se sprovesti njihova evaluacija. To se obavlja u dva koraka. To su tehnička evaluacija i finansijska evaluacija. Za rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, usredsređujemo se na tehničku evaluaciju. Međutim, možda želite da proverite i da li je finansijska ponuda dovoljna za plaćanje lokalne minimalne zarade radnicima ili, ako je potrebna zaštitna oprema za radnike, da li su pokriveni realni troškovi za takvu opremu. Ako se ovo ne vidi iz predloga troškova, može da se traži pojašnjenje od ponuđača. Takvi troškovi mogu da postanu vidljivi u budućim tenderima ako se uvede promena u formularu u pogledu traženih finansijskih informacija.

Tehnička evaluacija se sastoji od obaveznih zahteva, koji se ocenjuju kao ispunjeni ili neispunjeni, i opcionih zahteva, koji se mogu oceniti primenom bodovnog sistema. Ako se dodela ugovora zasniva na najnižoj ceni, potrebno je proveriti samo obavezne zahteve.

Često se pitanja borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije stavljaju u opcione zahteve. Ovo podstiče dobavljače da vredno rade na ispunjavanju ovih zahteva i pruža im različite načine da daju dokaze o dobroj praksi. Sa druge strane, obavezni zahtevi u pogledu borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije su korisniji ako se moraju ostvariti minimalna očekivanja koja se mogu oceniti na osnovu pitanja na koja se jasno odgovara sa „da“ ili „ne“ (npr. sertifikacija za pravednu trgovinu).

Obavezni zahtevi su manje uključeni, ali ih je lako i proceniti. Opcioni zahtevi su složeniji za procenu, na primer primenom bodovnog sistema, pri čemu se više bodova daje za odlične odgovore, a nijedan bod za veoma loše odgovore.

Okvir 17: Pitanja o radnoj snazi za ugovor o uslugama čišćenja⁴²

Ovo su primeri tenderskih pitanja za višegodišnji ugovor o uslugama čišćenja:

Navedite ukupan broj zaposlenih radnika. Uključite raščlanjeni pregled broja direktno angažovanih radnika, kao i broja radnika angažovanih indirektno preko agencija za rad, podugovarača ili agenata za zapošljavanje. Uključite informacije o stalno/privremeno/povremeno zaposlenim radnicima i informisanosti kompanije o potencijalnim ranjivostima radnika (jezik, etnička pripadnost, stanovanje na udaljenoj lokaciji ili drugo).

Odličan odgovor na ova pitanja bi bio veći udeo direktno zaposlenog stalnog osoblja i postojanje svesti dobavljača o ranjivosti radnika. Drugi pozitivni pokazatelji su niska fluktuacija radne snage i saradnja sa predstavnicima radnika. Loši odgovori uključuju korišćenje agencija za rad, podugovarača i agenata za zapošljavanje u velikoj meri, kao i visoku fluktuaciju radne snage.

42 Međunarodna finansijska korporacija (IFC), CDC Group Plc, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) i Odeljenje UK za međunarodni razvoj (DFID), Upravljanje rizicima povezanim sa modernim ropstvom: Napomena o dobroj praksi za privatni sektor (2018). Dostupno na: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_gpn_modernslavery (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

43 Dostupno na: <https://procurement.osce.org/key-procurement-documents> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine)

44 Videti: CIPS (2017) Protecting Human Rights in the Supply Chain. A Guide for Public Procurement Practitioners.

Sastavljanje ugovora

Ugovori su ključno sredstvo za korišćenje uticaja na dobavljače, jer se njima utvrđuju obaveze koje dobavljači moraju ispuniti u poslovnom odnosu. U fazi sastavljanja ugovora, mogu da budu predloženi određeni zahtevi za kasniju implementaciju i buduće praćenje. Ugovori koji uključuju određene obaveze koje se odnose na dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava omogućavaju osoblju za nabavke da uspostave ugovorni odnos sa dobavljačima u kojem su dobavljači dužni da identifikuju, spreče, ublaže i na kraju otklone rizike i štete od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Takve klauzule se moraju sastavljati pažljivo. Moraju biti u skladu sa OEBS-ovim Opštim uslovima ugovora o robi i uslugama.⁴³

Okvir 18: Potencijalne klauzule o sprečavanju trgovine ljudima u OEBS-ovim ugovorima⁴⁴

Predlaže se da se u ugovore između OEBS-a i dobavljača uključi jedna od sledećih klauzula ili više njih. Koja klauzula ili klauzule će biti izabrani zavisice od veličine ugovora, dobavljača, specifičnosti rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i drugih kontekstualnih razmatranja.

- Dobavljač će identifikovati i ublažiti rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i kršenja ljudskih prava u svom lancu snabdevanja.
- Dobavljač će u roku od 90 dana od datuma početka ugovora sastaviti izveštaj o primeni dužne pažnje na lanac snabdevanja u vezi sa trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije u kojem identifikuje glavne rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ili kršenja ljudskih prava u svom lancu snabdevanja, ističući glavne proizvode i uključene zemlje, kao i korake koje treba preduzeti za ublažavanje rizika u kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom periodu.
- Dobavljač će jednom godišnje ažurirati izveštaj o primeni dužne pažnje na lanac snabdevanja u vezi sa trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije za vreme trajanja ugovora. Izveštaj će se ažurirati češće ako dobavljač ili OEBS procene da su rizici od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ili kršenja ljudskih prava u dobavljačevom lancu snabdevanja izvesni.
- Dobavljač je saglasan sa tim da će OEBS proceniti izveštaj o primeni dužne pažnje na lanac snabdevanja u vezi sa trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije i godišnji napredak dobavljača u sprečavanju i ublažavanju rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i kršenja ljudskih prava u svom lancu snabdevanja.
- Dobavljač je saglasan sa tim da dostavi informacije kojima će pokazati svoj pristup borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Ovo može da uključi, na primer, ispitivanja uslova radne snage, pojedinosti o tekućem praćenju lanca snabdevanja, ažuriranja akcionih planova koji postoje u okviru lanca snabdevanja, informacije o praksama rada i/ili zapošljavanja, dokaz o postupcima upravljanja rizikom i praćenja rizika ili informacije o praksi zapošljavanja.

Okvir 17 sadrži predloge klauzula koje se mogu koristiti u ugovorima ili prilagoditi. Broj klauzula uključenih u ugovor, kao i detalji zahteva u vezi sa njima, treba da budu srazmerni riziku, troškovima i tržištu snabdevanja. Ovi primeri su zasnovani na predlozima za ugovorne klauzule iz publikacije Zaštita ljudskih prava u lancu snabdevanja. Vodič za službenike za javne nabavke (CIPS, 2017). Namenjeni su da pomognu osoblju za nabavke u UK u ispunjavanju obaveza i očekivanja u skladu sa Zakonom o modernom ropstvu UK (2015), a u pogledu ostvarivanja i izveštavanja o dužnoj pažnji u pogledu ljudskih prava u njihovim lancima snabdevanja sa ciljem sprečavanja, ublažavanja i otklanjanja posledica savremenog ropstva i trgovine ljudima.

Mogu da se koriste sledeće vrste klauzula u ugovorima za robe i usluge koje se ne kupuju redovno. Sve klauzule treba prilagoditi potrebama konkretne situacije.

- Klauzula koja OEBS-u daje pravo da zahteva od dobavljača da dostavi, dogovori i sprovede akcioni plan za otklanjanje bilo kojeg od identifikovanih problema. Ukoliko se ne postigne dogovor o akcionom planu ili se on ne sprovede, posledica bi mogla da bude ugovorna kazna ili penali zbog neispunjenja nivoa kvaliteta usluge, u zavisnosti od ugovora.
- Klauzula koja OEBS-u daje pravo da prikuplja informacije o pitanjima u vezi sa dobavljačem od trećih lica, uključujući druge kupce, sindikate, istraživače ili stručnjake, i da koristi te informacije za ostvarivanje drugih prava po ugovoru.
- Klauzula o prekidu ili obustavi ugovora koja se aktivira kada se protiv dobavljača podigne optužnica u vezi sa kršenjem ljudskih prava ili zbog slučajeva trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Dobavljačevo proaktivno izveštavanje o otkrivanju i pojavi trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ne bi dovelo do raskida ugovora.
- Klauzula kojom se obezbeđuje da podugovarači dobavljača imaju ugovornu obavezu pod istim uslovima kao OEBS-ov dobavljač u vezi sa pitanjima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, i da se ti uslovi sukcesivno prenose u celokupnom lancu snabdevanja.
- Klauzula koja OEBS-u dozvoljava da zahteva od dobavljača da raskine ugovor sa podugovaračem, ako podugovarač krši neki od uslova ugovora koji se odnosi na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije.
- Klauzula koja OEBS-u omogućava da odobri sve podugovarače koji obavljaju usluge u okviru lanca snabdevanja na osnovu ugovora sa OEBS-om ili bilo koje izmene u pogledu takvih podugovarača.
- Klauzula koja zahteva od dobavljača da sarađuju sa kupcima u proceni rizika i kreiranju postupaka dužne pažnje i da redovno izveštavaju o primeni sopstvene dužne pažnje.

UPRAVLJANJE UGOVORIMA ANGAŽOVANJE DOBAVLJAČA I PRAĆENJE

Sledeći korak, koji je ključni, predstavlja upravljanje ugovorom radi primene delotvorne dužne pažnje u pogledu ljudskih prava. Ovo omogućava OEBS-ovom osoblju da saraduje sa dobavljačima kako bi identifikovali, sprečili, ublažili i na kraju otklonili rizike i štete od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Rad sa dobavljačima

Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije je pitanje koje zahteva stalne napore i poboljšanje. Zависи od delotvornog upravljanja odnosom sa dobavljačem. Faza upravljanja ugovorom uključuje administratora ugovora i vlasnika ugovora. Ulogu administratora ugovora obavlja osoblje za nabavke, dok se ugovorno vlasništvo predaje podnosiocu zahteva/programskom osoblju. Prema tome, upravljanje ugovorima je zajednička aktivnost.

Prepoznajući i priznajući da dobavljači i OEBS ima različite poslovne ciljeve, saradnja sa dobavljačima koji su pozitivni, proaktivni i spremni da saraduju podstaciće transparentnost. Saradnja nije samo veoma važna za podsticanje dobavljača da upozorava na probleme čim nastanu, već je potrebno omogućiti da timovi za upravljanje ugovorima delotvorno rade sa dobavljačima na rešavanju takvih problema. Neophodno je podsticati dobavljače da budu proaktivni i otvoreni, da prijave rizike čim oni izađu na videlo, i da se upuste u njihovo rešavanje. Ovo zahteva dobar odnos između tima za upravljanje ugovorima i dobavljača. Takvi odnosi mogu da se uspostave ugovorima u kojima se poziva na redovnu komunikaciju i reviziju. Ako se identifikuje trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije, rad sa dobavljačima će ih podstacići da odgovore koracima za sprečavanje, ublažavanje ili otklanjanje ove zloupotrebe.

Saradnja i otvorena komunikacija su ključni za delotvorne promene. Međutim, primarni pokretač za preduzimanje akcije ne bi trebalo da bude upravljanje rizicima po OEBS-ovu reputaciju, već rešavanje rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Iako su rizici po OEBS-ovu reputaciju važni, važnije je odgovoriti na težak i uporan problem žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u globalnim lancima snabdevanja. Najdelotvorniji način za rešavanje ovog problema je da se prizna da postoje prakse trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, da se stvori kultura saradnje i otvorene komunikacije i da se radi zajedno. Glavni cilj rada sa dobavljačima tokom faze upravljanja ugovorom nije da ih se preoptereti ili kažnjava, već da se radi zajedno sa njima na iskorenjivanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, bilo da ona već postoji ili da do nje dolazi kasnije.

Imajte u vidu da svi angažovani OEBS-ovi dobavljači potpisuju Kodeks ponašanja za OEBS-ove dobavljače.

Utvrđivanje na koje dobavljače treba obratiti pažnju: prikupljanje podataka i procena rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kod dobavljača

Prilikom procene rizika u lancima snabdevanja pojedinih sektora, prvi korak je njihovo mapiranje, kao što je opisano u Odeljku 3. Pored toga, ako se u fazama planiranja i raspisivanja tendera za dodelu ugovora posebno uzme u obzir trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije, kao što je opisano u Odeljku 4, to olakšava preduzimanje aktivnosti za identifikaciju specifičnih rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i odgovor na njih. Za novi ugovor sa nekim dobavljačem, procena rizika tog dobavljača mora biti završena na osnovu mapiranja. Dobavljači u određenim sektorima mogu se u početku tretirati kao visokorizični. Zatim se na osnovu procena konkretnih pojedinačnih dobavljača može otkriti koji dobavljači zahtevaju više pažnje.

Prilikom upravljanja postojećim ugovorima, ako postoje rizici koje treba rešavati, a mere za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije nisu postojale u vreme kada je ugovor zaključen, važno je da se radi sa dobavljačem na uspostavljanju pravičnog pristupa srazmernog ovim rizicima. U nekim slučajevima, mogu da budu potrebne izmene ugovora. Ako ugovor dozvoljava takve izmene, one mogu da obuhvataju dodavanje nekih ugovornih klauzula predloženih u Odeljku 4.5.

U budućim fazama sprovođenja mera za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, osoblje za nabavke će moći da koristi podatke prikupljene iz OEBS-ovog Popisa ugovora ili sistema Oracle IRMA u svrhu utvrđivanja rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije za određene dobavljače na osnovu njihovog sektora i zemlje proizvodnje. Međutim, sve dok ne bude moguće automatski uključiti takve podatke u OEBS-ove sisteme nabavki, da bi se odredio prioritet za resurse, treba sprovesti „ručnu“ procenu rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kod postojećih dobavljača.

Važno je voditi evidenciju o rezultatima procene rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kod postojećih dobavljača u bazi podataka za upravljanje ugovorom. Ovu bazu podataka treba redovno ažurirati, a format treba da bude takav da se lako pronađu takvi podaci i omogući pretraživanje. Trebalo bi da sadrži evidenciju o tome kako i kada su revidirani dogovori sa određenim dobavljačima, kao i kada su usaglašene izmene i kada je potpisan Kodeks ponašanja dobavljača.

Rad sa visokorizičnim dobavljačima

Ako je dobavljač svrstan u kategoriju visokog rizika, treba da se izradi plan za smanjenje rizika tako da OEBS-ovo osoblje može da se bavi problematičnim oblastima i uključi ih u aktivnosti upravljanja ugovorima. Osoblje za nabavke, u saradnji sa programskim osobljem i kontakt tačkama za borbu protiv trgovine ljudima, treba da izradi akcioni plan kojim se utvrđuju ponašanje, standardi i akcije koji se zahtevaju od obe strane radi rešavanja problema trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. U ovom planu treba jasno da se navede koje akcije će se preduzeti, kao i kada i ko će ih preduzeti, uključujući i datume rokova, ključne događaje i ciljeve. Takođe treba da uključuje koje preventivne mere dobavljač mora preduzeti da bi zaustavio ponavljanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Okvir 19: Izrada akcionog plana za visokorizične dobavljače

Ovo su predlozi koraka za izradu akcionog plana dobavljača visokog rizika za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, ako je dobavljač identifikovani kao visokorizičan:

- Zamolite dobavljača da popuni i vrati upitnik za procenu rizika dobavljača (primer upitnika se nalazi u Aneksu II).
- Zakažite sastanak sa dobavljačem kako biste razgovarali o njegovim odgovorima na upitnik za procenu rizika.
- Na sastanku razgovarajte o vrsti akcija koje bi se mogle preduzeti i zatražite od dobavljača da pripreme akcioni plan da biste ga zajedno analizirali na sledećem sastanku.
- Akcioni plan može da se integriše sa najboljom praksom uspostavljanja odbora za upravljanje ugovorom za ugovore velike vrednosti (uključujući visokorizične kategorije poput građevinarstva, ugostiteljstva ili hotelijerstva, održavanja i keteringa).

Vrste informacija koje dobavljač treba da ima u svom akcionom planu povezane su sa pitanjima u upitniku za procenu rizika kod dobavljača. Treba da uključuju sledeće:

- Kako dobavljač prikuplja podatke koji mu pomažu da razume svoje lance snabdevanja?
- Koje ciljne oblasti su identifikovane?
- Kako planiraju da upravljaju ovim oblastima?
- Koji su rizici od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije uobičajeni u njihovom sektoru?
- Da li postoje neke promene u praktičnoj politici kojima se treba pozabaviti?
- Koju vrstu obaveze imaju (npr. obaveze koje proizlaze iz ugovora ili kodeksa ponašanja) u svom lancu snabdevanja?
- Koje je lice u njihovoj organizaciji nadležno za pitanja trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije?
- Ako je identifikovan potencijalni rizik, kako ga ublažavaju?

Važno je napomenuti da postojeći aranžmani sa dobavljačima mogu, ali i ne moraju, da imaju potencijal za rešavanje pitanje rizika u vezi sa trgovinom ljudima u svrhu radne eksploatacije na odgovarajući način. U takvim slučajevima se preporučuje da se dobavljaču predloži da pristane na izmene ugovora kojim će se obuhvatiti rizici ili slučajevi trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Iako će svaka mapa lanca snabdevanja prirodno početi sa dobavljačima prvog reda, da bi se razumeli specifični rizici može da bude neophodno da se mapa proširi na dalje nivoe. Naši dobavljači prvog reda su možda pokazali svest o rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kojima su izloženi njihovi radnici i da preduzimaju mere za njihovo ublažavanje. Ako to nije slučaj, osoblje za nabavke će možda želeti da dalje istraži lanac snabdevanja dobavljača kako bi razumelo rizike od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u „uzvodnim“ nivoima i, ako postoje, da li dobavljači tih dobavljača preduzimaju neke mere protiv njih. Ako je to praktično, u akcionim planovima takođe treba razmotriti kako da se radi sistematski i progresivno tokom vremena sa dobavljačima prvog reda kako bi se dobila potpunija slika njihovih lanaca snabdevanja. Ovo treba raditi sve dok se osoblje za nabavke ne uveri da su identifikovani i rešavani svi rizici dalje „uzvodno“.

Neophodno je da osoblje za nabavke redovno održava kontakt sa dobavljačima, ne samo radi procene napretka svih akcionih planova, nego i da se obezbedi da dobavljači prihvataju svoje dužnosti predviđene takvim planovima. Ovo se može uraditi formalno na sastancima za razmatranje ugovora (o čemu se govori u Odeljku 5.4.) ili neformalno kroz razgovore i interakciju tokom perioda važenja ugovora. Sve akcije koje se preduzimaju treba da budu usmerene na žrtvu, odnosno na obezbeđivanje najboljeg ishoda za žrtve, naročito ako su uključena deca. O tome se govori u Odeljku 7.

Sastanci za razmatranje učinka prodavca

U OEBS-u vlasnik svih okvirnih ugovora sprovodi godišnje procene učinka dobavljača. Ove procene su jedinstvena prilika da se radi sa dobavljačima na pitanjima dužne pažnje i da se prati kako dobavljači sprovode svoje akcione planove za identifikaciju, sprečavanje i ublažavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Programsko osoblje treba da bude uključeno u procenu napretka u borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Za ugovore u kojima postoji visok rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, prilikom procene učinka prodavca mora se uzeti u obzir borba protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i zahtevati da dobavljači daju relevantne informacije tako da osoblje za nabavku može da proceni i prati usklađenost. OEBS-ova očekivanja u vezi sa dužnom pažnjom u pogledu trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije će biti očigledna dobavljačima u ranoj fazi, te stoga treba da budu svesni da će i to biti redovni element razmatranja učinka.

Od dobavljača treba tražiti da dostave dokaze o uspostavljenim postupcima za identifikaciju i rešavanje rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u svojim lancima snabdevanja. Ovim treba upravljati na redovnim sastancima za razmatranje ugovora, koji su već ugrađeni u OEBS-ov obrazac ugovora. Standardni obrazac je koristan alat za takve sastanke razmatranja ugovora, kao i za organizovanje dnevnog reda sastanka. Obrazac treba da sadrži opciju koju će dobavljač iskoristiti kako bi pružio detaljne ažurirane informacije o tome kako ispunjava zakonske i ugovorne zahteve. Ove sastanke takođe treba koristiti za razgovor o akcionim planovima i o tome da li treba usvojiti novi akcioni plan, naročito ako su identifikovani potencijalni ili potvrđeni slučajevi trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Ti planovi treba da sadrže pojedinosti o tome kako će se rešavati konkretni slučajevi.

Sastanci za razmatranje ugovora treba da se održavaju u otvorenoj atmosferi, sa dobavljačima koji posluju u oblastima u kojima su identifikovali moguću trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije u svom lancu snabdevanja. Prema ugovorima koji uključuju klauzule o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije, dobavljač je dužan da rešava takve slučajeve. Ovaj nivo angažovanja treba da se nastavi tokom perioda važenja ugovora; učestalost takvih sastanaka će zavistiti od nivoa rizika i dužine trajanja ugovora i od toga da li su identifikovani visoki rizici koje treba pažljivo pratiti.

Okvir 20: **Primeri tema za sastanak na kojem se razmatra ugovor**

- Napredak u odnosu na akcioni plan i naredni koraci;
- Obuka o borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije za zaposlene kod dobavljača i akcije koje treba preduzeti ako se sumnja da postoje takvi slučajevi;
- Politike agencije za zapošljavanje i najnoviji podaci o učinku;
- Šta je preduzeto da bi se identifikovali rizici u lancu snabdevanja;
- Koji koraci za ublažavanje su preduzeti da bi se poboljšali uslovi rada u lancu snabdevanja ako je utvrđena potreba za tim;
- Pojedinosti o svakoj obavljenoj reviziji ili sastavljenom izveštaju i njihovi ishodi.

Treba ispitati politike i prakse dobavljača i proceniti napredak svake godine kako bi se obezbedilo da dobavljač bude motivisan da nastavi da identifikuje rizike u lancu snabdevanja i upravlja njima tokom perioda trajanja ugovora. Pored izvršenja ugovora, dobavljači treba da postavljaju ciljeve za poboljšanje sopstvenog lanca snabdevanja smanjenjem rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Ciljevi će se razlikovati u zavisnosti

od vrste snabdevanja, dužine lanca snabdevanja i nivoa rizika i/ili štete po reputaciju OEBS-a i dobavljača. Može da bude potreban akcioni plan za ispravljanje posledica ili korekciju ako su na ovim sastancima identifikovani znatni nedostaci. Sve informacije o rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije treba da budu dodate ugovornoj dokumentaciji.

Raskid ugovora

U slučajevima u kojima se otkrije trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije, naša prva reakcija je često da želimo da prekinemo odnos sa dobavljačem, da tražimo alternativne prodavce koji bi nas snabdevali ili čak da sasvim izbegnemo nabavku određene robe. Međutim, ako odmah raskinemo ugovor, žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije mogu da postanu još ranjivije i ugroženije.

Čak i ako su pronađeni neprihvatljivi rizici ili kršenja ljudskih prava, raskid ugovora sa dobavljačem može da bude kontraproduktivan. Preduzimanje hitnih radnji za raskid ugovora može da ima drastičan efekat na uključene žrtve, odnosno može da izloži žrtve još većem riziku od štete. Tako, čak i ako se sumnja da je dobavljač saučesnik u krivičnom delu trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ili da nije reagovao na kršenja uprkos prethodnim saznanjima, i dalje se ne preporučuje raskid ugovora. Prioritet treba da bude bliska saradnja sa dobavljačem kako bi se pomoglo aktuelnim žrtvama i obezbedilo da drugi ne postanu žrtve. Ovo je dobar trenutak i za OEBS i za dobavljača da saznaju kako su ove žrtve postale ranjive, kao i o izvoru rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u ovom određenom lancu snabdevanja. Važno je održavanje transparentnosti o problemima i rizicima. Rad sa dobavljačima je najbolje sredstvo za pomoć žrtvama i sprečavanje ponavljanja trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije.

Raskid ugovora treba da bude samo krajnja mera, nakon što je OEBS-ovo osoblje uložilo napor u rad sa dobavljačem sa ciljem da se otkloni problem. Ugovor treba da se raskine samo ako dobavljač ne reaguje ili ako nastavi sa zlostavljačkim ili rizičnim praksama u svom poslovnom ponašanju. Odluku o raskidu ugovora treba doneti tek nakon traženja saveta od OEBS-ove Jedinice za nabavke i ugovaranje, kao i od Kancelarije za pravne poslove OEBS-a, po potrebi. Dok se ne donese odluka o raskidu ili nastavku ugovora, preporučljivo je da se izvršenje ugovora obustavi.

Opasnost od raskida ugovora leži u tome što u tom slučaju nestaju sve mogućnosti za ostvarivanje uticaja koji mogu da dovedu do promene. To znači da potencijalne žrtve postaju nevidljive OEBS-u. One će ostati u trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije bez poboljšanja i popravljanja njihove situacije. Savet o tome šta učiniti kada se žrtve otkriju nalazi se u Odeljku 7.

TRANSPARENTNOST, SARADNJA I STALNO POBOLJŠANJE

Ako OEBS od svojih dobavljača zahteva transparentne i delotvorne mere za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, i sami treba da ispunjavamo iste zahteve. Svaki stručnjak za nabavku koji upravlja dobavljačima treba da vodi evidenciju o napretku i interakciji u vezi sa postupcima i delotvornošću borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Timovi za nabavku treba da utvrde da li funkcionišu alati i postupci koje oni i njihovi dobavljači primenjuju kako bi istakli rizike, da li se preduzima korektivna mera i koji je njen uticaj na terenu.

Akcije evidentiranja i merenja treba da se sprovode na nivou terenske misije dok ne budu dogovoreni okviri i postupci izveštavanja za čitavu organizaciju. Pokazatelji koji se mere treba da budu broj dobavljača sa kojima se radi na pitanjima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, određenih kategorija potrošnje i dobavljača koji su identifikovani kao visokorizični, broj tendera sa kriterijumima evaluacije borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije (i dokumentovanje ovih kriterijuma), napredak sa dobavljačima u sprečavanju trgovine ljudima i uočene najbolje prakse, ciljne aktivnosti za narednu godinu i napredak u praćenju dobavljača na osnovu akcionih planova. Ovi načini evidencije i merenja će se dalje razvijati ugrađivanjem borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u OEBS-ove aktivnosti nabavke i razvijanjem izveštavanja na nivou čitave organizacije.

Saradnja je neophodna u svakom postupku koji uključuje dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava. Ovo uključuje internu saradnju između osoblja za nabavku i programskog osoblja u izvršnim strukturama OEBS-a i terenskim operacijama, ali i eksternu saradnju sa organima za sprovođenje zakona, organizacijama civilnog društva, predstavnicima radnika i sindikata.

Biće potrebno vreme da se odredbe o borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije primene u čitavom OEBS-u. Biće potrebna izgradnja kapaciteta u okviru OEBS-a i uspostavljanje postupaka i radnih rutina. Važno je prepoznati da je ovo proces učenja za celu organizaciju. To nije nešto što se može samo uključiti. Sprovođenje obredaba o borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije zahtevaće da svaka terenska operacija prilagodi svoje postupke nabavke lokalnim okolnostima. U Okviru 21 predstavljen je OEBS-ov plan za sprovođenje borbe protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u nabavci.

Primena dužne pažnje u pogledu ljudskih prava u lancima snabdevanja je kontinuiran proces učenja, koji se mora deliti, razmatrati, u kojem moraju postojati povratne informacije i kontrola. Fokus mora biti na rešavanju problema, a ne na ignorisanju ili skrivanju problema. To zahteva učenje, prilagođavanje i poboljšanje. Kao i svaki proces, on će uključivati osvrt na uspehe i neuspehe. Važno je prepoznati dužnu pažnju kao fleksibilan, prirodan proces koji će omogućiti našoj organizaciji da ispuni osnovno očekivanje naših zemalja učesnica i šire javnosti – da svoj posao obavlja bez štete za druge.

Okvir 21: OEBS-ov plan za sprovođenje odredbi

OEBS će razviti plan za primenu odredbi o borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u svojim nabavkama u svim terenskim misijama. Plan za svaku pojedinačnu misiju će zajednički izraditi osoblje za nabavku u terenskoj misiji, kontakt osoba za borbu protiv trgovine ljudima i OEBS-ova Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima.

Sprovođenje plana će trajati nekoliko meseci dok se ne pokriju sve terenske misije. Rezultat toga će biti kontinuirani ciklus učenja i razmene iskustava između svih onih koji su uključeni. Sve terenske misije će proći obuku na osnovu ovih smernica za nabavke. Saradnja između kontakt tačke za borbu protiv trgovine ljudima i osoblja za nabavke u terenskim misijama biće formalno uspostavljena.

Uz podršku Kancelarije OSR/CTHB Sekretarijata i Jedinice za nabavku i ugovaranje Odeljenja za upravljanje i finansije (PCU/DMF), svaka saradnja sa terenskom misijom će biti usmerena na:

- Mapiranje rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u njihovim lancima snabdevanja;
- Izradu akcionog plana u kojem se identifikuju prioritetne kategorije i ugovori;
- Planiranje podrške identifikovanim žrtvama;
- Implementaciju i komunikaciju;
- Okvir i postupke praćenja i izveštavanja.

Deljenje iskustava i učenje sa drugima, kako interno tako i eksterno, podržaće identifikaciju najboljih praksi i njihovo širenje u čitavoj organizaciji i izvan nje. Ovo će ojačati OEBS-ov odgovor na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja.

PREDUZIMANJE AKCIJE KADA SE PRONAĐU ŽRTVE ZAJEDNIČKI RAD NA USPO- STAVLJANJU ODGOVORA

Neki rizici i incidenti trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije javljaju se dalje „uzvodno“ u našim lancima snabdevanja, a često su posledica načina organizovanja određenih sektora. Takvi rizici i incidenti će zahtevati dugoročniji pristup rešavanju osnovnih uzroka zlostavljačkih praksi. Kako bi se identifikovala, sprečila i ublažila trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije u OEBS-ovom lancima snabdevanja, u postupcima nabavke osoblje za nabavke i programsko osoblje svake izvršne strukture i terenske misije, naročito lokalne kontakt tačke za borbu protiv trgovine ljudima, moraju da sarađuju.

OEBS se nedavno pridružio nevladinoj organizaciji Electronics Watch koja okuplja uglavnom kupce iz javnog sektora u borbi protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja elektronikom kako bi radili na dugoročnim promenama u elektronskoj industriji kroz praćenje industrije usmereno na radnike za sve članove. Incidenti trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije se redovno prijavljuju u elektronskoj industriji. Nijedan pojedinačni kupac ne bi imao dovoljno tržišne moći da sam pokrene promene. Kao rezultat našeg rada sa organizacijom Electronics Watch, promenili smo svoje kriterijume za evaluaciju ponuda za relevantne okvirne ugovore sa kompanijama (videti Okvir 14).

Međutim, moguće je da budu identifikovani incidenti trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u OEBS-ovim prostorijama, kod dobavljača prvog reda ili kod dobavljača dalje „uzvodno“ u OEBS-ovom lancu snabdevanja.

Kada se incident trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije identifikuje u OEBS-ovim prostorijama ili kod dobavljača prvog reda, osoblje za nabavke i programsko osoblje moraju odrediti korake koje treba preduzeti uz smernice i podršku izvršnih struktura, a naročito Kancelarije za interni nadzor (OIO). Ovi koraci uvek treba da uključuju pristup usmeren na žrtvu. Naročito u OEBS-ovim prostorijama, prioritet treba da budu potrebe hitne zaštite. Kada se obezbedi hitna zaštita, treba raditi sa dobavljačem na tome da preduzme mere za ispravljanje posledica i sprečavanje ponavljanja incidenta.

Ako OEBS-ovo osoblje primeti ili posumnja u incidente trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ili „blaže“ forme kršenja radnih prava ili ako uoči loše postupanje prema radnicima, to se takođe može prijaviti Kancelariji za interni nadzor ili direktno relevantnom šefu administracije fonda (CFA) ili šefu Jedinice za nabavku i ugovaranje (PCU).

Kada je rizik indirektan, na primer mediji ili NVO izveštavaju o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancu snabdevanja OEBS-ovog dobavljača, akcije moraju biti dobro isplanirane i dobro sprovedene. Takve slučajeve treba predstaviti na nivou Sekretarijata da bi se utvrdio i koordinisao odgovor na nivou čitave organizacije.

Kao što je ranije objašnjeno, raskid ugovora treba da bude krajnja mera. Ako se raskine ugovorni odnos, žrtve će ostati nevidljive i prepuštene daljoj zloupotrebi. Čak i ako se sumnja da je dobavljač saučesnik u krivičnom delu, prioritet treba da bude bliska saradnja sa dobavljačem kako bi se pomoglo žrtvama i sprečilo ponavljanje krivičnog dela. Reaktivni raskid ugovora može da izazove strah i prikriivanje od strane dobavljača, što žrtve izlaže još većem riziku. Važno je održavati transparentnost. Rad sa dobavljačima nudi najveću mogućnost da se žrtvama pomogne i da se spreči ponavljanje incidenata.

U okviru izrade plana za borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije (videti Okvir 20), osoblje za nabavke, zajedno sa kontakt tačkom za borbu protiv trgovine ljudima u svakoj izvršnoj strukturi ili terenskoj operaciji, treba da uspostavi procedure postupanja u slučajevima trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kod dobavljača, između ostalog treba da odredi i ko će koordinisati odgovor i ko će biti direktno uključen. Plan treba da obuhvati rad sa dobavljačem na izradi akcionog plana koji je specifičan za incident i na preduzimanju koraka za sprečavanje ponavljanja incidenta nakon što se ispitivanja završe. Pitanja koja treba razmotriti prilikom izrade takvih akcionih planova uključuju način otklanjanja štete koju su pretrpeli uključeni radnici (to može da obuhvati uključivanje policije i pravosudnog sistema) i preispitivanje politika i sistema dobavljača kako bi se obezbedilo da su adekvatni za sprečavanje budućih inci-

denata. Šef administracije fonda (u terenskim misijama), odnosno šef Jedinice za nabavku i ugovaranje (u Sekretarijatu) treba da koordinira saradnju sa dobavljačem, jer krajnju odgovornost za ugovaranje trgovinskih poslova u OEBS-u ima šef Jedinice za nabavku i ugovaranje.

Svi napori treba da budu usmereni na sprečavanje i ublažavanje ljudske patnje zbog trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. OEBS je posvećen ovom cilju. Nabavka je samo jedan od alata, iako ključni, za postizanje tog cilja. OEBS je preuzeo vođstvo u razvoju politika i praksi kojima se obezbeđuje da roba i usluge koje nabavlja ne samo ne doprinose daljoj eksploataciji, nego i da mogu da transformišu tržište stvaranjem potražnje za robom i uslugama bez kršenja ljudskih prava. OEBS-ovo osoblje kojem su ove smernice namenjene ključni su za ostvarivanje toga.

Okvir 22: **Prijavljivanje slučajeva trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije i sumnji na takve slučajeve**

Ako sumnjate da su radnici u OEBS-ovim prostorijama ili kod OEBS-ovih dobavljača izloženi trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije ili drugim nezakonitim radnjama, treba da obavestite OEBS-ovu Kancelariju za interni nadzor (OIO) koristeći neki od sledećih načina:

Telefon: +43 1 51436 6199

E-pošta: oversight-hotline@osce.org

SMS, WhatsApp, Viber, Signal ili Telegram: +43 6763012924

Ovi kanali su otvoreni i za javnost za prijavljivanje nezakonitih radnji. Više informacija možete da pronađete na OEBS-ovom veb sajtu: <https://www.osce.org/contacts/report-wrongdoing>.

Ako radnik u OEBS-ovim prostorijama otkrije da je žrtva trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije članu OEBS-ovog osoblja, naravno da je potrebna hitna zaštita. Svi dalji koraci treba da budu usmereni na žrtvu i da se preduzimaju samo uz saglasnost žrtve. Ovi koraci mogu da obuhvate: obraćanje službeniku za bezbednost u misiji i relevantnoj organizaciji za podršku žrtvama. Relevantnu organizaciju za podršku žrtvama treba identifikovati u okviru akcionog plana (videti Okvir 20). U skladu sa novom Politikom sprečavanja seksualne eksploatacije i zlostavljanja (Politika SSEZ), biće uspostavljena kontakt tačka za zaštitu. Tamo gde je kontakt tačka za zaštitu već uspostavljena, ona treba da bude uključena kao stručnjak za zaštitu, a treba se obratiti i relevantnim službama za sprovođenje zakona ili državnim službama za podršku.

Svaku saradnju sa relevantnim dobavljačem treba da koordiniše šef administracije fonda (u terenskim operacijama) ili šef Jedinice za nabavku i ugovaranje (u Sekretarijatu). U lakšim slučajevima kršenja radnih prava, OEBS-ovo osoblje može da prijavi slučaj direktno šefu administracije fonda ili šefu Jedinice za nabavku i ugovaranje bez obraćanja Kancelariji za interni nadzor. Slučajeve izveštavanja medija ili NVO o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije kod OEBS-ovih dobavljača ili u njihovim lancima snabdevanja takođe treba prijaviti šefu administracije fonda ili šefu Jedinice za nabavku i ugovaranje, bilo direktno ili preko Kancelarije za interni nadzor.

Literatura

CIPS – Chartered Institute of Purchasing and Supply (2017), Protecting Human Rights in the Supply Chain. A Guide for Public Procurement Practitioners

Dostupno na: https://www.lupc.ac.uk/sites/default/files/Knowledge%20LUPC%20-%20Protecting%20Human%20Rights%20in%20the%20Supply%20Chain_1.pdf (pristupljeno 14. novembra 2022. godine)

International Labour Office (2009), Operational indicators of trafficking in human beings, März 2009

Dostupno na: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_norm/declaration/documents/publication/wcms_105023.pdf (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

International Labour Office (2016), ILO Decent Work in Global Supply Chains, Report IV (ILC.105/IV), 2016

Dostupno na: https://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/previous-sessions/105/reports/reports-to-the-conference/WCMS_468097/lang--en/index.htm (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

International Labour Office, ILO Indicators of Forced Labour (Genf, 2012)

Dostupno na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_203832.pdf (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Martin-Ortega und O'Brien (2019), Public Procurement and Human Rights. Opportunities, Risks and Dilemmas for the State as Buyer; Edward Elgar

Office of the High Commissioner of Human Rights (2011), United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights

Dostupno na: https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Office of the Special Representative and Co-ordinator for Combating Trafficking in Human Beings (2018), OSCE Model Guidelines on Government Measures to Prevent Trafficking for Labour Exploitation in Supply Chains, 2018

Dostupno na <https://www.osce.org/secretariat/371771?download=true> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

OSZE-Verhaltenskodex für Personalangehörige/Missionsmitarbeiter (OSCE Code of Conduct for Staff/Mission Members). Anhang 1 zum OSZE-Personalstatut und zu den Dienstvorschriften, Beschluss Nr. 550 des Ständigen Rates vom 27. Juni 2003

Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/31781?download=true> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

OSZE-Verhaltenskodex für Lieferanten (OSCE Supplier Code of Conduct)

Dostupno na: <https://procurement.osce.org/resources/document/supplier-code-conduct> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

The Guardian (2018), Reports of slavery in British car washes fail to trigger arrests, 13. Juli 2018

Dostupno na: <https://www.theguardian.com/global-development/2018/jul/13/reports-slavery-british-car-washes-fail-to-trigger-arrests-473-potential-victims> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

The Guardian (2016), Malaysia: forced labour casts dark shadow over electronics industry, 21. November 2016.

Dostupno na: <https://www.theguardian.com/global-development/2016/nov/21/malaysia-forced-labour-casts-dark-shadow-over-electronics-industry> (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

UN, Ziele für nachhaltige Entwicklung (Sustainable Development Goals)

Dostupno na: www.sustainabledevelopment.un.org (pristupljeno 7. novembra 2022. godine).

Onlajn izvori

Anti-Slavery International

www.antislavery.org

Ethical Trading Initiative Base Code

www.ethicaltrade.org

Global Slavery Index

www.globalslaveryindex.org

ANEKS I

Dodatni resursi i izvori informacija za procenu rizika

Postoji mnogo dodatnih korisnih izvora i alata koji pružaju informacije o tome kako da procenimo rizike u svojim lancima snabdevanja. Većina ovih alata su razvijeni imajući na umu privatni sektor. Bez obzira na to, delimo iste lance snabdevanja, a samim tim i isti rizici su povezani sa istim proizvodima i sektorima, bez obzira na to ko je kupac.

Ovaj aneks sadrži spisak alata i drugih korisnih izvora informacija koje osoblje za nabavke može da koristi za prikupljanje opštih saznanja o različitim sektorima.

Vrsta resursa	Naziv resursa	Šta je to i za šta je korisno
Alati i smernice za mapiranje lanca snabdevanja, procenu rizika i okvire dužne pažnje	Interaktivna mapa Proizvodi ropstva organizacije Anti-Slavery International: www.productsofslavery.org	Ovo je najstarija međunarodna NVO koja se zalaže za iskorenjivanje zlostavljачkih praksi. Ovaj alat pomaže u praćenju radnih uslova u lancima snabdevanja određenim vrstama proizvoda.
	MKS, Globalni indeks prava: https://www.ituc-csi.org/rights-index-2019	Međunarodna konfederacija sindikata (MKS) promovise i brani prava i interese radnika putem međunarodne saradnje. Ova strana sadrži korisne resurse i podatke o pravima sindikata širom sveta.
	Danski institut za ljudska prava, Smernice i alati za procenu uticaja na ljudska prava: https://www.humanrights.dk/business/tools/human-rights-impact-assessment-guidance-and-toolbox	Smernice korak po korak i praktični alati za sprovođenje, naručivanje, revidiranje ili praćenje procene uticaja poslovnih projekata i aktivnosti na ljudska prava.
	Okvir za dužnu pažnju Inicijative za etičku trgovinu: https://www.ethicaltrade.org/resources/human-rights-due-diligence-framework	Vodič za dužnu pažnju u pogledu ljudskih prava, sa preporukama za pomoć kompanijama u sprečavanju i upravljanju rizicima koji se odnose na radna prava u poslovanju, lancima snabdevanja i uslugama koje koriste.
	Obrazac za analizu rizika od trgovine ljudima: www.socialresponsibilityalliance.org	Obrazac za analizu rizika od trgovine ljudima je besplatni standardni šablon otvorenog koda za industrije koji kompanije koriste kao pomoć u nastojanjima da se pridržavaju glavnih propisa o trgovini ljudima i modernom ropstvu, te da poboljšaju svoja obelodanjivanja u vezi sa lancem snabdevanja.
	Međunarodna finansijska korporacija, Napomena o dobroj praksi: Upravljanje rizicima koji su povezani sa modernim ropstvom: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_gpn_modernslavery	Informacije za podršku privatnom sektoru u borbi protiv radne eksploatacije koje sadrže praktične alate za bolje identifikovanje, ublažavanje i otklanjanje rizika, kao i za podršku detaljnoj ekološkoj i društvenoj analizi.
	Upoznajte lanac (Know the Chain): www.knowthechain.org	Upoznajte lanac je resurs za kompanije i investitore za suzbijanje prinudnog rada u njihovim globalnim lancima snabdevanja. Koristi merila (benchmarking) kao alat za identifikaciju i razmenu najboljih praksi i za podsticanje kompanija da usvoje standarde i prakse kojima se štiti dobrobit radnika. Objavljuje rezultate rangiranja kompanija i sektora.

Vrsta resursa	Naziv resursa	Šta je to i za šta je korisno
	Alat za odgovorne nabavke: www.responsiblesourcingtool.org	Ovo je internet platforma koju su kreirali Verité, Made in a Free World i Institut Aspen, uz podršku Kancelarije Stejt departmenta SAD za praćenje i suzbijanje trgovine ljudima, kao pomoć u vizuelizaciji i razumevanju rizika trgovine ljudima u lancima snabdevanja.
	Otisak ropstva (Slavery Footprint): www.slaveryfootprint.org	Platforma Slavery Footprint sadrži kombinaciju podataka o proizvodima uključujući podatke o kupovini od strane potrošača, kako bi se pružili otisci za gotovo 30 miliona ljudi širom sveta. Kreiran je i onlajn alat za transparentnost lanca snabdevanja nazvan FRDM.
	Služba za pitanja posredovanja u zapošljavanju i kršenja radnih prava (UK) (UK Gangmasters & Labour Abuse Authority - GLAA), „Uoči znakove“: www.gla.gov.uk	GLAA je javno telo koje istražuje sve aspekte radne eksploatacije u Engleskoj i Velsu. Njihova brošura „Uoči znakove“ sadrži spisak pokazatelja za otkrivanje da li je neko lice žrtva trgovine ljudima ili prinudnog rada.
	Ministarstvo za rad SAD, Spisak robe proizvedene dečjim ili prinudnim radom: https://www.dol.gov/agencies/ilab/reports/child-labor/list-of-goods	Biro za međunarodne poslove u oblasti rada Ministarstva za rad SAD (ILAB) objavljuje spisak roba iz zemalja za koje postoji razlog da se veruje da su proizvedeni dečjim ili prinudnim radom u suprotnosti sa međunarodnim standardima. Za izdanje iz 2018. godine ILAB je predstavio nove informacije o robi iz 153 zemlje i teritorije i sastavio spisak od 148 roba iz 76 zemalja proizvedenih dečjim ili prinudnim radom.
	Vodič Fondacije „Hodaj slobodno“ pod nazivom „Borba protiv modernog ropstva u lancima snabdevanja“: https://cdn.walkfreefoundation.org/content/uploads/2016/03/14095601/Tackling-ModernSlaveryInSupplyChains20141-1.pdf	Fondacija „Hodaj slobodno“ je organizacija posvećena ukidanju svih vrsta „modernog ropstva“. Ovaj alat je praktični vodič o tome kako smanjiti ili eliminisati ovaj rizik u lancima snabdevanja preduzeća, organizacija i vlada. Obuhvata primere najboljih poslovnih praksi.

Vrsta resursa	Naziv resursa	Šta je to i za šta je korisno
Smernice i resursi za javne nabavke	Veb sajt Ovlašćenog instituta za nabavku i snabdevanje (CIPS) Odgovorna nabavka: https://www.cips.org/cips-for-business/responsible-procurement/	Ova stranica sadrži korisne resurse za podršku preduzimanju koraka za rešavanje ropstva i korupcije i ugrađivanje etičkih i održivih praksi u nabavke.
	Danski institut za ljudska prava, Pokretanje promena kroz javne nabavke: https://www.humanrights.dk/publications/driving-change-through-public-procurement	Korisni alati za ljudska prava za kreatore politika i za kupce iz javnog sektora.
	LUPC-ove Smernice za zaštitu ljudskih prava u lancu snabdevanja i alat za e-učenje za kupce iz javnog sektora: https://www.lupc.ac.uk/Responsible_Procurement	Ova strana sadrži vodič pod nazivom „Zaštita ljudskih prava u lancu snabdevanja“. Vodič za službenike za javne nabavke (CIPS, 2017) i besplatan paket za e-učenje.

Akademski i istraživački resursi	istraživačka grupa za poslovanje, ljudska prava i zaštitu životne sredine: www.bhre.org	Ovo je veb sajt istraživačke grupe specijalizovane za javne nabavke i ljudska prava. Sadrži akademske resurse, resurse za kreiranje politika i za praktičare.
	Resursni centar za poslovanje i ljudska prava: https://www.business-humanrights.org/de/	Koristan centar znanja o ljudskim pravima koji prati politike ljudskih prava i rezultate u toj oblasti u više od 10.000 kompanija u preko 180 zemalja i pruža informacije dostupne javnosti.
	Međunarodna laboratorija za učenje o javnim nabavkama i ljudskim pravima: www.hrprocurementlab.org	Laboratorija za učenje okuplja akademsku zajednicu, kreatore politika i praktičare. Ova strana sadrži koristan blog na kojem stručnjaci diskutuju o najnovijim dešavanjima i pitanjima o nabavkama i ljudskim pravima.
	Atlas robe proizvedene prinudnim radom organizacije Verité: https://www.verite.org/commodity-atlas/	Organizacija Verité je izradila tzv. Atlas robe, koji pruža najnovija istraživanja i informacije o prinudnom radu u vezi sa različitim vrstama robe (uključujući zlato, pamuk, šećer, palmino ulje itd.).

ANEKS II

Upitnik o proceni rizika dobavljača

Može da se koristi i sledeći uzorak upitnika za dobavljače, bilo za postojeće dobavljače ili kao deo postupka nabavke. Može da pomogne osoblju za nabavke da bolje razume rizike trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kod dobavljača. Treba da se izda dobavljačima tek nakon ispitivanja relevantnosti svakog pitanja za njih. Kao što je prethodno navedeno, neka pitanja se više odnose na direktna rizike, a druga na indirektna. Ovo je prilagođen alat iz internih postupaka Konzorcijuma za nabavke londonskih univerziteta (LUPC).

Ovaj jednostavan upitnik za procenu rizika može da se koristi kao obrazac. Nakon što dobavljači odgovore na njega, šalje se nazad osoblju za nabavke na pregled. Spisak pitanja nije konačan. Pored toga, neka od navedenih pitanja nisu relevantna za sva tržišta.

Pitanja o internim politikama kompanija	Pitanja	Objašnjenja
Da li trenutno imate program kojim se obezbeđuje rešavanje pitanja rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u vašim operacijama i lancima snabdevanja?	☐ Da ☐ Ne	Ako je odgovor „da“, opišite svoj program.
Da li trenutno radite sa trećom stranom da biste identifikovali sve rizike trgovine ljudima i radne eksploatacije u svom lancu snabdevanja? Ovo može da uključuje mapiranje vašeg lanca snabdevanja i traženje iz koje zemlje dolazi vaša nabavka, koje proizvode ili usluge kupujete, kao i rizike koji se odnose na nabavku iz tih zemalja ili nabavku određenog proizvoda.	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li imate interne standarde i postupke koji se odnose na odgovornost na osnovu kojih svoje zaposlene i dobavljače možete da pozovete na odgovornost za nepoštovanje vaših standarda o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li ste utvrdili posledice za zaposlene i dobavljače zbog nepoštovanja navedenih standarda?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
U slučaju da se otkrije da vaši zaposleni i/ili dobavljači ne poštuju standarde, da li imate program za popravku takvih kršenja?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li su vaši zaposleni u rukovodstvu, naročito oni koji su zaduženi za upravljanje lancem snabdevanja, obučeni da razumeju šta je trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije i kako da ublaže rizik od te pojave u svojim lancima snabdevanja?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.

Pitanja o dobavljačima	Pitanja	Objašnjenja
Da li trenutno sprovodite nezavisne, nenajavljene revizije sopstvenog poslovanja ili poslovanja svojih dobavljača?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite. (Uključite, na primer, opise učestalosti revizije i postupaka selekcije i navedite da li se revizije sprovode nasumično ili na osnovu rizika. Ako se zasnivaju na riziku, kako se identifikuje visok rizik?)
Da li vaš program revizije obuhvata revizije izvora osoblja za zapošljavanje, uključujući posrednike za zapošljavanje u inostranstvu ili agencije za zapošljavanje u inostranstvu koje obezbeđuju uvezenu radnu snagu?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li su vaše revizije zasnovane na standardima za dobavljače koji uključuju klauzule o trgovini ljudima u svrhu radne eksploatacije?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li ste odredili posledice po dobavljača za nepoštovanje navedenih standarda?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
U slučaju da se otkrije da vaši dobavljači ne poštuju standarde, da li imate program za popravku takvih kršenja?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li zahtevate da vaši direktni dobavljači potvrde da su svi materijali ugrađeni u vaš finalni proizvod nabavljeni, obrađeni i proizvedeni u skladu sa zakonima o sprečavanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije zemlje ili zemalja u kojima posluju?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li imate kodeks ponašanja dobavljača koji obuhvata rizike trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije za sopstvene nabavke od podgovarača?	☐ Da ☐ Ne	Navedite informacije o svojim standardima i relevantne odeljke.

ANEKS III

Kontrolna lista za planiranje nabavke

Ovo je primer spiska za planiranje nabavke koji može da se prilagodi pojedinačnim postupcima nabavke. Može da ga koristi OEBS-ovo osoblje za nabavku kao vodič u razmatranju kako uključiti borbu protiv trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u svaku fazu nabavke. Ova kontrolna lista, kao i ona iz Aneksa II, preuzeta je internih postupaka LUPC-a i prilagođena.

Faza planiranja nabavke		
Da li je utvrđen rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije?	☐ Da ☐ Ne	Ako jeste, koji je njegov nivo: nizak, srednji ili visok?
Da li se rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije može upravljati i da li se mogu ublažiti rizici u okviru usluge ili delatnosti?	☐ Da ☐ Ne	Ako je odgovor „da“, kako?
Da li su rizici od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije jasni ponuđačima na tržištu, odnosno potencijalnim ponuđačima?	☐ Da ☐ Ne	
Da li kriterijumi za dodelu ugovora mogu da obuhvate rizik od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije?	☐ Da ☐ Ne	Ako je odgovor „da“, kako?
Koji će se dokazi tražiti od ponuđača?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li su traženi dokazi srazmerni riziku?	☐ Da ☐ Ne	Pojasnite. Kako će se proceniti verodostojnost tih dokaza?
Da li su utvrđeni uslovi ugovora?	☐ Da ☐ Ne	Pojasnite. Da li ispunjavaju naše potrebe za rešavanjem problema rizika od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije?
Da li uslovi prenose nepotrebne rizike na dobavljače?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.

Faza dodele ugovora

Koje dokaze će ponuđači pružiti da bi pokazali da su ispunili sve zahteve u pogledu specifikacije koji se odnose na upravljanje rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li su dokazi srazmerni riziku?	☐ Da ☐ Ne	
Koje dokaze će ponuđači pružiti da bi pokazali, ako koriste podugovarače, da će se lancem snabdevanja upravljati i da će se lanac snabdevanja pratiti kako bi se ublažili svi rizici od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancu snabdevanja?	☐ Da ☐ Ne	Objasnite.
Da li su dokazi srazmerni riziku?	☐ Da ☐ Ne	
Da li su radna snaga i uslovi rada, prakse zapošljavanja i ponuđačeve prakse regrotovanja relevantni za predmet ugovora?	☐ Da ☐ Ne	
Da li su ponuđačima jasno navedeni minimalni zahtevi ili kriterijumi za dodelu ugovora korišćenjem pitanja za procenu rizika iz Aneksa II zajedno sa kriterijumima koji odgovaraju zahtevima, kao što su zarade iznad granice siromaštva, pojedinosti o prekovremenom radu, politike zapošljavanja koje promovišu jednak tretman i nepostojanje diskriminacije?	☐ Da ☐ Ne	

Upravljanje ugovorima

Da li smo utvrdili kako će biti uspostavljena komunikacija sa dobavljačem i linije izveštavanja?	☐ Da ☐ Ne	
Da li je ustanovljena obaveza redovnog izveštavanja o rizicima od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije?	☐ Da ☐ Ne	Ako je odgovor „da“, kako će se upravljati izvršenjem ugovora od strane dobavljača u tom smislu? Da li je to srazmerno riziku?
Da li smo uspostavili jasan i nedvosmislen postupak izveštavanja i odgovora na slučajeve za koje se sumnja da su trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije?	☐ Da ☐ Ne	
Da li imamo plan za nepredviđene situacije kako bismo obezbedili kontinuiranu bezbednu isporuku uslugu ako su identifikovani rizici od trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije ili ako su prijavljeni takvi slučajevi?	☐ Da ☐ Ne	

ANEKS IV

OEBS-ovi materijali i relevantna dokumenta

Obaveze preuzete i deklaracije usvojene u okviru OEBS-a

OEBS-ov Kodeks ponašanja za osoblje/članove misije. Prilog I Pravilnika o osoblju OEBS-a, Odluka Stalnog saveta 550/Corr. 1, 27. jun 2003. godine. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/31781?download=true&nload=true>

OSR/CHTB, OEBS-ov Model smernica o vladinim merama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja i Zbirka. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/371771?download=true>

OEBS-ova Zbirka relevantnih referentnih materijala i resursa o etičkoj nabavci i sprečavanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja: drugo ažurirano izdanje. Dostupno na: <https://www.osce.org/secretariat/450769>

Dokumenta o nabavci

FAI6:

Finansijsko i administrativno uputstvo pruža smernice za politiku nabavke OEBS-a – aktuelna verzija na snazi od 1. decembra 2020. godine.

Priručnik za nabavku i ugovaranje:

Ažurirane smernice za službenike za nabavke u OEBS-u, uključujući obrasce i resurse, trenutno su u fazi revizije, a završetak se očekuje 2023. godine.

Opšti uslovi ugovora:

Pravni dokument OEBS-a koji opisuje obaveze dobavljača/prodavca – na snazi od 25. novembra 2011. godine, ovo je osnovni dokument koji uređuje sve ugovorne odnose između prodavaca i OEBS-a. Dostupno na: <https://procurement.osce.org/key-procurement-documents>

Kodeks ponašanja za OEBS-ove dobavljače:

na snazi od 2014. godine. U ovom dokumentu su uzete u obzir sve preporuke Kancelarije specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima; odobrila ga je OEBS-ova Kancelarija za pravne poslove (OLA). Dostupno na: <https://procurement.osce.org/resources/document/supplier-code-conduct>

Priručnik za nabavke Ujedinjenih nacija:

Odeljenje za operativnu podršku, Kancelarija za upravljanje lancima snabdevanja, Odsek za nabavke, ref. br. DOS/2020.9, 30. jun 2020. godine. Dostupno na: https://www.un.org/Depts/ptd/sites/www.un.org.Depts.ptd/files/files/attachment/page/pdf/PM_2019.pdf

ANEKS V

Kako se MOR-ovi pokazatelji prinudnog rada mogu razmatrati u proceni rizika OEBS-ovih lanaca snabdevanja

Zloupotreba ranjivosti

Verovatno je da će radnici koji rade manuelne ili niskokvalifikovane poslove biti ranjiviji i stoga manje sposobni da se odbrane od eksploatacije ili da zatraže pomoć. Radnici koji nemaju znanje lokalnog jezika ili zakona često imaju malo mogućnosti da zarade za život. Druge osobe koje imaju male mogućnosti za plaćeni rad su pripadnici manjinskih verskih ili etničkih grupa ili lica sa invaliditetom ili drugim karakteristikama po kojima se razlikuju od većinskog stanovništva. Takvi ljudi su posebno izloženi riziku od trgovine ljudima i zlostavljanja na poslu. Verovatnije je da će doći do ovakvih zlostavljanja ako radnikov boravak u određenoj zemlji zavisi od poslodavca, kao i sam posao, stanovanje, hrana, pristup drugim uslugama ili posao za rođake.

Obmana

Žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije često budu obmanjene. Može da im bude obećana jedna vrsta posla, a da zatim dobiju drugi posao ili mogu da im budu obećani uslovi koje nikada ne dobiju. Ovo se takođe može desiti osobama koje pružaju usluge OEBS-u, uključujući i u prostorijama u kojima OEBS obavlja svoje aktivnosti. Mnogo takvih osoba ne bi dobrovoljno ili na osnovu obaveštenosti dale svoj pristanak za taj posao da su znale pod kojim uslovima će morati da rade. Mogu da budu zarobljene u uslovima zlostavljanja bez mogućnosti da pobegnu. Prakse obmanjivanja prilikom zapošljavanja često uključuju lažna obećanja u vezi sa uslovima rada i zarada, ali i u vezi sa vrstom posla, uslovima stanovanja i života, mogućnostima sticanja redovnog migracionog statusa, lokacijom radnog mesta ili identitetom poslodavca.

Ograničavanje kretanja

Radnici koji rade slabo plaćene poslove ponekad imaju ograničeno kretanje. U ekstremnim slučajevima, mogu čak da budu i zaključani i čuvani kako bi se sprečilo da pobegnu dok su na poslu ili prilikom transporta sa jednog na drugi posao. Njihovo kretanje može da bude kontrolisano unutar radnog mesta pomoću nadzornih kamera ili čuvara ili van radnog mesta pomoću agenata poslodavca koji ih prate kada napuste lokaciju na kojoj rade. Organizacije koje sklapaju ugovore za usluge možda nemaju nikakve sumnje o tome da radnici ne mogu slobodno da izađu iz radnih prostorija ili da imaju druga ograničenja kretanja.

Izolacija

Jedna od taktika koju koriste trgovci ljudima je izolovanje žrtava trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije na udaljenim lokacijama i uskraćivanje kontakta sa spoljnim svetom. Takve žrtve možda ne znaju gde se nalaze, lokacija na kojoj rade može da bude daleko od naseljenih mesta, a možda i ne putuju samostalno do lokacije na kojoj rade ili rade na udaljenoj lokaciji. Ali moguće je izolovati radnike čak i u naseljenim mestima. Mogu da se drže iza zatvorenih i zaključanih vrata ili da im se oduzmu mobilni telefoni ili druga sredstva komunikacije kako bi se sprečilo da stupe u kontakt sa svojim porodicama ili traže pomoć. Izolacija može da se nametne i tako što su poslovne prostorije neformalne i neregistrovane. Ovo ljudima koji su izvan tog sistema otežava da primete ili lociraju preduzeće i prate šta se dešava sa radnicima. To se odnosi i na osoblje za nabavke koje je sklopilo ugovor o uslugama, kao i na organe za sprovođenje zakona i druge organe.

Fizičko ili seksualno nasilje

Žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije, kao i članovi porodice ili bliski saradnici, mogu da budu izloženi fizičkom ili seksualnom nasilju. Fizičko nasilje može da obuhvata i prisiljavanje radnika da uzimaju drogu ili piju alkohol da bi trgovac ljudima imao veću kontrolu nad njima. Nasilje se koristi da bi se žrtve naterale da rade bez prigovora ili da obavljaju zadatke koji nisu bili deo inicijalnog dogovora. Lakše je uočiti fizičko nasilje nego druge vrste nasilja, ali fizičko zlostavljanje takođe može da se prikrije. Znaci fizičkog zlostavljanja mogu da budu suptilni, pa ih je lako prevideti.

Zastrašivanje i pretnje

Zastrašivanje i pretnje su česte u situacijama trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Žrtve mogu da dožive zastrašivanje i pretnje ako se žale o uslovima rada ili žele da napuste posao. Pored pretnji fizičkim nasiljem, druge uobičajene pretnje koje se koriste protiv radnika uključuju prijavu imigracionim organima, gubitak zarade ili pristupa stanovanju ili zemljištu, otpuštanje članova porodice, dodatno pogoršanje uslova rada ili oduzimanje „privilegija”, kao što je pravo na napuštanje radnog mesta. Redovno vređanje ili ponižavanje radnika takođe predstavlja oblik psihološkog zastrašivanja čiji je cilj da se poveća njihov

osećaj ranjivosti. Radnici koji trpe takvo zlostavljanje mogu da izgledaju povučeno ili uplašeno ili da ne uspostavljaju kontakt očima ili da ne razgovaraju sa strancima, uključujući osoblje za nabavke koje posećuje mesto rada.

Zadržavanje identifikacionih dokumenata

Ako poslodavac zadržava radnikova identifikaciona dokumenta ili drugu vrednu imovinu, a taj radnik nije u mogućnosti da pristupi tim predmetima na zahtev, radnici osećaju da ne mogu zaista da napuste posao ili da rizikuju gubitak imovine. Osoblju za nabavke je teško da prepozna takvu situaciju, ako ne radi direktno sa radnicima. Međutim, ako postane očigledno da se to dešava, to je znak upozorenja za situaciju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. U mnogim slučajevima, bez identifikacionih dokumenata, radnik neće moći da dobije drugi posao, da pristupi osnovnim uslugama ili da se oseća sposobnim da zatraži pomoć.

Zadržavanje zarade

U nekim slučajevima, zadržavanje zarade takođe može da bude oblik trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije. Neredovna ili zakasnela isplata zarada ne podrazumeva automatski situaciju radne eksploatacije i može da se dešava u sektorima u kojima postoje neujednačene narudžbine ili ugovori, ali ako se zarade sistematski i namerno zadržavaju radi prinude radnika da ostane, uskraćujući mu mogućnost promene poslodavca, to ukazuje na eksploataciju. Kao i u slučaju zadržavanja dokumenata, osoblje za nabavku teško može da zna da li se radnicima plaća zarada, ali treba da pokušaju da dođu do ovih informacija. Radnik koji je vidno neuhranjen ili veoma loše odeven možda nema dovoljno prihoda da se brine o sebi.

Dužničko ropstvo

Radnici koji su predmet trgovine ili eksploatacije često rade u situaciji u kojoj pokušavaju da isplate svoj ili čak nasleđeni dug. Takvi dugovi mogu da proizlaze iz avansne isplate zarade ili zajma za troškove zapošljavanja ili prevoza, iz dnevnih troškova života ili troškova u hitnim slučajevima, kao što su medicinski troškovi. Dugovi takođe mogu da budu rezultat manipulacije obračunom, naročito ako radnici ne govore lokalni jezik ili su nepismeni. Osobe koje su u dužničkom ropstvu ili ropskom

radu teško mogu da pobegnu od duga. U takvim situacijama je uobičajeno da poslodavci ili regruteri obezvređuju rad dužnika, da povećavaju kamate ili naknade za hranu i stanovanje.

Zlostavljački uslovi života i rada

Žrtve trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije često trpe uslove života i rada koje nikada ne bi prihvatili svojevolejno ako bi mogli da odbiju. Žrtve mogu da rade u uslovima koji su ponižavajući ili prljavi, koji su opasni, uključujući i da im nije obezbeđena adekvatna zaštitna oprema ili da postoji teško kršenje zakona o radu. Žrtve takođe mogu da budu prinuđene da žive u smeštaju koji ne ispunjava standarde, kao što su pretrpani, nezdravi prostori ili prostori koji ne pružaju nikakvu privatnost. Iako izuzetno loši uslovi rada ili života sami po sebi ne dokazuju postojanje eksploatacije, oni predstavljaju signal upozorenja. Kao i u slučaju pokazatelja fizičkog nasilja ili zastrašivanja i pretnji, radnici koji izgledaju prljavi i neuredni, koji su gladni, nose prljavu odeću ili ne poseduju skoro nikakvu imovinu možda žive u uslovima koji nisu pogodni za dostojanstveno stanovanje ljudi.

Preterani prekovremeni rad

Lica koja trpe eksploataciju mogu da budu obavezna da rade preveliki broj sati ili dana, izvan granica utvrđenih nacionalnim zakonom ili kolektivnim ugovorima. Mogu da im budu uskraćene pauze ili slobodni dani, moraju da preuzimaju smene ili radno vreme kolega koji su odsutni ili moraju da dežuraju 24 sata dnevno, 7 dana u nedelji. Ako su OEBS-u potrebne hitne usluge u bilo koje vreme ili bez prethodne najave, pružaocima usluga će biti potrebna veoma fleksibilna radna snaga ili će se oslanjati na radnike koji ne mogu da odbiju posao. Nije lako utvrditi da li se zahtev za hitnim dodatnim uslugama treba smatrati prekovremenim radom. Biće teško osoblju za nabavke da to proceni. MOR-ovi pokazatelji nude pravilo: ako zaposleni moraju da rade prekovremeno duže nego što je dozvoljeno nacionalnim zakonom zbog nekog oblika pretnje (kao što je otkaz) ili ostvarivanja uslova za minimalnu zaradu, to je onda prinudni rad.

ANEKS VI

Evaluaciona pitanja za nabavku uređaja Apple iOS

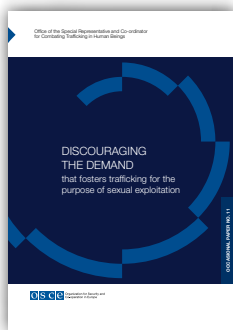
Br.	Oblast evaluacije	Pitanja za evaluaciju
1	Kodeks ponašanja ponuđača	<p>Predstavite svoj kodeks ponašanja ili politiku koja se bavi dečjim radom, prinudnim radom, radnim vremenom, zaradom, diskriminacijom, zdravljem i bezbednošću, slobodom udruživanja, kolektivnim ugovorima i disciplinskim praksama/humanim potupanjem prema radnicima. Pojasnite ako zahtevate da vaši dobavljači prvog reda prihvate taj kodeks ponašanja ili politiku i da ih se pridržavaju.</p> <p>Navedite primer ugovora, dela svojih opštih uslova ili drugog pravno obavezujućeg sporazuma koji zahteva od vaših dobavljača da se pridržavaju vašeg kodeksa ponašanja ili politike.</p>
2	Sprovođenje kodeksa i politika	<p>Pokažite kako ocenjujete rad svojih dobavljača u odnosu na kodeks ponašanja ili politiku, a u vezi sa uticajem na radna i ljudska prava. Ovo se odnosi na vašu kompletnu bazu dobavljača, a ne nužno samo na dobavljača uređaja Apple. Evaluacija može da obuhvati, između ostalog:</p> <ul style="list-style-type: none">• Definisani program ili plan za reviziju visokorizičnih dobavljača. Na primer, visokorizični dobavljači se procenjuju najmanje svake dve godine.• Češće ocenjivanje dobavljača za koje revizija pokaže lošiji učinak.• Revizije usmerene na oblasti u kojima dobavljač ima veći rizik u pogledu određenih pitanja ljudskih ili radnih prava. <p>Potkrepljujući dokazi mogu da budu obezbeđeni u obliku revizorskih izveštaja i/ili sprovedenih korektivnih akcionih planova.</p>
3	Prakse odgovorne nabavke	<p>Predstavite sopstvenu politiku nabavke koja uzima u obzir učinak vaših dobavljača u pogledu uticaja na radna i ljudska prava s obzirom na osnovna načela rada Međunarodne organizacije rada (MOR).</p> <p>Opišite kako koristite podatke o učinku koji se odnosi na radna i ljudska prava u donošenju odluka o nabavkama. Opis treba da sadrži najmanje jedan oblik korektivnog mehanizma koji primenjujete ako dođe do kršenja ljudskih prava u vašem lancu snabdevanja.</p>
4	Provera rizika dobavljača	<p>Predstavite razvijen postupak kojim identifikujete rizike u vezi sa radnim ili ljudskim pravima u svom lancu snabdevanja, uključujući između ostalog:</p> <ul style="list-style-type: none">• Periodičnu proveru rizika dobavljača na osnovu informacija o rizicima u vezi sa radnim ili ljudskim pravima. Provera rizika može da se zasniva na izveštajima koje objavljuju eksterne strane, ako se objavljuju na godišnjem ili polugodišnjem nivou.• Uslov za dobavljače prvog reda da popune upitnik za samoprocenu, koji se zatim koristi za procenu rizika trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije kod pojedinačnih dobavljača.• Provera rizika koja ide dalje od direktno angažovanih dobavljača prvog reda i uključuje dobavljače drugog reda.• Stalna provera rizika u kojoj se uzimaju u obzir dinamički podaci kao što su rezultati revizije dobavljača, izveštaji kredibilnih nevladinih organizacija u kojima se ističe uticaj na radna i ljudska prava i izveštaji o trendovima u različitim geografskim oblastima. <p>Kao dokaz možete da priložite stare revizorske izveštaje, popunjene upitnike ili kopiju politike koja pokazuje ko je interno odgovoran za proces provere rizika, koliko ljudi je uključeno i da li je proces podržan kroz saradnju sa eksternim partnerima.</p>

Br.	Oblast evaluacije	Pitanja za evaluaciju
5	Transparentnost lanaca snabdevanja	<p>Navedite pojedinosti o svom pristupu postizanju transparentnosti lanca snabdevanja, kao što su poznavanje proizvodnih mesta, uslova rada na proizvodnim mestima, mesta skladištenja proizvoda i načina transporta.</p> <p>Ako je to moguće, dostavite detaljnu mapu (sa imenima i lokacijama) svog lanca snabdevanja koji se odnosi na snabdevanje uređajima Apple, u skladu sa datim „Primerom mapiranja lanca snabdevanja”. Svaki ponuđač će dobiti 30 bodova za identifikaciju/mapiranje svojih dobavljača prvog reda; dodatnih 20 poena će biti dodeljeno ako se mapiranje proširi na bilo kojeg dobavljača drugog ili višeg reda. Svi otkriveni podaci će biti tretirani sa najvišim stepenom poverljivosti.</p>
6	Plan za posmatranje transparentnosti lanca snabdevanja, kao i obim radnih i socijalnih standarda koje treba poštovati	<p>Navedite detalje o svojim planovima za naredne tri godine o tome kako ćete uspostaviti ili poboljšati transparentnost u svom lancu snabdevanja, ne samo za specifične proizvode koji su predmet ovog ugovora, već uopšte, obezbeđivanjem da se poštuju radni i socijalni standardi navedeni u sličnim pozivima za dostavljanje ponuda. To treba da uključuje, između ostalog:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Plan u kojem se navode koraci koje nameravate da preduzmete da biste uspostavili ili poboljšali transparentnost ● lanca snabdevanja, opisujući takođe planirane ključne događaje i kada će do njih doći. ● Pregled sistema upravljanja, uključujući politike, procese i postupke koje ste uspostavili ili ćete uspostaviti da biste postigli transparentnost u svom lancu snabdevanja. ● Opis resursa koje ćete izdvojiti za sprovođenje gorenavedenog plana i sistema upravljanja.

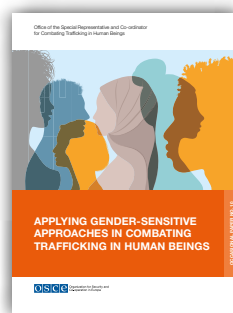
Naše publikacije

Sve publikacije su dostupne onlajn na <http://www.osce.org/cthb>

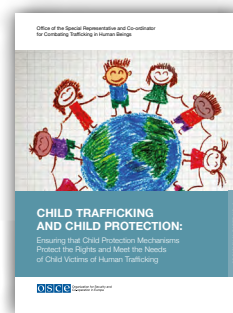
Serija tematskih izveštaja (Occasional Paper Series)

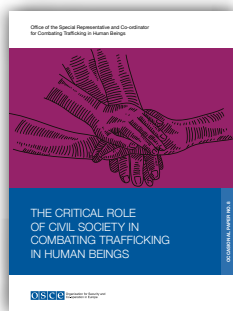
Tematski izveštaj br. 11
Obeshrabrivanje potražnje koja podstiče trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, 2021.
<https://www.osce.org/cthb/489388>

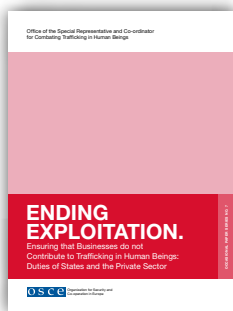
Tematski izveštaj br. 10
Primenam rodno osetljivih pristupa u borbi protiv trgovine ljudima, 2021.
<https://www.osce.org/cthb/486700>

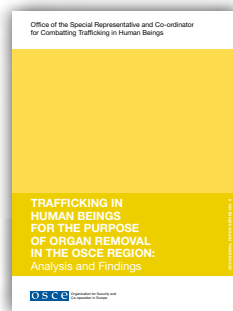
Tematski izveštaj br. 9
Trgovina decom i zaštita dece: Obezbeđivanje da mehanizmi za zaštitu dece štite prava i ispunjavaju potrebe dece žrtava trgovine ljudima, 2018.
<https://www.osce.org/cthb/405095>

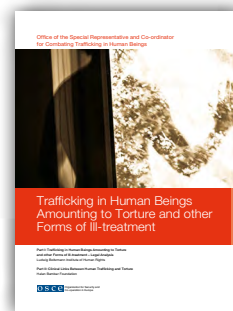
Tematski izveštaj br. 8
Ključna uloga civilnog društva u borbi protiv trgovine ljudima, 2018.
<https://www.osce.org/cthb/405197>

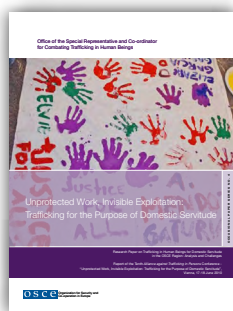
Tematski izveštaj br. 7
Iskorenjavanje eksploatacije. Obezbeđivanje da preduzeća ne doprinose trgovini ljudima: Obaveze država i privatnog sektora, 2014.
<https://www.osce.org/secretariat/126305>

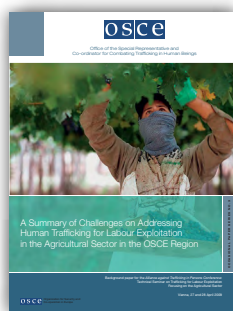
Occasional Paper No. 6
Trafficking in Human Beings for the Purpose of Organ Removal in the OSCE Region, 2013
<https://www.osce.org/secretariat/103393>

Tematski izveštaj br. 6
Trgovina ljudima u svrhu uzimanja organa u regionu OEBS-a, 2013.
<https://www.osce.org/secretariat/103085>

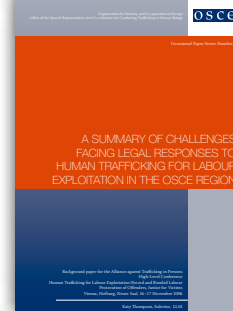
Tematski izveštaj br. 4
Nezaštićen rad, nevidljiva eksploatacija: Trgovina ljudima u svrhu prinudnog služenja u domaćinstvu (EN/RU/FR), 2010.
<https://www.osce.org/secretariat/75804>

Tematski izveštaj br. 3
Rezime izazova o rešavanju problema trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u poljoprivrednom sektoru u regionu OEBS-a, 2009.
<https://www.osce.org/cthb/37937>

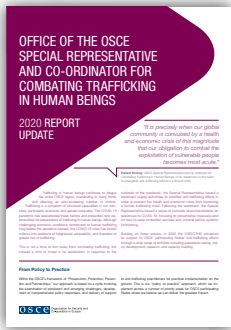

Tematski izveštaj br. 2
Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije/prinudnog i dužničkog rada, 2008.
<https://www.osce.org/cthb/31923>

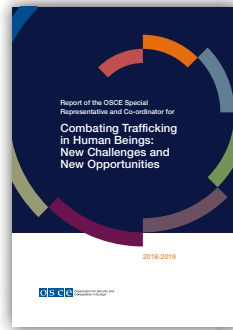

Tematski izveštaj br. 1
Rezime izazova u pravnom odgovoru na trgovinu ljudima u svrhu radne eksploatacije u regionu OEBS-a, 2007.
<https://www.osce.org/cthb/24342>

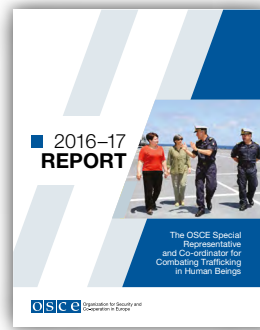
Godišnji izveštaj za

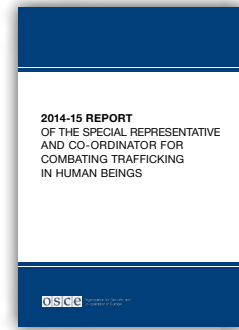
Izveštaj za 2020.
<https://www.osce.org/cthb/474687>

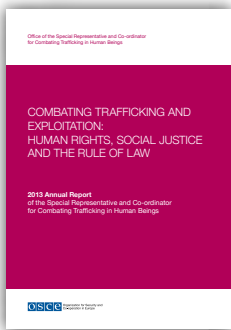
Izveštaj za 2018-2019.
<https://www.osce.org/cthb/439712>

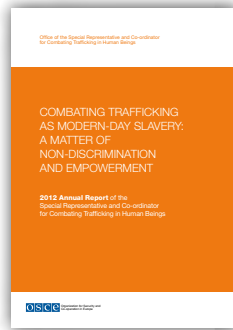
Izveštaj za 2016-2017
<https://www.osce.org/secretariat/360796>

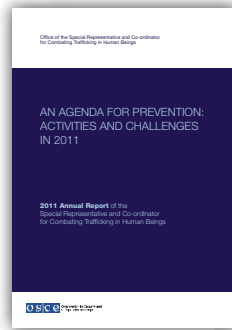
Izveštaj za 2014-2015
<https://www.osce.org/secretariat/210426>

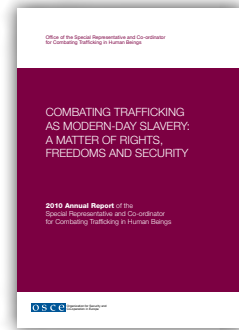
Godišnji izveštaj za 2013.
Borba protiv trgovine ljudima i eksploatacije: ljudska prava, socijalna pravda i vladavina prava
<https://www.osce.org/secretariat/109731>

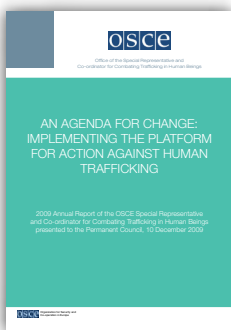
Godišnji izveštaj za 2012.
Borba protiv trgovine ljudima kao savremenog ropstva: nediskriminacija i osnaživanje
<https://www.osce.org/secretariat/98249>

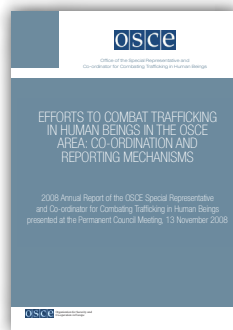
Godišnji izveštaj za 2011.
Plan za prevenciju: trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije
<https://www.osce.org/secretariat/86294>

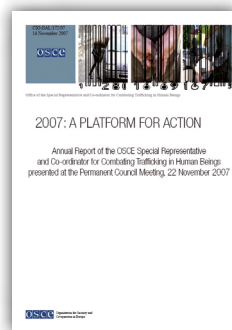
Godišnji izveštaj za 2010.
borba protiv trgovine ljudima kao savremenog ropstva: pitanje prava, sloboda i bezbednosti
<https://www.osce.org/secretariat/74730>

Godišnji izveštaj za 2009.
Plan za promenu: implementacija platforme za akciju protiv trgovine ljudima
<https://www.osce.org/cthb/40765>

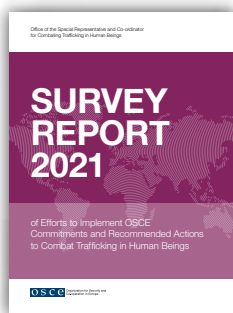

Godišnji izveštaj za 2008.
Napori za borbu protiv trgovine ljudima u području OEBS-a: mehanizmi koordinacije i izveštavanja
<https://www.osce.org/cthb/36159>

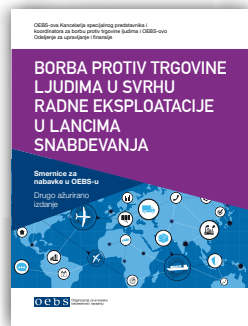

Godišnji izveštaj za 2007.
Platforma za akciju
<https://www.osce.org/cthb/29588>

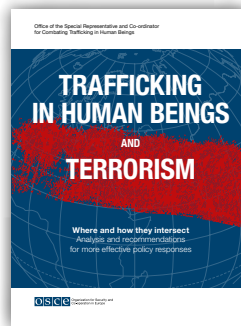
Naše publikacije

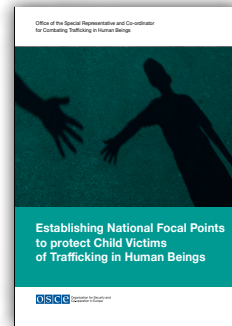
2022
Survey Report 2021 of Efforts to Implement OSCE Commitments and Recommended Actions to Combat Trafficking in Human Beings
<https://www.osce.org/cthb/522937>

2022
Borba protiv trgovine ljudima i radne eksploatacije u lancima snabdevanja
<https://www.osce.org/cthb/502383>

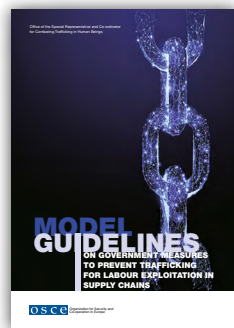
2021
Trgovina ljudima i terorizam: gde i kako se ukrštaju
<https://www.osce.org/cthb/491983>

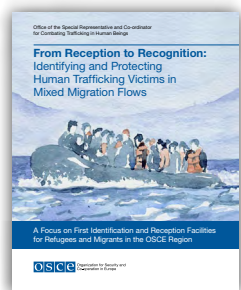
2020
Uspostavljanje nacionalnih kontakta tačaka za zaštitu dece žrtava trgovine ljudima
<https://www.osce.org/cthb/472305>

2019
Zbirka obaveza u vezi sa borbom protiv trgovine ljudima koje je usvojio Ministarski savet OEBS-a
<https://www.osce.org/cthb/440786>

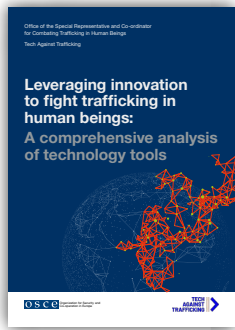
2018
Model smernica o vladinim merama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja
<https://www.osce.org/cthb/371771>

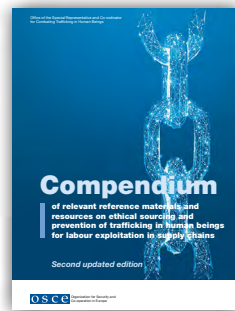
2017
Od prihvata do prepoznavanja: identifikovanje i zaštita žrtava trgovine ljudima u mešovitim migracionim tokovima
<https://www.osce.org/secretariat/367061>

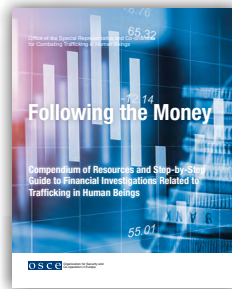
2016
Komentar na OEBS-ov Akcioni plan za borbu protiv trgovine ljudima (EN/RU)
<https://www.osce.org/secretariat/210391>

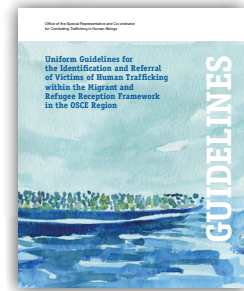
2020
Korišćenje inovacija za borbu protiv trgovine ljudima: sveobuhvatna analiza tehnoloških alata
<https://www.osce.org/cthb/455206>

2020
Zbirka relevantnih referentnih materijala i resursa o etičkoj nabavci i sprečavanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima
<https://www.osce.org/cthb/450769>

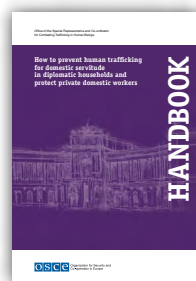
2019
Slediti trag novca Zbirka relevantnih referentnih materijala i resursa o etičkoj nabavci i sprečavanju trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdevanja
<https://www.osce.org/cthb/438323>

2019
Jedinstvene smernice za identifikovanje i upućivanje žrtava trgovine ljudima u okviru prijema migranata i izbeglica u regionu
<https://www.osce.org/cthb/413123>

2016
Izveštaj za 2016. godinu
<https://www.osce.org/secretariat/289951>

2014
Priručnik: Kako sprečiti trgovinu ljudima u svrhu prinudnog služanja u diplomatskim domaćinstvima i zaštititi radnike u privatnim domaćinstvima (EN/FR/ŠP)
<https://www.osce.org/handbook/domestic servitude>

2013
Preporuke u pogledu politika i zakonodavstva za ostvarivanje delotvorne implementacije odredbe o nekažnjavanju u odnosu na žrtve trgovine ljudima
<https://www.osce.org/secretariat/101002>

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju radi na stabilnosti, prosperitetu i demokratiji u 57 zemalja kroz politički dijalog o zajedničkim vrednostima i kroz praktičan rad koji dovodi do trajne promene.

Kancelarija specijalnog predstavnika i koordinatora
za borbu protiv trgovine ljudima i OEBS-ovo Odeljenje
za upravljanje i finansije

Wallnerstraße 6, 1010 Beč, Austrija
Tel: + 43 1 51436 6664
Faks: + 43 1 51436 6299
E-pošta: info-cthb@osce.org
www.osce.org/cthb